

Hållbarhetskonsekvensbedömning (HKB) inklusive miljökonsekvensbeskrivning

för Örnsköldsviks Översiktsplan ÖP2040 - antagandehandling

Sweco Sverige AB
Uppdrag

556767-9849
Hållbarhetskonsekvensbedömning
av Örnsköldsviks ÖP (ÖP2040)

Uppdragsnummer
Kund
Upprättad av

Örnsköldsviks kommun
Teresia Sibo Lindberg, Linda Netz,
Robin Hansson, Christina Granér,
Martyna Mikusinska

Datum

2026-02-27

Sammanfattning	5
Bakgrund.....	5
Resultat hållbarhetskonskvensbedömning	5
Miljökonsekvenser enligt 6 kap Miljöbalken	7
1 Inledning och nulägesbeskrivning	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Örnsköldsviks kommun idag	8
1.3 Hållbarhetskonskvensbedömning	9
1.4 Krav på miljöbedömning	9
2 Metodbeskrivning och läsanvisning	11
2.1 Process för genomförande av hållbarhetsbedömningen.....	11
2.2 Bedömningsskala	12
2.3 Läsanvisning.....	14
3 Avgränsning av miljö- och hållbarhetsaspekter	15
3.1 Tidsmässig avgränsning	15
3.2 Geografisk avgränsning.....	15
3.3 Avgränsning av miljöbedömning (MKB).....	15
3.4 Avgränsning av hållbarhetsaspekter och hållbarhetsmål.....	16
3.5 Koppling till de svenska miljömålen	18
4 Beskrivning av planförslag och nollalternativ	19
4.1 Planförslaget ÖP2040.....	19
4.2 Nollalternativet	23
4.3 Fokus på skillnader mellan planförslag och nollalternativ	25
4.4 Kommunens process med att ta fram utvecklingsområden	27
5 Naturmiljövärden och biologisk mångfald	29
5.1 Relevanta mål och delmål	29
5.2 Bakgrund och förutsättningar	29
5.3 Konsekvenser av planförslaget.....	30
5.4 Konsekvenser av nollalternativet	32
5.5 Förslag till förbättringar	33
6 Vattenkvalitet och vattenförsörjning	34
6.1 Relevanta mål och delmål	34
6.2 Bakgrund och förutsättningar	35
6.3 Konsekvenser av planförslaget.....	36
6.4 Konsekvenser av nollalternativet	39
6.5 Förslag till förbättringar	40
7 Klimatpåverkan och klimatanpassning	41
7.1 Relevanta mål och delmål	41
7.2 Bakgrund och förutsättningar	42
7.3 Konsekvenser av planförslaget.....	44
7.4 Konsekvenser av nollalternativet	48
7.5 Förslag till förbättringar	48
8 Hälsa och välbefinnande.....	50
8.1 Relevanta mål och delmål	50
8.2 Bakgrund och förutsättningar	51
8.3 Konsekvenser av planförslaget.....	53

8.4	Konsekvenser av nollalternativet	60
8.5	Förslag till förbättringar	60
9	Landskapsbild och kulturmiljövärden	61
9.1	Relevanta mål och delmål	61
9.2	Bakgrund och förutsättningar	61
9.3	Konsekvenser av planförslaget	63
9.4	Konsekvenser av nollalternativet	65
9.5	Förslag till förbättringar	65
10	Hållbar resurshantering, energitillgång och en cirkulär ekonomi	66
10.1	Relevanta mål och delmål	66
10.2	Bakgrund och förutsättningar	67
10.3	Konsekvenser av planförslaget	68
10.4	Konsekvenser av nollalternativet	73
10.5	Förslag till förbättringar	73
11	Bostadsförsörjning och lika rätt till grundläggande tjänster	74
11.1	Relevanta mål och delmål	74
11.2	Bakgrund och förutsättningar	75
11.3	Konsekvenser av planförslaget	76
11.4	Konsekvenser av nollalternativet	80
11.5	Förslag till förbättringar	81
12	Hållbart transportsystem och en hållbar verksamhetsetablering	83
12.1	Relevanta mål och delmål	83
12.2	Bakgrund och förutsättningar	85
12.3	Konsekvenser av planförslaget	86
12.4	Konsekvenser av nollalternativet	90
12.5	Förslag till förbättringar	91
13	Inkludering och delaktighet	92
13.1	Relevanta mål och delmål	92
13.2	Bakgrund och förutsättningar	93
13.3	Konsekvenser av planförslaget	94
13.4	Konsekvenser av nollalternativet	98
13.5	Förslag till förbättringar	98
14	Samlad bedömning av hållbarhet och betydande miljöpåverkan	100
14.1	Övergripande hållbarhetsbedömning i förhållande till de globala målen	100
14.2	Samlad bedömning av betydande miljöpåverkan	102
14.3	Kumulativa effekter	104
15	Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan	105
16	Referenser	106

Sammanfattning

Bakgrund

År 2019 beslutade kommunfullmäktige i Örnsköldsviks kommun att ta fram en ny, digital, kommunomfattande översiktsplan. Under perioden år 2020–2024 har kommunen fört dialog med allmänheten, politiker och kommunkoncernens tjänstepersoner och sammanställt ett planförslag utifrån nya kommunala utvecklingsambitioner och lagstiftning. Under våren 2025 genomfördes plansamråd och under hösten 2025 genomfördes granskning av planförslaget. Denna hållbarhetskonsekvensbedömning hör till antagandehandlingen av planförslaget.

I denna hållbarhetskonsekvensbedömning (HKB) inklusive miljökonsekvensbeskrivning (MKB) görs en bedömning av hur den nya översiktsplanen förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 samt görs konsekvensbedömningar gällande planens påverkan på miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Arbetet med hållbarhetskonsekvensbedömningen och miljöbedömningen har utförts integrerat med varandra och i nära samarbete med Örnsköldsviks kommun.

Bedömningarna i denna HKB har utförts på en övergripande nivå. Utvecklingsinriktningen har bedömts i förhållande till de olika hållbarhetsmålen och målkategorierna samt de kommunövergripande ställningstagandena har studerats och bedömts. I tillägg till detta har processen för hur utvecklingsområden har pekats ut kommenterats samt vissa nedslag gjorts i mark- och vattenanvändningskartan för att se hur den hanterar olika frågor.

Resultat hållbarhetskonsekvensbedömning

För varje hållbarhetsmål enligt Agenda 2030 har en sammanvägd bedömning gjorts mot bakgrund av de konsekvensbedömningar som genomförts och presenterats i olika avsnitt i denna HKB.

I figuren nedan presenteras den samlade hållbarhetsbedömningen för den nya översiktsplanen (ÖP2040) för Örnsköldsviks kommun. Varje hållbarhetsmål enligt Agenda 2030 motsvarar en solstråle i hållbarhetssolen. Solen visar både risker för negativa konsekvenser och potential för måluppfyllnad. De starkare färgerna på strålarna i hållbarhetssolen visar på den huvudsakliga bedömningen av risker och negativa konsekvenser för respektive mål vid ett genomförande av planförslaget, det vill säga ett sämsta utfall av planens markanspråk och ställningstaganden. I de strålar som har en svagare färg illustreras potential till ökad måluppfyllnad, vilken beror dels på hur redan angivna ställningstaganden i ÖP2040 kommer att hanteras i kommande planskeden, dels på huruvida de åtgärdsförslag som presenteras i denna rapport kommer att införas i planen.

Som framgår av figuren nedan pekar de flesta solstrålarna (tio av de 16 hållbarhetsmål som har bedömts) utåt och indikerar möjlighet till eller förväntad måluppfyllnad. Det är några av de hållbarhetsmål som innehåller miljöaspekter som omfattas av 6 kap. miljöbalken som har bedömts ge risk för negativa konsekvenser, vilket illustreras med grå, inåtvända pilar i figuren.

Det är dock viktigt att betona att vissa risker för negativa konsekvenser som går i motsatt riktning mot målet, och som illustreras med grå inåtvända pilar i solen, kommer att kvarstå även om det samtidigt har bedömts finnas god potential för måluppfyllelse inom samma mål. Ett exempel på detta är mål 6 – Rent vatten och sanitet för alla, där en utbyggnad enligt planförslaget inom känsliga vattenmiljöer oundvikligen kommer att

innebära en viss risk för negativa konsekvenser, även om det samtidigt bedöms finnas möjlighet till måluppfyllelse om exempelvis återställande av våtmarker eller andra restaurerande åtgärder sker.

För två av målen, mål 1, och mål 11 har ÖP2040 bedömts ge *förväntad* måluppfyllnad genom förväntade positiva konsekvenser, vilket har illustrerats med extra långa strålar i hållbarhetsolen. För mål 1 – Ingen fattigdom handlar det främst om att ÖP skapar förutsättningar för lika tillgång till grundläggande tjänster samt att man i planen har skapat bra förutsättningar för att mildra effekter av miljö- och klimatkatastrofer. Vad gäller mål 11 - Hållbara städer och samhällen, är det många olika aspekter av hållbarhet som ingår i målet samt som bidrar till en förväntad måluppfyllnad, bland annat bostadsförsörjning, mobilitet, tillgång till grönområden, miljöpåverkan från samhällen, skydd av kulturmiljö, klimatanpassning samt hållbar urbanisering.

För åtta av målen har ÖP2040 bedömts ge *möjlighet till* måluppfyllnad genom positiva konsekvenser utan risk för negativa konsekvenser, vilket illustreras med något kortare strålar. Det gäller mål 3 – God hälsa och välbefinnande, mål 4 – God utbildning, mål 5 – Jämställdhet, mål 7 – Hållbar energi för alla, mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, mål 9 - Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 10 – Minskad ojämlikhet samt mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion. För mål 5, mål 7, mål 8, mål 9, mål 10 och mål 12 har dessutom potential till än mer måluppfyllnad identifierats om ställningstaganden adderas och/eller tydliggörs i ÖP2040, vilket tydliggörs under rubriken *Förslag till förbättringar* i avsnitt 5.5 till 13.5.

För mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna har bedömningen landat på neutrala konsekvenser och neutral måluppfyllnad. Ett genomförande av ÖP2040 innebär byggnation av både bostäder och verksamheter samt medför ökade transporter i kommunen. I och med detta kan en viss negativ påverkan på klimatet inte undvikas. Dock finns många ambitiösa riktlinjer både gällande transporter, bebyggelseutveckling, energi och bevarande av natur/kolsänkor som motverkar de negativa konsekvenserna. Vad gäller klimatanpassning, bedöms ÖP2040 ge förväntade positiva konsekvenser. Även vad gäller mål 2 – Ingen hunger är bedömningen att måluppfyllelsen blir neutral. Två utvecklingsområden har pekats ut på skogbeväxt jordbruksmark men det finns flera bra riktlinjer som hanterar frågan varför negativa konsekvenser bedöms kunna undvikas.

För mål 6, mål 14 och mål 15 har bedömningen gjorts att det finns *risk för* negativ måluppfyllelse vid ett genomförande av ÖP2040. Dessa mål hanterar främst frågorna vattenkvalitet, naturmiljö och biologisk mångfald. Under rubriken nedan beskrivs dessa aspekter mer.

Miljökonsekvenser enligt 6 kap. miljöbalken

För fyra miljöaspekter har den huvudsakliga bedömningen landat i risk för negativa konsekvenser vid ett genomförande av ÖP2040. Det gäller aspekterna naturmiljövärden och biologisk mångfald, vattenkvalitet, kulturmiljövärden och landskapsbild samt hushållning med mark och vatten avseende rennärning. Orsaken till detta är att de utpekade markanspråken i ÖP2040 oundvikligen medför risker för påverkan på och därmed negativa konsekvenser för dessa aspekter. Det finns dock många välformulerade och genomtänkta riktlinjer i översiktsplanen som innebär att de negativa riskerna kan minskas samt att i vissa fall även möjlighet till positiva konsekvenser kan uppnås. Detta illustreras med färgade fält i tabellen nedan. Den huvudsakliga bedömningen vid ett genomförande av ÖP2040 har markerats med ett kryss samt en starkare färgmarkering, medan de svagare färgerna i tabellen visar på möjligheter och risker.

Möjlighet till positiva konsekvenser har identifierats för aspekterna klimatanpassning, rekreation och friluftsliv, förorenad mark och radon samt buller. Vad gäller aspekterna vattenförsörjning, klimatpåverkan, luftkvalitet, farligt gods och hushållning med jordbruksmark har den huvudsakliga bedömningen landat i obetydliga/neutrala konsekvenser. Samtidigt har vissa risker för negativa konsekvenser identifierats för flera av dessa aspekter.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga / neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Naturmiljövärden och biologisk mångfald		X			
Vattenkvalitet		X			
Vattenförsörjning			X		
Klimatpåverkan			X		
Klimatanpassning				X	
Rekreation och friluftsliv				X	
Förorenad mark och radon				X	
Buller				X	
Luftkvalitet			X		
Farligt gods			X		
Kulturmiljövärden och landskapsbild		X			
Hushållning med mark och vatten (jordbruksmark)			X		
Hushållning med mark och vatten (rennärning)		X			

1 Inledning och nulägesbeskrivning

1.1 Bakgrund

En översiktsplan ger vägledning för hur mark- och vattenområden samt den byggda miljön i kommunen ska användas, utvecklas och bevaras. Den redovisar kommunens långsiktiga ambitioner och utgör ett viktigt styrdokument för att nå en långsiktigt hållbar utveckling. Översiktsplanen tydliggör också hur kommunen tillgodoser riksintressen och hur gällande miljökvalitetsnormer ska följas. Planen redovisar på vilket sätt kommunen tar hänsyn till olika allmänna intressen och vilka avvägningar och prioriteringar som ska göras när det finns intressen som står emot varandra. Planprocessen fungerar också som en utgångspunkt för samtal mellan stat och kommun om hur statliga intressen kan tas om hand på ett övergripande sätt i kommunens fysiska planering.

Varje kommun ska enligt plan- och bygglagen (PBL 2010: 900) ha en aktuell översiktsplan som gäller för hela kommunen. Den kan ha olika detaljeringsgrad för olika delar av kommunen. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men vägleder vid beslut om exempelvis detaljplanering, bygglag, tillståndsprövningar och strandskyddsdispenser.

År 2019 beslutade kommunfullmäktige i Örnsköldsviks kommun att ta fram en ny, digital, kommunomfattande översiktsplan. Under perioden år 2020–2024 har kommunen fört dialog med allmänheten, politiker och kommunkoncernens tjänstepersoner och sammanställt ett planförslag utifrån nya kommunala utvecklingsambitioner och lagstiftning. I denna hållbarhetskonsekvensbedömning (HKB) inklusive MKB görs en bedömning av hur den nya översiktsplanen förhåller sig till de globala hållbarhetsmålen enligt Agenda 2030 samt görs konsekvensbedömningar gällande planens påverkan på miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet.

Översiktsplanen och hållbarhetskonsekvensbedömningen var ute på samråd mellan den 26 februari och den 30 april 2025. Därefter gjordes ändringar i översiktsplanen, utifrån inkomna synpunkter. Översiktsplanen var sedan ute på granskning mellan 6 oktober och 8 december 2025. Denna HKB har reviderats efter samråds- och granskningskedet och beskriver konsekvenserna för antagandehandlingen av planförslaget som beslutas i kommunfullmäktige.

1.2 Örnsköldsviks kommun idag

Örnsköldsviks kommun, belägen i Västernorrlands län, sträcker sig längs kusten av Bottenhavet. Kommunen omfattar en yta av cirka 8 428 kvadratkilometer och hade år 2023 en befolkning på 55 478 invånare. Befolkningsprognos 2024 – 2033 Örnsköldsviks kommun (Statisticon AB, 2024) visar att folkmängden i kommunen beräknas minska med 829 invånare under perioden fram till 2033.

Örnsköldsvik är känd för sin fina natur, med många sjöar, fjäll och skogar, vilket gör den till en populär destination för friluftsliv och rekreation.

Läget mellan olika regionala centra, såsom Umeå respektive Härnösand/ Sundsvall har bidragit till att Örnsköldsvik har jämförelsevis få regionala funktioner inom både näringsliv och offentlig sektor.

Kommunen präglas av en stark industriell tradition, med en mångfald av företag inom sektorer som skogsbruk, energi och teknik. Den strategiska placeringen vid kusten och närheten till viktiga transportleder har bidragit till en blomstrande ekonomi. Örnsköldsvik är även hemvist för flera framstående företag, inklusive de inom papper- och

massaindustrin samt tillverkningsindustrin. Utvecklingen av innovationshubbar och stöd till entreprenörskap har ytterligare stärkt kommunens näringsliv.

Örnsköldsviks kommun har en varierad befolkning med en blandning av äldre och yngre generationer. Utbildningssystemet är välutvecklat, med flera grundskolor och gymnasieskolor, samt närhet till högre utbildning vid Mittuniversitetet samt Umeå universitet.

1.3 Hållbarhetskonsekvensbedömning

En hållbarhetskonsekvensbedömning (HKB) kan betraktas som ett verktyg för att kartlägga den samlade miljöpåverkan och hållbarhetspåverkan som en översiktsplan (ÖP) kan antas medföra vid genomförande av planen. Den bidrar även med en helhetssyn över översiktsplanens ställningstaganden och utpekanden ur ett konsekvens- och måluppfyllelseperspektiv.

Denna hållbarhetskonsekvensbedömning för Örnsköldsviks nya ÖP har genomförts mot bakgrund av de globala hållbarhetsmålen (se Figur 1) enligt Agenda 2030 (Globala målen, u.d.). Det innebär att, utöver det som normalt ingår i en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning, så görs även bedömningar gällande social och ekonomisk hållbarhet.

Det finns inga krav enligt PBL eller Miljöbalken om att en hållbarhetsbedömning måste genomföras för en översiktsplan, till skillnad från en miljöbedömning, se avsnitt 1.4 nedan.

Figur 1 De globala hållbarhetsmålen som är utgångspunkt i hållbarhetsbedömningen

1.4 Krav på miljöbedömning

När en ny plan tas fram, eller en befintlig plan ändras, ska kommunen enligt 6 kap. 5 § Miljöbalken (MB) undersöka om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan (BMP). Undersökningen syftar till att identifiera och dokumentera planens potentiella miljöpåverkan, så långt som det är möjligt i ett tidigt skede. Enligt 2 § punkt 2c Miljöbedömningsförordningen, ska en översiktsplan alltid antas medföra BMP.

När en plan bedöms medföra BMP ska en strategisk miljöbedömning genomföras och en MKB tas fram. Miljöbedömningen ska löpa parallellt med planprocessen, med syfte

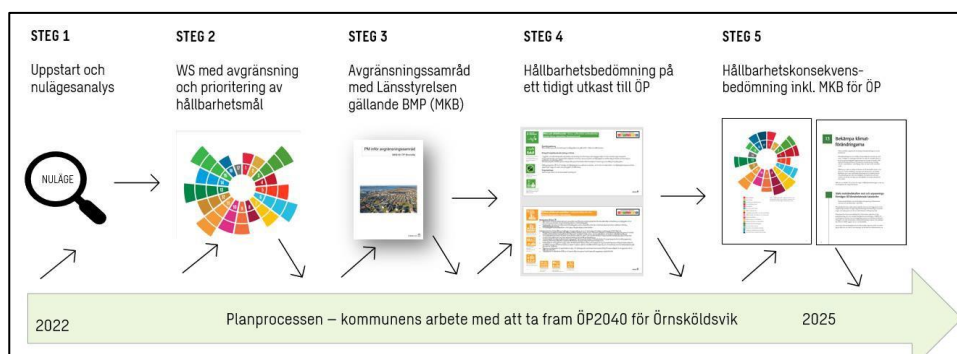
att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas (6 kap.1 § miljöbalken) (Naturvårdsverket, 2023). MKB:n omfattar därmed inte bara bedömningen av de aspekter som utgör BMP, utan är även en beskrivning av den miljöbedömningsprocess som genomförts. I 6 kap. 2 § miljöbalken finns en uppräknning av olika delar av miljön där miljöeffekter kan uppstå. Dessa delar av miljön kan kallas miljöaspekter (Naturvårdsverket, 2023). Med miljöeffekter menas effekter på befolkning och dess hälsa, biologisk mångfald (skyddade växt- och djurarter enligt 8 kap. miljöbalken samt biologisk mångfald i övrigt), mark, vatten, landskap, klimat, bebyggelse, kulturmiljö, hushållning med mark och vatten samt hushållning med råvaror och energi (6 kap. 2 § miljöbalken).

Effekterna kan vara direkta eller indirekta, positiva eller negativa, tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa samt uppstå på kort, medellång eller lång sikt.

2 Metodbeskrivning och läsanvisning

2.1 Process för genomförande av hållbarhetsbedömningen

Arbetet med hållbarhetskonsekvensbedömningen och miljöbedömningen har utförts integrerat med varandra och i nära samarbete med Örnsköldsviks kommun.

Figur 2 Beskrivning av processen för att ta fram hållbarhetskonsekvensbedömningen, som har bestått av fem steg. Arbetet har skett parallellt och integrerat med kommunens arbete att ta fram ÖP2040. Resultat från HKB-processen har löpande påverkat planprocessen och omvänt har information från planprocessen löpande bidragit till arbetet med HKB:n, vilket illustreras med pilar i bilden.

Processen för hållbarhetsbedömning har skett integrerat med kommunens arbete med framtagande av översiktsplanen, se Figur 2. Regelbunden dialog med kommunen, både genom arbetsmöten och enklare avstämningar har förts, vilket har gett möjlighet till snabb återkoppling när viktiga hållbarhetsfrågor och förslag till åtgärder har identifierats.

Steg 1 med en nulägesanalys påbörjades under våren år 2022 och åtföljdes av en workshop enligt Steg 2 med ett 20-tal personer från Örnsköldsviks kommun, där hållbarhetsmålen diskuterades i syfte att göra en avgränsning av målen på delmålsnivå samt att prioritera viktiga hållbarhetsfrågor för översiktsplanearbetet. Workshopen gav även input till det avgränsnings-PM som togs fram i Steg 3 som underlag inför avgränsningssamråd med Länsstyrelsen om miljöbedömningens innehåll. Avgränsningssamråd hölls med Länsstyrelsen 2023-04-26.

Swecos verktyg Hållbarhetssolen™, som baseras på de globala hållbarhetsmålen, användes som utgångspunkt vid workshopen i Steg 2 och har även använts för att presentera resultatet av hållbarhetsbedömningen i denna rapport (Steg 5). Resultatet från workshopen utgjorde vidare ett underlag i det fortsatta arbetet med hållbarhetskonsekvensbedömningen.

I Steg 4 genomfördes en översiktlig hållbarhetsbedömning på ett tidigt utkast till översiktsplan (den interna remissversionen). Bedömningen gjordes enbart utifrån de kungemensamma riktlinjer som planen innehåller och resultatet gav upphov till anpassningar av planen inför samrådet.

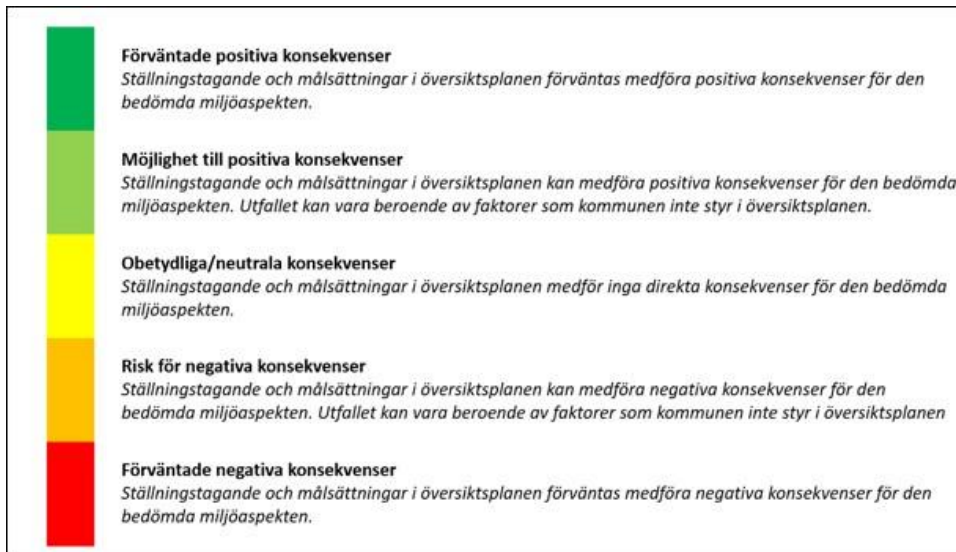
Slutligen (Steg 5) genomfördes en hållbarhetskonsekvensbeskrivning (inklusive miljöbedömning) på samrådsförslaget av ÖP2040, som har uppdaterats efter samråd och granskning. Resultaten presenteras i denna rapport samt illustreras i hållbarhetssolen, se avsnitt 14.

För att kraven i 6 kap. miljöbalken ska uppfyllas har de delar av hållbarhetskonsekvens-

bedömningen som omfattas av kraven på MKB i 6 kap. miljöbalken samlats i avsnitt 5 till 9 samt delvis avsnitt 10 i denna rapport.

2.2 Bedömningskala

En bedömningskala används för att värdera konsekvenserna se Figur 3. Med hänsyn till översiktsplanens mer övergripande karaktär är de direkta konsekvenserna ibland mycket svåra att bedöma. Därför görs bedömningarna utifrån om översiktsplanen medför möjlighet till positiva konsekvenser och/eller risk för negativa konsekvenser i förhållande till nuläget. I de fall ställningstagandena i planförslaget medför tydligare konsekvenser bedöms de som förväntade positiva eller förväntade negativa konsekvenser.

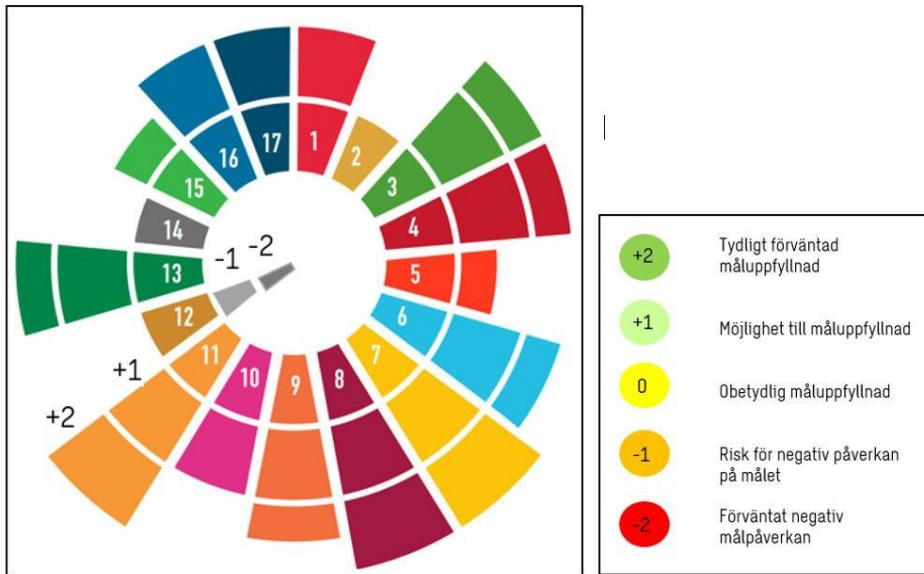

Figur 3 Bedömningskalan som används i denna hållbarhetskonsekvensbedömning för att beskriva och värdera förväntade konsekvenser av översiktsplanens genomförande.

Möjlighet till positiva och risk för negativa konsekvenser av planförslaget respektive nollalternativet bedöms och redovisas i text för varje hållbarhetsaspekt i kap 5 till 13. I slutet av rapporten, under avsnitt 14.1 presenteras en samlad hållbarhetsbedömning av översiktsplanen i förhållande till de globala hållbarhetsmålen. Där har en direkt översättning av bedömningskalan i Figur 3 gjorts kopplat till hållbarhetssolens™ utåtvända respektive inåtvända strålar. De utåtvända strålarna visar på översiktsplanens potential till måluppfyllnad och de inåtvända grå strålarna visar på risker för negativ påverkan på målet. Se Figur 4.

För flera av aspekterna har både potential till positiva konsekvenser och risk för negativa konsekvenser identifierats samtidigt. I kap 5.3 till 13.3 där den samlade miljöbedömningen beskrivs, har detta span illustrerats i en matris. I hållbarhetssolen i avsnitt 14.1 har spannet illustrerats genom att två hållbarhetssolar har lagts ovanpå varandra så att de överlappar, där strålarna i den ena solen (starkare i färg) visar en bedömning av översiktsplanen utifrån de risker som har identifierats av planförslaget

(starkare färg) och den andra (svagare i färg) på potentialen till ökad måluppfyllnad om de föreslagna ändringarna/ kompletteringarna som ges under respektive avsnitt 5 – 13 i denna HKB genomförs.

Figur 4 I denna exempelbild illustreras bedömningsskalans förhållande till hållbarhetsolen™ och dess strålar. Utåtgående strålar indikerar positiva konsekvenser och god måluppfyllnad, medan inåtgående grå strålar visar på risk för negativa konsekvenser och otillfredsställande måluppfyllelse. Bedömningarna görs i förhållande till nuläget.

Bedömningarna i denna HKB har utförts på en övergripande nivå. Det är de skillnader mellan planförslaget och nollalternativet som beskrivs i avsnitt 4.3 som utgör grunden för vad som har bedömts i rapporten.

Utvecklingsinriktningen har bedömts i förhållande till de olika hållbarhetsmålen och målkategorierna samt de kommunövergripande ställningstagandena har studerats och bedömts. I tillägg till detta har processen för hur utvecklingsområden har pekats ut kommenterats samt vissa nedslag gjorts i mark- och vattenanvändningskartan för att se hur den hanterar olika frågor.

2.3 Läsanvisning

Miljöbedömningens samt hållbarhetskonsekvensbedömningens avgränsning i förhållande till de globala målen, inklusive delmålen, beskrivs i Tabell 1 i avsnitt 3.4 – Avgränsning av hållbarhetsaspekter och hållbarhetsmål. Där har miljöaspekter och mål grupperats i olika kategorier och där markeras även vilka avsnitt som berörs av 6 kap Miljöbalken och som alltså är att betrakta som MKB-avsnitt. För att utläsa kopplingen mellan Agenda 2030 och de nationella miljömålen, se avsnitt 3.5.

En beskrivning av planförslaget, det vill säga ÖP2040 samt nollalternativet ges i avsnitt 4. Under avsnitt 4.3 finns en tabell som visar de huvudsakliga skillnaderna mellan alternativen, vilket utgör grunden för bedömningen av konsekvenser av nollalternativet.

De hållbarhetsaspekter som har ansetts vara relevanta i arbetet har grupperats i olika kategorier, där konsekvenser beskrivs för respektive aspekt. Under varje hållbarhetskategori i avsnitt 5 - 13 redovisas bakgrund och förutsättningar kopplat till de aspekter som beskrivs under avsnittet, samt en beskrivning och bedömning av planförslagets påverkan och konsekvenser. Dessutom beskrivs konsekvenser av nollalternativet översiktligt med fokus på skillnader i förhållande till planförslaget. Under respektive miljöaspekt redovisas även förslag till åtgärder och förslag till fortsatt arbete för att stärka positiva konsekvenser eller mildra negativa konsekvenser av planförslaget.

En samlad bedömning utifrån de globala hållbarhetsmålen presenteras i kapitel 14 och presenteras i hållbarhetsolenTM. Där diskuteras även kumulativa effekter samt görs en samlad beskrivning av konsekvenserna för miljö och hälsa (MKB-aspekterna).

Där det inte finns referenser angivna i denna rapport är informationen hämtad från den digitala samrådsversionen av ÖP2040.

Övrigt innehåll som är obligatoriskt enligt MKB-förordningen presenteras i Bilaga 1 – Riksintressen, skyddade områden och MKN.

3 Avgränsning av miljö- och hållbarhetsaspekter

3.1 Tidsmässig avgränsning

Översiktsplanens planeringshorisont är år 2040, vilket även gäller Hållbarhetskonsekvensbedömning (HKB) och miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

Merparten av konsekvenserna bedöms ske under denna tid. Påverkan inom vissa miljöaspekter kan dock sträcka sig längre än till planeringsperiodens slut. I den mån det är möjligt, rimligt och relevant, behandlar miljökonsekvensbeskrivningen även dessa effekter.

3.2 Geografisk avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen ska omfatta hela Örnsköldsviks kommun, förutom centralorten. Både centralorten och landsbygden ska utvecklas, men det finns en fördjupad översiktsplan (FÖP) för centrum redan, vilket innebär att centralorten inte ingår i avgränsningen. Trots detta kan ett genomförande av ÖP2040 för vissa aspekter även ge konsekvenser för centralorten, vilket i så fall kommer att belysas i denna HKB.

I den mån det är relevant bedöms även planens konsekvenser på områden som ligger utanför plangränsen. Påverkan som kan överskrida kommungränsen kan exempelvis gälla vattenförekomster, riksintressen, klimat och grön infrastruktur.

3.3 Avgränsning av miljöbedömning (MKB)

Som ett första steg i miljöbedömningsprocessen ska de miljöaspekter som kan medföra betydande miljöpåverkan och som därmed ska hanteras i MKB:n avgränsas. Avgränsningen ska i vanliga fall samrådas med berörda kommuner, länsstyrelsen och andra myndigheter enligt 6 kap. 10 § miljöbalken. I avgränsningsområdet undersöks vilken betydande miljöpåverkan (BMP) planen kan innebära, vilka aspekter som berörs och vilka miljöeffekter och konsekvenser som kan ske om planen genomförs.

Översiktsplanens övergripande karaktär, både avseende markanspråk och genom riktlinjer, innebär att de flesta miljöaspekter kan påverkas i någon mån, varvid det är svårt att avgränsa bort aspekter.

Ett avgränsningssamråd hölls med Länsstyrelsen den 26 april 2023. Följande miljöaspekter har Örnsköldsviks kommun beslutat ska ingå i den strategiska miljöbedömningen som är en del av HKB:n:

Miljöaspekt	Avgränsning
Riksintressen	Samtliga riksintressen inom Örnsköldsviks kommun
Människors hälsa och säkerhet	Markföroreningar, transporter med farligt gods, friluftsliv och rekreation, buller, luftkvalitet
Vattenförekomster	Miljö kvalitetsnormer för yt- och grundvatten samt kustvatten
Naturmiljö	Grön infrastruktur, skyddade områden, strandskydd, artskydd. BMP som har med ekosystemtjänster att göra tas upp under relevant rubrik i MKB:n, t.ex. Natur och biologisk mångfald, med tydligt redovisande av hur just ekosystemtjänster berörs.
Kulturmiljö	Fornlämningar, kulturhistoriska strukturer, odlingslandskap och bebyggelse
Naturresurser	Jord- och skogsbruk
Klimatpåverkan och klimatanpassning	Översvämningsrisk, risk för skyfall, ras- och skredrisk

3.4 Avgränsning av hållbarhetsaspekter och hållbarhetsmål

Samtliga huvudmål inom Agenda 2030 ingår i denna hållbarhetskonsekvensbedömning och illustreras i hållbarhetsolen i avsnitt 14.1 under samlad bedömning, med undantag för mål 17 som huvudsakligen fokuserar på samarbete kopplat till utvecklingsländer. Ett delmål 17.4 hanteras dock under avsnitt 13 – Inkludering och delaktighet.

Avgränsningen genomfördes tillsammans med representanter från Örnsköldsviks kommun och resulterade i att de delmål som framgår av Tabell 1 nedan ansågs vara relevanta för översiktsplanens genomförande.

Tabell 1 Avgränsningen av hållbarhetskonsekvensbedömningen redovisas i denna tabell kopplat till huvudmål och delmål inom Agenda 2030.

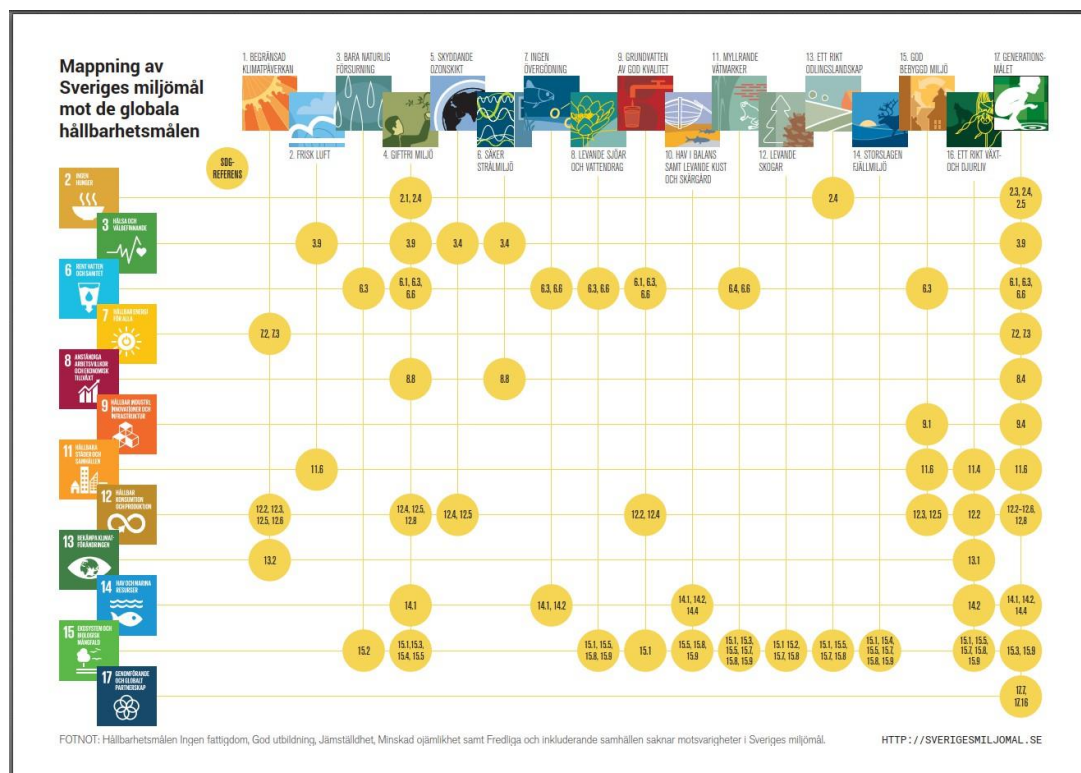
Omfattas av kap 6 Miljöbalken	Avsnitt i rapporten och kategorier	Miljö- och hållbarhetsaspekter som ingår i kategorin	Koppling till globalt hållbarhetsmål och delmål
Ja	5 - Naturmiljövärden och biologisk mångfald	Naturmiljövärden Biologisk mångfald	Mål 15 Delmål 15.1, 15.2, 15.5, 15.8, 15.9
Ja	6 - Vattenkvalitet och vattenförsörjning	Vattenkvalitet Vattenförsörjning	Mål 6, mål 14 Delmål 6.1, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 14.1, 14.2, 14.3, 14.5
Ja	7 - Klimatpåverkan och klimatanpassning	Klimatpåverkan Klimatanpassning	Mål 13, mål 1, mål 11

Omfattas av kap 6 Miljöbalken	Avsnitt i rapporten och kategorier	Miljö- och hållbarhetsaspekter som ingår i kategorin	Koppling till globalt hållbarhetsmål och delmål
			Delmål 13.1, 13.2, 13.3, 1.5, 11.5
Ja	8 - Hälsa och välbefinnande	Rekreation, friluftsliv och folkhälsa Buller Luftkvalitet Förorenad mark och radon Farligt gods	Mål 3, mål 11, mål 4 Delmål 3.4, 3.9, 11.6, 11.7, 4.1, 4.2
Ja	9 - Landskapsbild och kulturmiljövärden	Landskapsbild Kulturmiljövärden	Mål 11 Delmål 11.4
Ja, delvis	10 - Hållbar resurshantering, energitillgång och en cirkulär ekonomi	Jordbruk (och betesmark), Rennäring Masshantering, avfallshantering och cirkulär ekonomi Hållbar energi Beredskap elförsörjning och bredband	Mål 2, mål 7, mål 12, mål 8 Delmål 2.1, 2.4, 12.2, 12.4, 12.8, 8.1, 8.4, 7.1, 7.2, 7.3
Nej	11 - Bostadsförsörjning och tillgång till grundläggande tjänster	Hållbar samhällsplanering med god tillgång till grundläggande tjänster Tillgång till bostäder för alla Arbetsstillfällen och ökad företagsamhet	Mål 11, mål 1, mål 8 Delmål 11.1, 11.3, 1.4, 8.3
Nej	12 - Hållbart transportsystem och en hållbar verksamhetsetablering	Hållbara transportsystem och hållbar mobilitet Hållbar verksamhetsetablering	Mål 9, mål 11, mål 3, mål 4, mål 8 Delmål 9.1, 9.2, 9.4, 11.2, 3.6, 4.1, 4.2, 8.9
Nej	13 - Inkludering och delaktighet	Jämlikhet och jämställdhet i den fysiska miljön Delaktighet i planprocessen	Mål 5, mål 10, mål 16, mål 17 Delmål 5.1, 5.2, 5.5, 10.2, 10.3, 16.1, 16.2, 16.7, 17.4

3.5 Koppling till de svenska miljömålen

Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen, vilket ger dem en särskild tyngd i det nationella arbetet (Naturvårdsverket, 2020). Miljömålssystemet är ett etablerat system med en systematisk uppföljning sedan många år. Agenda 2030 ger kraft i miljöarbetet och skapar möjligheter att tänka innovativt och arbeta i nya konstellationer utifrån de tre dimensionerna i Agenda 2030. Miljömålen utgör den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 och det finns kopplingar till såväl de miljömässiga, sociala som ekonomiska målen i Agenda 2030. Att uppnå miljömålen innebär att vi uppnår den ekologiska dimensionen av Agenda 2030 i Sverige (Sveriges miljömål, 2020).

I mappningen nedan, se Figur 5, av Sveriges miljömål mot de globala målen (Sveriges miljömål, 2017), framgår vilka kopplingar som finns mellan de olika miljömålen och de globala hållbarhetsmålen, på delmålsnivå. Genom att i matrisen undersöka vilka av de globala målen som kopplar till ett visst miljömål kan det relevanta avsnittet i rapporten hittas. På så sätt kan måluppfyllelse även kopplat till miljömålen utläsas av resultatet i denna rapport.

Figur 5 Mappning av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen (Sveriges miljömål, 2017)

4 Beskrivning av planförslag och nollalternativ

4.1 Planförslaget ÖP2040

Bedömningarna i denna rapport har genomförts på digital översiktsplan för Örnköldsvik (ÖP2040), granskningsförslag (Örnköldsviks kommun, 2024).

Enligt ÖP2040 ska den fysiska planeringen möjliggöra för 5 000 nya invånare och 2 000 nya arbetstillfällen samt fler besökare. Förslaget har tagits fram utifrån de tre målbilderna; en plats för fler, en robust plats och en trygg plats, som svarar mot de tre hållbarhetsperspektiven ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet, och för den fysiska planeringen relevanta Agenda 2030-mål. Dessa tre målbilder har sedan varit utgångspunkten när planen och dess utvecklingsförslag, avvägningar och ställningstaganden tagits fram.

Översiktsplanen består av text och kartor. Huvudrubrikerna är:

1. Inledning
2. Förutsättningar, mål och vision
3. Utvecklingsinriktning
4. Mark- och vattenanvändning
5. Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)
6. Riksintressen och andra värden
7. Mer

4.1.1 Utvecklingsinriktningen

Utvecklingsinriktningen visar de övergripande strukturerna i kommunens mark- och vattenanvändning och pekar ut de viktigaste strategiska och funktionella sambanden utifrån perspektiven: bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer.

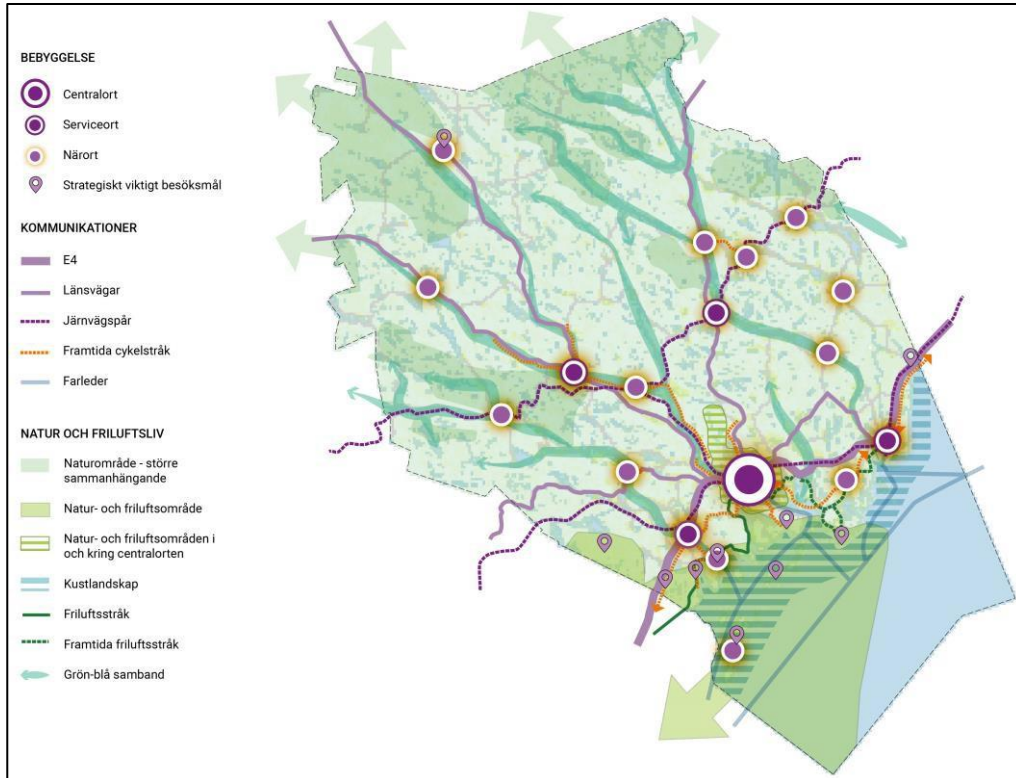
I utvecklingsinriktningen (Figur 6) beskrivs att en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling förutsätter att planeringen utgår från den befintliga bebyggelsestrukturen. Det ger också ett effektivt resursutnyttjande av mark- och vattenområden, infrastruktur och service.

Den största delen av kommunens befolkningsökning kommer att ske i centralorten. Den fördjupade översiktsplanen för Örnköldsviks centralort anger att bebyggelsen ska utvecklas genom komplettering och förtätning av redan bebyggd mark, stadsomvandling och exploatering av utpekade låg- eller oexploaterade områden. Sammantaget ska det skapa förutsättningar för omkring 3 000 nya bostäder i centralorten Örnköldsvik.

Planförslaget ska ge förutsättningar för en befolkningsökning i serviceorterna Husum, Bjästa, Bredbyn och Björna, samtidigt som befolkningen i närorterna ska bibehållas. I flera av orterna finns befintliga byggrätter och byggklara tomter för individuella bostadshus, flerbostadshus och verksamheter. Översiktsplanen föreslår nya utvecklingsområden både i serviceorterna och närorterna, samt områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden).

Utöver utveckling i orterna förväntas det tillkomma småskalig komplettering på landsbygden och i kustområden. Översiktsplanen är utformad för att hantera förfrågningar om att bygga på andra platser än de i planen utpekade, en flexibilitet som

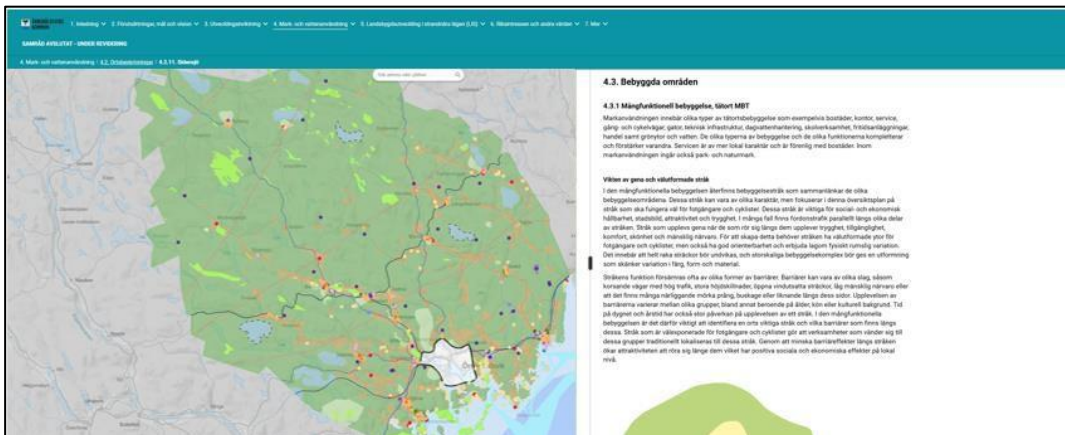
är viktig i en till ytan stor kommun. Det bör i första hand ske där befintlig infrastruktur och etablerade samhällsstrukturer kan nyttjas och bidra till bättre förutsättningar att behålla till exempel skola och barnomsorg, kommersiell service och kollektivtrafik.

Figur 6 Utvecklingsinriktningen i ÖP2040 (skärmdump från den digitala samrådsversionen).

4.1.2 Mark- och vattenanvändningskartan och riktlinjer

Den digitala översiktsplanen består av textinnehåll (i höger del av webbfönstret) som oftast är kopplat till en karta (i vänstra delen av webbfönstret). Genom att klicka på en länk i texten hamnar man på rätt geografisk plats i kartan och omvänt så kan man i kartan klicka på ett geografiskt område och få upp information i text kopplat till just den platsen (se Figur 7).

Figur 7 Den digitala översiktsplanen består av textinnehåll i höger del av webbfönstret som oftast är kopplat till en karta som visas i den vänstra delen av webbfönstret. (skärmdump från den digitala samrådsversionen).

I mark- och vattenanvändningskartan (MAV) har varje geografisk yta en huvudsaklig mark- eller vattenanvändning. Olika användningar kan ibland samexistera och korsa varandra (en kraftledning kan till exempel gå över en järnväg eller så finns ett viktigt friluftstråk under kraftledningen), men då har den mest dominerande eller prioriterade användningen markerats i kartan. Detaljeringsgraden är olika beroende på hur mycket intressekonflikter och anspråk det finns i olika delar av kommunen.

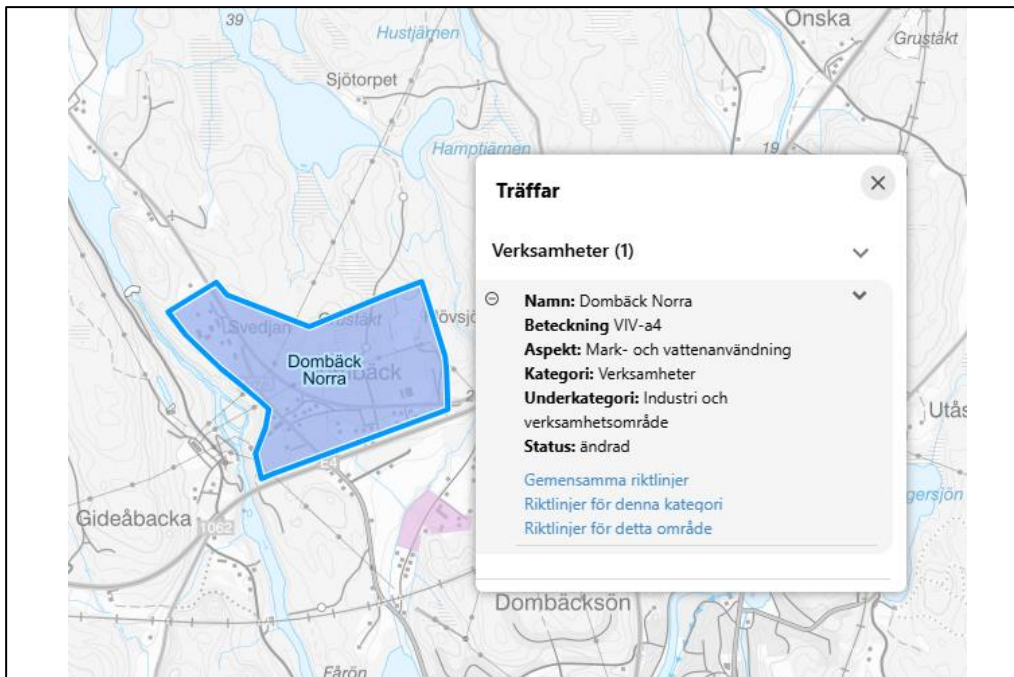
Några exempel på markanvändningskategorier som pekas ut i MAV är mångfunktionell bebyggelse, verksamheter, tätortsnära natur, vindkraft, besöksanläggningar, jordbrukslandskap och LIS-områden. För vindkraft finns dock inga områden som är utpekade för ändrad användning (alltså inga nya områden), utan det pekas endast ut vindkraft för pågående och utvecklad användning.

En markanvändning kan ha tre olika typer av status:

- Pågående – områden som har denna markanvändning idag.
- Utvecklad – områden där någon form av vidareutveckling fortgår.
- Ändrad – områden där kommunen har en vilja att skapa något nytt jämfört med idag.

Riktlinjer finns i planförslaget angivna på tre nivåer: Gemensamma riktlinjer för hela kommunen, riktlinjer för olika markanvändningskategorier som kompletterar de gemensamma riktlinjerna samt lokala riktlinjer för olika geografiska områden (se Figur 8). Utöver dessa finns kompletterande riktlinjer som rör vissa sakområden, exempelvis kulturmiljö, i kapitel 6. Detta berör frågor som varit svåra att hantera inom ramen för de tre nivåerna i markanvändningskapitlet.

För mer information om ÖP2040 (planförslaget) se avsnitt 4.3 där planförslaget och nollalternativet jämförs med varandra utifrån olika aspekter.

Figur 8 Exempel på hur markanvändningskartan är kopplad till tre olika nivåer av riktlinjer: Gemensamma riktlinjer, Riktlinjer för en viss kategori (exempelvis grön infrastruktur eller verksamheter) samt Riktlinjer för ett visst geografiskt område.

4.1.3 LIS-områden

Sedan 2010 kan kommunerna i sin översiktsplan peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Syftet är att långsiktigt främja utvecklingen på landsbygden, både regionalt och lokalt, genom att möjliggöra för nya eller utbyggda boendemiljöer, näringsverksamheter, turism- och friluftsanläggningar i attraktiva strandnära lägen. På så vis säkras underlag för privat och offentlig service. Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande när man prövar ansökningar om dispenser från strandskyddet och prövningar om upphävande av strandskyddet i detaljplaner. Strandnära lägen definieras som områden inom 100 meter från strandlinjen. LIS-områden kan framför allt pekas ut där det finns god tillgång till strandområden och där man kan bygga i viss omfattning utan att påverka strandskyddets syften.

ÖP 2040 ger ramen för var prövning i första hand kan ske. Utpekade LIS-områden anses särskilt lämpliga men är inte avsedda att vara uttömmande, varför översiktsplanen beskriver också tillvägagångssättet för att tillämpa LIS utanför utpekade områden i översiktsplanen. I varje enskilt ärende ska lämpligheten på den föreslagna platsen prövas och vägas mot strandskyddets syften och utifrån de lokala förutsättningarna.

I planförslaget anges riktlinjer som ska gälla för all prövning av LIS-områden. I tillägg till det finns lokala riktlinjer angivna för vissa av de utpekade områdena.

4.1.4 ÖP 2040 ersätter ÖP 2012 samt fem andra planer

Översiktsplanen kommer att ersätta den nu gällande kommunomfattande översiktsplanen från 2012, de två tematiska tilläggen för vindkraft (2008) respektive strandskydd (2011) och de tre fördjupade översiktsplanerna för Husum (1998), Köpmanholmen (2009) och Norra Ulvön (2011). Den fördjupade översiktsplanen för Örnsköldsviks centralort (2020) och dess inriktningar fortsätter att gälla.

Den fördjupade översiktsplanen för centralorten (antagen av kommunfullmäktige 2020) kommer fortsätta att gälla men omfattas av justeringar gällande LIS. I och med att Tematiskt tillägg avseende strandskydd (2011) ersätts utgår de fyra LIS-områden som fanns utpekade inom Örnsköldsviks centralort, vilka ligger inom planområdet för FÖP Centralort.

4.2 Nollalternativet

Enligt miljöbalken (6 kap. 11 § pkt 3a miljöbalken) ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en beskrivning av miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs. Detta alternativ utgör ett så kallat nollalternativ, eller framskrivet nuläge, som planförslaget ska jämföras mot, för att tydliggöra planförslagets konsekvenser.

Nollalternativet för denna MKB innebär en fortsatt utveckling utifrån nuvarande översiktsplan (ÖP 2012) och andra antagna handlingar som styr markanvändningen i kommunen. I likhet med planförslaget, ingår inte centralorten i nollalternativet.

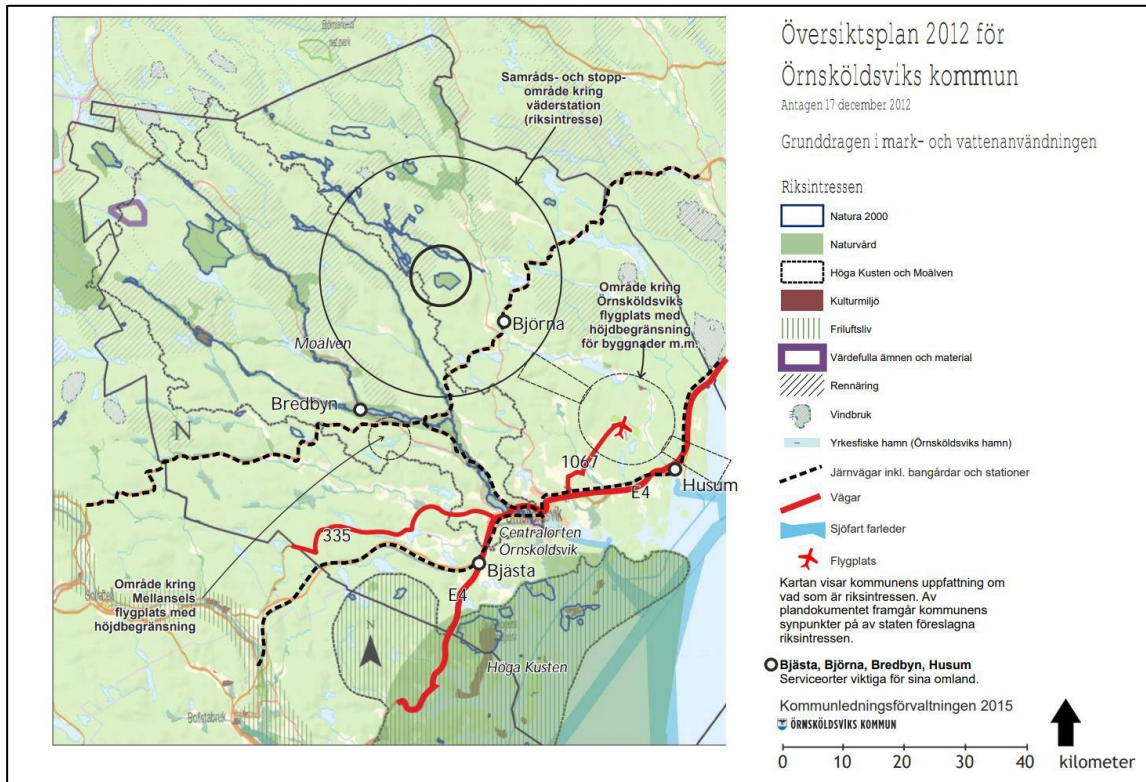
I nollalternativet ingår även genomförande enligt följande nu gällande fördjupade översiktsplaner och tematiska tillägg (TÖP) till översiktsplanen:

- FÖP för Köpmanholmen
- FÖP för Husum
- FÖP för Norra Ulvön
- TÖP för vindkraft
- TÖP för LIS

I nollalternativet ingår även tillståndsgivna verksamheter såsom befintliga industrier etcetera. Miljökonsekvenserna av dessa förutsätts ha hanterats i samband med tillstånden och beskrivs därför inte i kommande MKB.

Miljökonsekvenserna av nollalternativet i sig beskrivs inte i detalj i MKB: n för översiktsplanen. I stället ligger fokus på att beskriva skillnader mellan nollalternativ och planalternativ, se avsnitt 4.3.

Då det har gått lång tid sedan den tidigare översiktsplanen (ÖP 2012) antogs är det troligt att den inte är aktuell inom alla relevanta aspekter som bedöms i MKB. I de fall nuvarande översiktsplan inte stämmer överens med rådande utveckling och sannolik framtidsprognos, kommer nollalternativet att baseras på andra underlag.

Figur 9 Grunddragen i mark- och vattenanvändningen enligt ÖP 2012, d.v.s. nollalternativet.

4.3 Fokus på skillnader mellan planförslag och nollalternativ

Den största skillnaden mellan planförslaget och nollalternativet är att i nollalternativet (som presenteras under avsnitt 4.2), görs inga tydliga avvägningar mellan olika intressen, utan dessa avvägningar hänskjuts till efterföljande planskeden. Som framgår av Figur 9 pekar ÖP2012 ut olika områdesskydd och intressen, men ingen övergripande mark- och vattenanvändningskarta finns. De utvecklingsområden för bebyggelse som pekas ut i mer inzoomade kartor i ÖP2012 har ofta diffusa gränser och är generösa till ytan samt överlappar med områdesskydd och intressen.

Följande konkreta skillnader mellan nollalternativet och den nya översiktsplanen har identifierats. Fokus kommer att ligga på dessa skillnader i bedömningarna av både planförslag och nollalternativ i kommande kapitel.

ÖP2040 / planförslag	Nollalternativ
Utvecklingsinriktning	
<p>Utvecklingsinriktningen beskriver de övergripande strategiska sambanden som finns i kommunen för bebyggelse, natur- och friluftsliv och kommunikationer samt strategiska målsättningar för dess utveckling.</p> <p>Vikten av en utveckling mot hållbara kommunikationer av gods- och personer betonas och vad det innebär i kontexten Örnsköldsviks kommun, d.v.s. vilka stråk och funktioner som är viktiga. Sammanhängande grön- och blå infrastruktur pekas ut på en kommunal och regional skala, vilket förtydligar dess vikt och hur den hänger samman även över kommungränsen.</p>	<p>I ÖP2012 finns ingen utvecklingsinriktning som pekar ut riktningen, men det finns ett kapitel som beskriver utvecklingsfrågor för kommunen i stora drag.</p>
Upplägg, användbarhet, digital ÖP	
<p>Den nya ÖP2040 är en digital ÖP där information gällande intressen och skyddade områden samt utpekade utvecklingsområden för olika ändamål är samlade i en gemensam plattform. Den digitala ÖP:n har klickbara kartor som kopplar till information i text.</p> <p>ÖP2040 ersätter den nu gällande kommunomfattande översiktsplanen från 2012, de två tematiska tilläggen för vindkraft (2008) respektive strandskydd (2011) och de tre fördjupade översiktsplanerna för Husum (1998), Köpmanholmen (2009) och Norra Ulvön (2011). Den fördjupade översiktsplanen för centralorten (2020) fortsätter dock att gälla.</p>	<p>I nollalternativet gäller ÖP2012 tillsammans med de två tematiska tilläggen för vindkraft (2008) respektive strandskydd (2011) och de tre fördjupade översiktsplanerna för Husum (1998), Köpmanholmen (2009), Norra Ulvön (2011) samt den fördjupade översiktsplanen för centralorten (2020).</p> <p>Detta innebär att man behöver leta igenom många olika dokument för att få relevant information gällande en viss fråga. Det saknas dessutom en övergripande mark- och vattenanvändningskarta i ÖP2012.</p>
Mark- och vattenanvändningskartan (MAV)	
<p>MAV-kartan tar ett starkare grepp kring hållbar mark- och vattenanvändning för att den till skillnad från nollalternativet pekar ut även andra markanvändningar såsom grön infrastruktur och landsbygd. GIN (natur) omfattar redan skyddade områden, medan GIF (friluftsliv) och GIT (tätortsnära natur) blir tillskott av "grönt"</p>	<p>Tidigare har de gröna värdena varit just värden att ta hänsyn till men har inte uttryckligen fått företräde.</p> <p>Ingen övergripande MAV-karta finns i ÖP2012.</p>

ÖP2040 / planförslag	Nollalternativ
Ändrad eller utvecklad markanvändning för bostäder, turism och verksamheter	
<p>10 områden för mångfunktionell bebyggelse (ändrad markanvändning, dvs nya områden)</p> <p>6 områden för småskalig bostadsbebyggelse (ändrad), varav 3 av dessa ligger på Norra Ulvön.</p> <p>4 områden för utvecklad användning landsbygd-turism, varav tre på Norra Ulvön, ett område för ändrad markanvändning landsbygd-turism på Norra Ulvön.</p> <p>12 områden för industri och verksamheter. Totalt sett är det betydligt större ytor avsatta för industri/verksamheter än i nollalternativet.</p> <p>2 områden för utvecklad hamnverksamhet</p>	<p>18 områden för bostäder, varav 2 är utvecklad markanvändning</p> <p>15 för industri/verksamheter, varav 1 är utvecklad markanvändning.</p> <p>Begreppet mångfunktionell bebyggelse saknas.</p>
Vindkraft	
<p>De 3 områdena för vindbruk som beskrivs i kolumnen till höger (nollalternativet) som redan har fått tillstånd eller befinner sig i samrådsfas är utpekade även i planförslaget.</p> <p>Inga nya områden för vindkraft pekas ut i ÖP2040.</p>	<p>Ursprungligen pekades 12 områden ut för vindbruk i TÖP Vindkraft samt 4 utredningsområden (total area 192,3 ha). Av dessa är en total area på 120,9 ha utbyggd. Två områden har nekats tillstånd.</p> <p>3 områden för vindbruk har fått tillstånd eller befinner sig i samrådsfas (Bursjöleden, Stormyrberget och Granliden)</p>
LIS-områden	
<p>Totalt 30 områden för LIS pekas ut, med tillhörande riktlinjer (22 för bostäder, 4 för besöksnäring och 4 för samtliga dispenskäl). Av dessa är 11 områden nya i förhållande till nollalternativet.</p>	<p>80 områden pekas ut för LIS i nollalternativet. Av dessa är endast 19 kvar i ÖP2040 (se vänster kolumn).</p> <p>Förutom att fler LIS-områden pekas ut i nollalternativet så är de även betydligt större till ytan, exempelvis hela Lemesjöarna. Vissa LIS-områden sammanfaller delvis med naturreservat.</p>
Riktlinjer	
<p>I planförslaget finns riktlinjer angivna på tre nivåer: Gemensamma riktlinjer för hela kommunen, riktlinjer för olika markanvändningskategorier som kompletterar de gemensamma riktlinjerna, samt lokala riktlinjer för olika geografiska områden. När riktlinjerna togs fram utgick kommunen från de befintliga i ÖP2012 samt hade utgångspunkten att de nya riktlinjerna skulle hålla minst samma eller högre nivå vad gäller hållbarhet.</p>	<p>Det finns många ämnesspecifika riktlinjer i ÖP2012. Riktlinjerna i ÖP2012 är sorterade ämnesvis, till skillnad från planförslaget där riktlinjerna snarare är grupperade efter den typ av geografi som de berör.</p>
Avvägningar mellan olika områdesskydd och andra intressen	
<p>Avvägningar har gjorts mellan olika intressen och avgränsade områden pekas ut för utbyggnad med tydliga riktlinjer redovisade gällande hur för platsen relevanta frågor, såsom naturvärden, strandskydd och jordbruksmark, ska hanteras.</p> <p>Läs mer under avsnitt 4.4 gällande kommunens process med att peka ut utvecklingsområden och göra avvägningar mellan olika intressen.</p>	<p>I ÖP2012 pekas områden mer översiktligt ut för utbyggnad och det anges vilka intressen som påverkas / berörs. Avvägningar mellan olika intressen görs inte på samma sätt som i planförslaget, utan avvägningar hänvisas till senare planeringskedan.</p> <p>Fler områden för utbyggnad pekas ut på jordbruksmark exempelvis i Köpmanholmen, Husum, Bjästa. Fler skyddade områden berörs av utpekande.</p>

4.4 Kommunens process med att ta fram utvecklingsområden

Örnsköldsviks kommun beskriver processen nedan utifrån olika steg:

4.4.1 Steg 1 – Mål för planeringen

Målet för översiktsplanen är att den ska ha en roll i att utforma strategier för en långsiktigt hållbar utveckling utifrån kommunens övergripande mål för dess utveckling och dess vision. Eftersom tidsperspektivet är längre i översiktsplanen Örnsköldsvik 2040 än kommunens vision har befolkningsmålet utvecklats så att den fysiska planeringen ska möjliggöra för 5 000 fler invånare och 2 000 fler arbetstillfällen.

4.4.2 Steg 2 – Grundläggande planeringsprinciper

När mark och vattenanvändningskartan skulle tas fram gjordes, utöver en kartering av orternas markanvändning, även ortsanalyser, för att visa på var det skulle kunna vara lämpligt att peka ut mark för ny bebyggelse. Vid utpekandet av utvecklingsområden fanns det en rad olika principer till grund för urvalet.

Lokalisering av bostadsbebyggelse och annan tätortsbebyggelse (såsom LSS-boenden, skolor etc):

- I anslutning till befintlig bebyggelse, för att kunna nyttja befintlig infrastruktur på effektivaste sätt samt främja centrumfunktioner och hållbara transporter.
- Om inte i en tätort så längs ett stråk för kommunikationer, för att främja kollektivtrafik och hållbara transporter
- Förlägg så att anslutning till kommunal VA-hantering är möjlig
- Förlägga bostadsområden där intressekonflikterna är låga, dvs sannolikheten för en planläggning/utbyggnad ska vara hög.
- Undvika jordbruksmark i största möjliga mån
- Undvika mark som omfattas av klimatrelaterade risker såsom ras, skred och översvämning

Lokalisering av utvecklingsområden för verksamheter:

- Initialt identifierades intressanta markområden utifrån tillgång till transportinfrastruktur, el-infrastruktur och andra viktiga faktorer för verksamhetsetableringar.
- Ska ligga (förutom i fallet Hållen) i direkt anslutning till en ort för att kunna främja hållbara transporter, och om inte det längs transportstråk för kommunikationer.
- Förlägg så att anslutning till kommunal VA-hantering är möjlig (Inte Hållen)
- Förlägga områden för verksamheter till mark där intressekonflikterna är låga, dvs en stor sannolikhet för genomförbarhet vid exploateringsintresse
- Undvika jordbruksmark i största möjliga mån
- Undvika mark som omfattas av klimatrelaterade risker såsom ras, skred och översvämning

Lokalisering av områden för småskalig bostadsbebyggelse:

- Förlägg längs stråk för kommunikationer, för att främja och understödja kollektivtrafik och hållbara transporter
- Förlägg till områden som kommer inkluderas vid MIVAs kommande utbyggnad av det kommunala VA-nätet
- Förlägga områden för verksamheter till mark där intressekonflikterna är låga, dvs en stor sannolikhet för genomförbarhet vid exploateringsintresse
- Undvika jordbruksmark i största möjliga mån
- Undvika mark som omfattas av klimatrelaterade risker såsom ras, skred och översvämning

Totalt identifierades i detta skede cirka 80 utvecklingsområden.

4.4.3 Steg 3 – Utveckla områden tillsammans med berörda kompetenser

Alla områden för bebyggelse, såsom bostadsbebyggelse, småskalig bostadsbebyggelse och verksamhetsmark, utvärderades i sex olika arbetsgrupper av berörda kompetenser inom kommunen, som tittade på frågor kopplat till exploatering av områdena relaterade till deras kompetenser. Områden för vindkraft analyserades i en separat process.

I detta steg var exempelvis följande kompetenser och förvaltningar involverade: miljöenheten, mark- och exploateringsenheten, beredskapssamordnare, räddningstjänst, kommunala vattenbolaget, kommunala energibolaget, trafik- och parkenheten, hållbarhetsstrategier osv. Dessa grupper fick bedöma utvalda utvecklingsområden utifrån deras kompetens och ansvarsområden. Därefter hölls en workshop där 6 utvalda områden diskuterades gemensamt över sakområdesgränserna utifrån ett antal ”knäckfrågor”.

Efter workshopen minskades antalet områden ner från cirka 80 till nuvarande 39 utvecklingsområden (varav tre områden för vindkraft som följt med från nu gällande tematiska översiktsplan), utifrån synpunkter från organisationen. Målsättningen var att förslaget endast ska innehålla utvecklingsområden som har hög sannolikhet att kunna realiserars vid intresse. De kvarvarande områdena fick justerad utredning utifrån synpunkter eller medskick i form av lokala beskrivningar och riktlinjer. Principen för planförslaget som helhet är att utveckling främst ska ske genom förtätning och utveckling av befintlig bebyggelsestruktur. I orter där inget lämpligt utvecklingsområde kunnat identifierats hänvisas till den befintliga reserven av tomter och planlagd mark.

Efter det interna samrådet som hölls under sommaren 2024 har två ytterligare områden strukits, (det vill säga, innan det interna samrådet fanns 34 utvecklingsområden).

LIS-områden har valts ut med andra metodiker än de övriga utvecklingsområdena, men ambitionsnivån har varit lika hög som vid utpekandet av dessa. Den huvudsakliga utgångspunkten har varit hur LIS-dispenser tillämpas idag enligt rådande praxis. Detta har varit vägledande för hur områden har pekats ut.

5 Naturmiljövärden och biologisk mångfald

5.1 Relevanta mål och delmål

5.1.1 Ekosystem och biologisk mångfald (mål 15)

Målbekrivning: Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Relevans för detta avsnitt: Målet har direkt koppling till bevarande och utveckling av naturmiljö, ekosystem, grön infrastruktur och biologisk mångfald.

Relevanta delmål:

- 15.1 Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten
- 15.2 Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ
- 15.5 Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer
- 15.8 Förhindra invasiva främmande arter i land- och vattensystem
- 15.9 Integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning

5.2 Bakgrund och förutsättningar

Örnsköldsviks kommun är rik på områden med höga naturvärden och av stor vikt för olika arters fortlevnad regionalt och nationellt. Kommunens läge, storlek och brutna topografi gör att en stor mängd olika naturtyper finns inom ett begränsat område. För de flesta naturtyper inom kommunen finns fortfarande relativt opåverkade områden med ursprunglig natur (Örnsköldsviks kommun, 2012).

Örnsköldsviks kommuns naturmiljö, från inlandet ut till kusten och skärgården består av exempelvis skogar, ängar, myrmarker, vattendrag, sjöar och stränder. Dessa miljöer är av stor betydelse för samhällets motståndskraft mot exempelvis klimattförändringar, är viktiga för den biologiska mångfalden samt ger oss människor olika former av ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster kan exempelvis vara rent vatten, luft, mat, friluftsupplevelser, klimatanpassning och byggnadsmaterial.

De största och mest sammanhängande naturområdena med höga naturvärden finns i de nordvästra och centrala delarna av kommunen. Det handlar om bland annat värdestrakter av våtmarker, inlandsvatten, barrskog, Natura 2000-områden och

naturreservat. De stora sammanhängande områdena sträcker sig ofta över kommungränsen och är av både lokal och regional betydelse.

Många vattendrag och biflöden löper genom kommunen från norra delarna och utåt kusten. Vattendragens strandzoner och angränsande grönområden har ofta höga naturvärden samt är viktiga för biologisk mångfald. Områdena skapar konnektivitet som möjliggör rörelse och spridning för arter, vilket ökar resiliensen för ekosystem att återhämta sig från störningar och bibehålla sina funktioner. Naturtyperna samt de växt- och djurarterna som lever där utgör en del av ett större biologiskt nätverk som sträcker sig över kommungränsen.

Kust och havsområdet har också stor biologisk mångfald och goda livsmiljöer för växter och djur. Kommunens kustlandskap utgörs av bland annat världsarvet Höga kusten och Nätra fjällskog samt tätortsnära naturområden kopplade till centralorten Örnsköldsvik.

Kommunen har Natura 2000-områden för både art-och habitatdirektivet och fågeldirektivet (SPA och SCI) samt att Höga kusten-området vid Örnsköldsvik är utsett UNESCO – område¹. Det finns också riksintresse för naturvård, djur- och växtskyddsområden, naturreservat, strandskyddade områden, naturvårdsområden, skyddade arter, nyckelbiotoper och andra skogliga värden samt en myrskyddsplan i nordvästra delen av kommunen. Det finns ett stort antal små våtmarker samt ett fåtal registrerade ängs- och betesmarker (Örnsköldsviks kommun, 2024).

5.3 Konsekvenser av planförslaget

5.3.1 Utvecklingsinriktningen

Utvecklingsinriktningen ger förutsättningar för att bevara värdefull naturmiljö och biologisk mångfald. Det är positivt att utvecklingsinriktningen belyser vikten av en robust och funktionell grön-blå infrastruktur och ett sammanhängande nätverk av ekologiskt funktionella land- och vattenmiljöer. Det är positivt att gröna och blå samband av regional och lokal betydelse ska beaktas, värderas och utvecklas.

Det är också positivt att planeringen utgår ifrån den befintliga bebyggelsestrukturen för att främja ett effektivt resursnyttjande av mark och vattenområden.

Utvecklingsinriktningen tar inte bort risken för förlust av naturmiljö och därmed risk för negativa konsekvenser eftersom obebyggda miljöer tas i anspråk för exploatering.

5.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

Det är positivt att det finns riktlinjer för olika typer av naturmark (skyddade områden, friluftsliv och tätortsnära natur) genom olika kategorier, och att dessa kan ses i mark- och vattenanvändningskartan.

Det finns många riktlinjer för hur naturmiljö ska tas hänsyn till vid exploatering, vilket är positivt för bevarande av biologisk mångfald och höga naturvärden samt för att minska risker för att skapa nya barriärer för arter. Exempelvis handlar det om att ny bebyggelse i första hand ska utvecklas där befintlig bebyggelse, service och infrastruktur redan finns, att förtätning ska prioriteras på redan hårdgjorda ytor, att gröna ytor endast i undantagsfall tas i anspråk och om de är av låg kvalitet och har liten ekologisk funktion eller om den nya markanvändningen är av stor strategisk betydelse, att fragmentering

¹ Ett världsarv är någonting som är så ovärderligt för mänskligheten och ska skyddas och bevaras för all framtid. Sverige har femton världsarv varav tre har mycket höga naturvärden
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/olika-former-av-naturskydd/varldsarv/>.

ska undvikas, att ett effektivt marknyttjande ska eftersträvas inom verksamhetsområden, exempelvis genom att bygga fler våningar eller samordning mellan olika verksamheters behov av omlastningsytor och parkeringar. Det anges också skyddsavstånd från ny bebyggelse till sjöar i föreslagna LIS-områden, som bland annat syftar till att skydda spridningsmöjligheter och fortlevnad för arter i strandzoner.

För de flesta utvecklingsområdena finns det lokala riktlinjer som anger viktiga hänsyn som ska tas för den specifika platsen, exempelvis att gröna länkar ska behållas i området, att naturvärdesinventeringar ska göras och vilka viktiga områden som ska bevaras.

Det är också positivt att det finns riktlinjer kring hur kompensation och biotopförbättrande åtgärder ska ske för naturmiljön vid exploatering, vilket skulle kunna leda till ökad biodiversitet på vissa platser. Exempelvis att naturbaserade lösningar ska premieras framför tekniska och att vid utveckling av verksamheter som tar mycket naturmark i anspråk för att skapa hårdgjorda ytor ska skadelindringshierarkin beaktas så att områdets ekosystemtjänster kan upprätthållas för framtiden. Vilken typ av åtgärd som krävs bedöms utifrån platsens behov och fastställs i samband med det aktuella ärendet. Det anges även att en ekosystemtjänstanalys ska tas fram vid planering av större nya bebyggelseområden eller där förtätning och/eller ändrad markanvändning i befintliga områden innebär en förlust av närnatur eller andra gröna värden.

Det finns också flera förslag på åtgärder som ska genomföras för att förstärka naturmiljön, men det är lite otydligt i vilka sammanhang dessa åtgärder ska genomföras. Exempelvis att omvandling av hårdgjorda ytor till grönstrukturer gärna får ske, att öppning av kulverterade bäckar och återskapande av strandmiljöer och att invasiva arter bekämpas och ytterligare spridning förhindras. Det finns också riktlinje kring att trädkronstäckningsgraden i tätbebyggda områden ska öka för att möta upp klimatutmaningar och bibehålla andra viktiga ekosystemtjänster. För att få igenom sådana åtgärder bör det bli tydligare när dessa åtgärder ska genomföras eller väljas bland.

Riktlinjerna är till stor del vägledande och i vissa fall ambitiösa men det finns fortfarande potential till förtydligande för att i framtida planering minska riskerna för förlust av biologisk mångfald och framför allt för att kunna öka den biologiska mångfalden eller återställa naturmiljöer på vissa platser. Det skulle med fördel kunna bli tydligare i lokala riktlinjer vilka typer av biotopförbättrande åtgärder som är lämpliga.

Riktlinjerna tillåter ianspråktagande av naturmark, även inom landsbygd, vilket är svårt att undkomma i översiktsplanering. Dock innebär detta en risk för förlust av naturvärden, livsmiljöer för arter och biologisk mångfald men det är positivt att riktlinjerna anger att spridningskorridorer och viktiga livsmiljöer så långt som möjligt ska bevaras. Riktlinjerna bedöms ge en bra vägledning kring vilka avväganden som behöver göras för att undvika negativ påverkan på värdefull natur, men de bedöms inte fullt ut kompensera för förlusten av naturmiljö till den grad att påverkan kan bli enbart neutral eller positiv, därav bedöms det finnas risk för negativa konsekvenser för naturmiljö utifrån riktlinjerna.

5.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

Utvecklingen i kommunen kommer innebära att ny mark behöver tas i anspråk, mestadels på bekostnad av mark i form av grönområden, framför allt skogsområden.

Till viss del kommer ny bebyggelse att skapa fler barriärer för arter, men bebyggelsen planeras dock placeras på sådant sätt att spridningssambanden ändå ska kunna fortgå. I några fall är utvecklingsområdena planerade vid höga naturvärden, som Natura 2000-områden och riksintressen för naturvård, exempelvis för Moälven och för världsarvet Höga Kusten. Där utvecklingsområden gränsar till eller går in i sådana värdefulla

områden finns riktlinjer som fångar upp hur påverkan ska minimeras och inte påtagligt skada dessa. Vid Yttre Bergomsjön och Österfannbyn finns LIS-områden som är belägna inom områden som enligt artportalen har höga naturvärden. För dessa områden finns också lokala riktlinjer för hur skada ska minimeras.

Merparten av de områden som pekas ut för utveckling är placerade i anslutning till befintlig bebyggelse, vilket minskar riskerna för att störa opåverkade miljöer.

Utppekandet av områdena bedöms innebära risk för negativa konsekvenser för naturmiljö och biologisk mångfald.

5.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget innebära risk för negativa konsekvenser för naturmiljön, eftersom utvecklingsområdena och LIS-områdena innebär en förlust av skogsområden och därmed en risk för förlust av biologisk mångfald. Eftersom biotopförbättrande åtgärder och kompensationsåtgärder föreslås, bedöms det finnas möjlighet till positiva konsekvenser. Riktlinjerna är vägledande för kommande detaljplanering men har förbättringspotential för att främja positiva konsekvenser.

Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040					
Bedömning av konsekvens	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Naturmiljövärden och biologisk mångfald		X			

5.4 Konsekvenser av nollalternativet

Eftersom det i nollalternativet inte pekas ut en tydlig utvecklingsinriktning och att avvägningar mellan olika intressen till större del för nollalternativet än för planförslaget lämnas till efterföljande planering, finns det större risker för att naturmiljövärden går förlorade jämfört med planförslaget. Detta eftersom nollalternativet indirekt kan antas tillåta mer utveckling. då mindre styrande riktlinjer innebär att mer utveckling kan prövas.

I nollalternativet har de gröna värdena inte samma prioritet och är inte utpekade på samma sätt.

Totalt sett är det betydligt mindre ytor avsatta för industriverksamheter i nollalternativet jämfört med planförslaget, men däremot är antalet LIS-områden i nollalternativet betydligt fler samt större till ytan, vilket totalt sett kan antas innebära förväntade negativa konsekvenser.

5.5 Förslag till förbättringar

En stor anledning till att kommuner, inklusive Örnsköldsviks kommun, redan nu bör arbeta med restaurering av mark är EU:s nya restaureringslag, förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024, som innebär att EU-länderna måste återställa minst 30 procent av de livsmiljöer som är i dåligt skick senast 2030, 60 procent senast 2040 och 90 procent senast 2050.

Det bör bli tydligare när de biotopförbättrande åtgärderna som föreslås ska ske, utöver det som anges för stora industrianläggningar som kommer ta stora ytor naturmark i anspråk. Exempelvis kan det anges att det i varje detaljplan efter att en ekosystemtjänstanalys har genomförts, ska bedömas vilka biotopförbättrande åtgärder som är lämpliga för den specifika platsen och närområdet. Med fördel kan intilliggande bebyggd och obebyggd mark räknas in i ekosystemtjänstanalysen för att se vad som kan förbättras på platsen. På vissa platser kanske närliggande utdikade våtmarker kan återställas och bli en del av områdets dagvattenhantering och samtidigt öka platsens biologiska mångfald. På vissa platser kanske andra naturbaserade lösningar som ökar livsmiljöer för platsens specifika arter ska ske. Det bästa vore att ange i lokala riktlinjer vilka typer av biotopförbättrande åtgärder som behöver ses över.

För att få igenom restaurerande åtgärder i kommunen som inte sker i samband med de nya detaljplanerna som tas fram bör det också tas fram en plan för vilka våtmarker som är i behov av återställande, samt när i tid det ska göras. Detsamma gäller andra typer av åtgärder, exempelvis för behov av bekämpandet av invasiva arter och restaurering av flottningspåverkade vattendrag och sjöar. ÖP2040 skulle också kunna trycka på att kommunen bör ha en dialog med skogsbolag om att skydda mer värdefull natur på där det förekommer skogsbruk, exempelvis genom att avsätta mer mark genom avtal.

För en bättre biologisk mångfald i lekplatser kan lekotoper anläggas istället för dagens moderna temalekplatser. Lekotoper är en naturbaserad lekmiljö som består mer av enkla och naturbaserade material. Lekotop har visat sig vara mest ekonomisk att anlägga och drifta, har bäst lekvärde, bidrar mer till ekosystemtjänster och orsakar minst klimatavtryck (Arkitekten, 2024).

6 Vattenkvalitet och vattenförsörjning

6.1 Relevanta mål och delmål

6.1.1 Rent vatten och sanitet (mål 6)

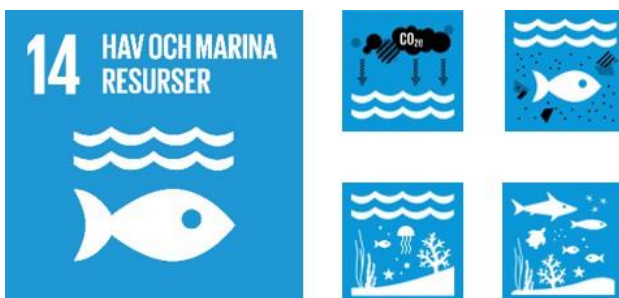
Målbeskrivning: Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Relevans för detta avsnitt: Målet har direkt koppling till vattenkvalitet, vattenförsörjning, avloppshantering och bevarande och utvecklande av vattenrelaterade ekosystem.

Relevanta delmål:

- 6.1 Säkert dricksvatten för alla
- 6.3 Förbättra vattenkvalitet och avloppsrening samt öka återanvändning
- 6.4 Effektivisera vattenanvändning och säker vattenförsörjning
- 6.5 Integrerad förvaltning av vattenresurser
- 6.6 Skydda och återställ vattenrelaterade ekosystem

6.1.2 Hav och marina resurser (mål 14)

Målbeskrivning: Bevvara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

Relevans för detta avsnitt: Målet har direkt koppling till påverkan på och återställande av marina ekosystem.

Relevanta delmål:

- 14.1 Minska föroreningarna i haven
- 14.2 Skydda och återställ ekosystem
- 14.3 Minska havsförsurningen
- 14.5 Bevara kust – och havsområden

6.2 Bakgrund och förutsättningar

Örnsköldsviks kommun har många olika typer av vattenområden och vattenförekomster i form av kust och skärgård, sjöar och vattendrag. Flertalet av dessa är värdefulla vatten och skyddade vattendrag.

Kust, skärgård, sjöar och vattendrag påverkas av det som planeras på land i anslutning till vattenområdet, exempelvis kan ny bostadsbebyggelse på land resultera i utveckling av bryggor ut i vattnet vilket i sin tur påverkar kustmiljön. Det finns mycket intresse av att bo och utveckla verksamheter i närheten av vatten i Örnsköldsvik och tillgången till Höga Kustens skärgård är idag till stor del beroende av privata småbåtar. Det finns många bryggor i anslutning till enskilda bostadsfastigheter vilket har resulterat i att kuststräckan är påtagligt mer exploaterad än vattendrag och sjöar inåt landet. Restriktivitet gäller dock vid prövning av dispens för nya bryggor, framför allt i områden som är allemansrättsligt tillgängliga eller i områden som är särskilt värdefulla för djur- och växtlivet. För att dispens ska kunna beviljas för en ny brygga krävs att den uppfyller ett av de särskilda skälen i 7 kap. 18 c § 1–6 miljöbalken. En hamn för fritidsbåtar är en brygga, kaj eller liknande med plats för flera mindre båtar för fritidsändamål som kan belasta vattenmiljön och de livsmiljöer som den tillhandahåller.

Befintliga ytor för avloppsreningsverk finns på flera platser i kommunen inom eller i närheten av de flesta av serviceorter och närorter. De flesta av dessa reningsverk kommer fortsatt behövas i framtiden då Örnsköldsviks kommun är stor till ytan med långa avstånd vilket medför att möjligheten till hopslagning av befintliga reningsverk är begränsad utanför centralorten (Örnsköldsviks kommun, 2024).

Örnsköldsviks kust och skärgård innehar världsarvsstatus genom den geologiskt sett snabba och stora landhöjningen efter den senaste inlandsisen som gett området unika kvaliteter, något som i sin tur är en resurs för det rörliga friluftslivet och besöksnäringen i kommunen. Utöver det finns ett flertal riksintressen inom kustområdet, exempelvis Sjöfartens farleder, hamnar och ankarplatser, men även yrkesfiske, obruten kust och rörligt friluftsliv.

Miljö kvalitetsnormer för vatten anger vilken kvalitet vattenförekomster ska ha vid en viss tidpunkt. I miljö kvalitetsnormerna för vatten anges en status som beskriver vattenförekomstens nuvarande kvalitet, men också normer som anger en målsättning för framtida status vid en angiven tidpunkt. Vattenförekomster delas in i två typer; ytvatten (sjöar, vattendrag och kustvatten) och grundvatten. Det grundläggande kravet enligt vattenförvaltningarna är att alla vattenförekomster ska uppnå minst god status, alternativt god potential om det gäller kraftigt modifierade vattenförekomster. I vattenförvaltningarnas åtgärdsprogram beskrivs hur miljö kvalitetsnormerna för vatten ska nås.

Örnsköldsvik kommun omfattas av både miljö kvalitetsnormer för grund- och ytvatten samt miljö kvalitetsnormer för kustvatten. Inom kommunen finns det totalt 779

vattenförekomster som omfattas av beslutade miljö kvalitetsnormer, varav 705 är olika typer av ytvatten och 74 grundvatten.

Översiktsplanens utveckling ska bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås, och kommunen behöver redovisa hur den avser att följa MKN vatten.

Många av yt- och grundvattenförekomsterna i Örnsköldsviks kommun uppnår god eller hög ekologisk status, dock finns det också ett antal ytvattenförekomster som har måttlig status. Enligt miljö kvalitetsnormen ska samtliga vattenförekomster uppnå god ekologisk status till år 2027. Därför behöver utvecklingen på land och i vatten genomföras på ett sådant sätt att det inte försämrar för möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormen. Den måttliga statusen beror ofta på tidigare flötningsverksamhet som har försämrat den hydrologiska regimen (flödet och vattenståndsvariation) i vattendrag och sjöar, samt jordbruksmark, skogsavverkning och bebyggelse inom närområdet till sjöar och vattendrag som har försämrat de naturliga förutsättningarna och strukturerna längs vattenförekomsterna, exempelvis översvämning längs stranden. Jordbruksmark och enskilda avlopp har också i vissa fall försämrat ekologisk status så att endast måttlig avseende näringsämnen uppnås (VISS, 2024).

En konsekvens av den omfattande pappers- och massaindusti som funnits i Örnsköldsviks kommun är de fiberbankar och fiberrika sediment som dessa industrier givit upphov till, framför allt i Köpmanholmen, Husum och Domsjö. Dessa riskerar att orsaka kontinuerliga utsläpp av miljögifter ut till näringskedjorna i vattenmiljön tills att åtgärder vidtas. För fiberbankarna utanför Köpmanholmen, Husum och Domsjö är det länsstyrelsen i Västernorrland som är ansvarig tillsynsmyndighet men kommunen anger att de bör verka för att där det är möjligt vara behjälplig i hanteringen av dessa.

Den kommunala översiktsplanen ska förhålla sig till den nationella havsplanen.

Örnsköldsviks havsmiljö har många intressen som ska samspela, men till skillnad från kust och skärgård är det öppna havet inte lika lättillgängligt och har därav inte lika stort värde för det rörliga friluftslivet och besöksnäringen. Däremot spelar det en större roll för sjöfarts- och transportnäringen vilka ska kunna samspela med både Försvarmaktens övningsområden som kultur- och naturmiljö värden. I flera delar av landet är även det öppna havet av stort värde för förnyelsebar energi, framför allt i form av vindkraft.

Kommunen har VA-policy, riktlinjer och strategi, samt dagvattenstrategi och dagvattenpolicy. Dessutom är en vattentjänstplan under framtagande.

6.3 Konsekvenser av planförslaget

6.3.1 Utvecklingsinriktningen

I Örnsköldsviks kommun ska kust och hav ses som en resurs för utveckling och ekosystemtjänster likväl som en förutsättning för biologisk mångfald och goda livsmiljöer för växter och djur. För att detta ska vara möjligt behöver exempelvis vattenförekomsternas status och miljö kvalitetsnormer beaktas i planeringen.

Kommunens viljeinriktning är att skärgården ska fortsätta att utvecklas för bofasta och besökare genom avvägning mellan bevarande- och exploateringsintresset.

För att vara en trygg och resilient plats behöver planeringen säkerställa människors basala behov av exempelvis rent dricksvatten.

Utvecklingsinriktningen anger en ambition att uppnå miljö kvalitetsnormer och säkerställa framtida dricksvattenförsörjning, vilket är positivt. Eftersom många

utvecklingsområden och LIS-områden pekas ut bedöms det finnas risk för negativa konsekvenser för påverkan på vattenkvalitet, vilket beskrivs och bedöms mer under avsnitten nedan om riktlinjer och utvecklingsområden.

6.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

För att minska risken för påverkan på MKN är det positivt att högst 15 procent av respektive vattenförekomsts strandlinje får påverkas, särskilt med tanke på att många LIS-områden pekas ut. Det är också positivt ur bland annat vattenreningssynpunkt att naturliga våtmarker ska bevaras samt att en naturlig miljö runt vattenförekomster eftersträvas. Det finns många positiva riktlinjer kring dagvattenhantering och rening, vilket också minskar riskerna. Det handlar bland annat om premierandet av naturbaserade lösningar, hänsyn och sanering kopplat till föroreningar, att hårdgjorda ytor ska minimeras samt att utbyggnad till stor del ska ske där det är möjligt att koppla på kommunalt eller gemensamt VA-system för att minska näringsbelastning mot recipienter. För att minska risken för att påverka hydrologisk regim (som ingår i MKN och handlar om hur vattenflöden och vattenstånd varierar över tid) där den inte är tillfredställande, finns riktlinjer kring att flödet/vattentransport inte ska påverkas från de utvecklingsområden som är belägna nära de vattenförekomster som inte uppnår god status avseende hydrologisk regim, vilket är positivt.

Det är positivt att det finns lokala riktlinjer för att minska påverkan på grundvattenförekomster, då flera utvecklingsområden är placerade på sådana. Örnsköldsvik Airport är belägen på en grundvattenförekomst (detta är dock inget utvecklingsområde utan ett befintligt område) och hur påverkan på grundvattnet från flygplatsen hanteras bör tydliggöras i översiktsplanen. Det finns en riktlinje om att vid utveckling av Örnsköldsvik Airport ska berört vattenskyddsområde och grundvattenförekomst beaktas, dock finns ingen riktlinje kring hur det bör eller ska hanteras idag.

Det finns även riktlinjer kopplat till minskad påverkan på kustrecipienter som att befintliga gästhamnar och bryggor i första hand ges möjlighet att utvecklas innan nya platser tas i anspråk och att nya bryggor och småbåtshamnar ska styras till platser där det inte påverkar natur- och kulturvärden negativt. För att minska påverkan på kustvatten finns en riktlinje om att det är positivt om latrintömning och båtbottentvätt anläggs där det inte finns.

Det finns även lokala riktlinjer kring exempelvis föroreningar där det finns utpekade potentiella risker, där det finns bäckar vars värden behöver tas hänsyn till, där skyddsavstånd behövs mot vattendrag och sjöar för att minska riskerna kopplat till påverkan på MKN inklusive vattenkvalitet och närområde samt att de gröna värdena säkerställs genom att bibehålla kvalitativa gröna länkar på vissa platser.

Det finns också riktlinjer som kan leda till att reningen från ett område förbättras jämfört med nuläget och därmed att möjligheten att uppnå MKN förstärks och ger positiva konsekvenser om de följs. Det handlar exempelvis om att befintlig bebyggelse där det finns bristande dagvattenrening bör övervägas att inkluderas i ny dagvattenrening. En annan positiv riktlinje är den om att där det är möjligt ska området kring vattendrag som påverkats av människor genom exempelvis avverkning återställas, liksom riktlinjerna om att våtmarker i största möjliga mån ska återställas samt att hårdgjorda ytor ska omvandlas till grönytor om möjligt. Även att för vikar eller fjärdar där värden har gått förlorade ska naturvårdsinsatser användas för att återställa miljön. Blåstrukturer kan med fördel också utvecklas inom tätortsnära natur, för exempelvis dagvattenhantering och viktiga livsmiljöer för djur- och växter, vilket är positivt. För att översiktsplanen ska ha bättre potential att medföra positiva konsekvenser avseende vattenmiljön och

uppfyllnad av MKN bör riktlinjerna kring förstärkning tydliggöras, exempelvis i lokala riktlinjer.

Riktlinjerna tillåter en viss försämring av vattenkvalitet även om inte MKN får påverkas negativt. I många fall krävs mer utredningar i senare skeden för att säkerställa att MKN inte påverkas, vilket innebär att det finns en risk för negativa konsekvenser för vattenmiljön.

För dricksvattenförsörjning finns riktlinjer för hur långsiktig dricksvattenförsörjning ska säkras kopplat till skyddade områden och att den kommunala vattentjänstplanen är ett underlag för vilken omfattning av bebyggelseutveckling som kan genomföras. Det är också positivt att avlopp, dricksvatten, brand- och släckvatten samt rening och hantering av dagvatten ska utredas vid planering av nya bebyggelseområden, förtätning och/eller ändrad markanvändning. För områden som exploateras innan gemensam VA-lösning finns på plats måste frågan om påverkan på nedanliggande bostäders dricksvatten utredas för att utesluta risk för kontaminering. Det är också positivt för grundvattenkvalitet med riktlinjen *Restriktivitet ska gälla för täkter av naturgrus och natursand, då de är en ändlig resurs och bidrar med många ekosystemtjänster exempelvis vattenrening.*

Riktlinjerna är vägledande för att påverkan på dricksvattenförsörjning inte ska påverkas negativt. Dock lämnas en del arbete till efterföljande planering: *Ett proaktivt arbete för att säkra reservvattentäkter utifrån framtida behov och ett förändrat klimat ska genomföras.* Därmed bedöms konsekvenserna för dricksvattenförsörjningen bli neutral.

6.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

ÖP2040 föreslår utvecklingsområden för bebyggelse och verksamheter till stor del på obebyggd skogsmark, som därmed kräver avverkning och hårdgörande av ytor som skulle kunna påverka vattenkvalitet och även statusen i vissa vattenförekomster utan hänsynfull utformning. Översiktsplanens riktlinjer om hänsyn till vatten på generell och lokal nivå minskar riskerna. Örnsköldsvik har en VA-plan bestående av policy och strategi och dagvattenpolicy och strategi samt Vattentjänstplan, som är viktiga styrdokument för kommunens vattenhantering som ger stöd i översiktsplaneringen och arbetet med att bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås.

Riskfyllda och miljöstörande verksamheter lokaliseras med avstånd till exempelvis vattentäkter eller andra känsliga mark- och vattenområden så att risken minskar för att dessa påverkas negativt.

I de flesta fall är utvecklingsområdena placerade så att anslutning till kommunal VA-hantering är möjlig, vilket är positivt för minskad näringsbelastning. Det har inte pekats ut bebyggelseområden vid obebyggda sjöar eller vattendrag vilket också är bra för uppfyllelse av MKN.

Det har pekats ut några utvecklingsområden och LIS-områden vid ekologiskt särskilt känsliga vattenområden, exempelvis ett LIS-område vid Skulesjön och utvecklingsområden vid Köpmanholmens hamnområde där vattenförekomsterna också är ekologiskt särskilt känsliga. För Skulesjön finns riktlinjer om att hänsyn ska tas till höga naturvärden men det skulle kunna bli tydligare att sjön är utsedd som ett ekologiskt särskilt känsligt område. För hamnområdet vid Köpmanholmen finns det lokala riktlinjer om att hänsyn ska tas till de ekologiskt särskilt känsliga områdena. För utvecklingsområden inom Moälvens avrinningsområde finns det angivet att hänsyn behöver tas till att det är ekologiskt känsligt.

Många av utvecklingsområdena och LIS-områdena ligger inom utpekade värdefulla vatten. De värdefulla vattnen är bland annat kopplade till Moälven men även ett antal

andra vattendrag och sjöar. Det är positivt att det finns lokala riktlinjer om att hänsyn ska tas till värdefulla/känsliga vatten och till riksintresse för naturvård samt till skyddade vattendrag för Moälven. Hänsyn ska bland annat tas genom dagvattenlösningar och hög skyddsnivå på avloppsrening.

Pågående och nedlagda deponier skulle också kunna utgöra risk för påverkan på vattenkvalitet, men kontrollprogram ska styra att det inte sker. Det saknas information om detta i ÖP2040, vilket med fördel kan tydliggöras.

Moälven utgör riksintresse för dricksvattenförsörjning. Utvecklingsområdena placeras med skyddsavstånd mot Moälven för att minska risk för kontaminering. Det finns också utvecklingsområden som är placerade på grundvattenförekomster, vilket innebär en risk för kontaminering av dricksvatten. Dock finns lokala riktlinjer kring att hänsyn behöver tas, vilket kan minska risker för kontaminering av grundvatten som i vissa fall används för dricksvattenändamål.

Det finns en mer noggrann bedömning om hur de olika utvecklingsområdena tillsammans med riktlinjer kan påverka en vattenförekomst, i Bilaga 1 - Riksintressen, skyddade områden och MKN.

Konsekvenserna för vattenmiljön bedöms riskera att bli negativa utifrån markanspråket, detsamma gäller markanspråket kopplat till mark ovanpå grundvattenförekomster.

6.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms det finnas risk för negativa konsekvenser för vattenkvalitet och MKN, då många utvecklingsområden och LIS-områden pekas ut. Det bedöms vara svårt att med den markanvändning som föreslås, helt eliminera risken för att vattenkvalitet skulle kunna påverkas negativt, även om många bra och vägledande riktlinjer finns. Det finns möjlighet till positiva konsekvenser med de riktlinjer som föreslår förbättringar som exempelvis återställande av våtmarker, men för att kunna få förväntade positiva konsekvenser behövs tydligare riktlinjer kring när och hur dessa åtgärder ska ske.

För vattenförsörjning bedöms översiktsplanen medföra obetydliga konsekvenser, då frågan hanteras genom skyddsavstånd till den utpekade dricksvattentäkten Moälven och riktlinjer i ÖP2040.

	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
Bedömning av konsekvens	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Vattenkvalitet		X			
Vattenförsörjning			X		

6.4 Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet innebär att 80 områden pekas ut för LIS. Av dessa är endast 19 kvar i planförslaget. Förutom att fler LIS-områden pekas ut i nollalternativet så är de även betydligt större till ytan, exempelvis hela Lemesjöarna samt inom ett naturreservat. Detta innebär större risker för påverkan på vattenkvalitet och MKN. Avvägningar mellan olika intressen görs inte heller på samma sätt som i planförslaget, utan avvägningar hänvisas till senare planeringskedan, vilket ytterligare ökar riskerna.

Även om nollalternativet också har riktlinjer för hur påverkan på vattenmiljöer- och kvalitet ska minska bedöms nollalternativet på grund av det stora antalet utpekade områden i vattennära lägen innebära förväntade negativa konsekvenser avseende vattenkvalitet, och risk för påverkan på MKN.

Gällande vattenförsörjning bedöms nollalternativet innebära neutrala konsekvenser då frågan behandlas med riktlinjer och åtgärder på liknande sätt som i planförslaget. Planförslaget har kommit längre i arbetet med att ange var hög skyddsnivå ska gälla för kommande VA-lösning för platser med idag enskilt avlopp.

6.5 Förslag till förbättringar

För att minska risken för påverkan på MKN bör våtmarker i utvecklingsområdenas avrinningsområden pekas ut för återställande. Det bör tittas närmare på var det är mest relevant att återställa. Det kan vara bra att ha en tydligare riktlinje om hur många våtmarker i procent som ska återställas i kommunen, baserat på nationella och europeiska mål om restaurering, och gärna peka ut lämpliga våtmarker för återställande för olika områden.

Det är positivt att det finns riktlinje om flottledsåterställning, men det skulle kunna tydliggöras var och när vattendrag och sjöar som är påverkade av flottledsrensning eller rätning ska återställas.

För alla utvecklingsområden, men särskilt de inom riksintresse för Moälven, bör skyddsavstånd också hållas till biflöden till Moälven, i vissa fall rinner bäckar genom planerade utvecklingsområden och dessa bör i första hand undvikas och hållas avstånd till, vilket bör anges i riktlinjer. Även utanför de mest känsliga områdena som riksintresse för Moälven, kan det med fördel anges att det ska lämnas skyddsavstånd mot de bäckar som finns inom områdena.

Vid planläggning av verksamheter som planerar uttag av grundvatten bör det utredas och säkerställas att kvantitativ status inte påverkas negativt. Örnsköldsvik Airport är belägen på Gidehedens vattenskyddsområde och grundvattenförekomst. Det bör tydliggöras i översiktsplanen hur påverkan på grundvattnet från flygplatsen bör hanteras. Det är positivt att det finns en riktlinje om att detta ska hanteras vid en eventuell utveckling, dock bör även befintlig situation klarläggas.

För de vattendrag eller sjöar där morfologiskt tillstånd inte uppnår god status med anledning av exempelvis skogsavverkning, kan det vara bra att lägga till att hänsyn ska tas till vattendragets närområde och svämplan. För LIS-områdena tas detta i flera fall hänsyn till genom skyddsavstånd, men det finns (exempelvis för verksamhetsområdet i Björna samt även för flera LIS-områden) möjlighet att ha tydligare riktlinje kring detta.

För att minska risk för påverkan på MKN bör en gemensam dagvattenutredning tas fram för de utvecklingsområden som planeras runt samma sjö eller vattendrag. Det kan vara bra om detaljplanerna runt samma recipient planeras ungefär samtidigt för att kunna genomföra detta.

Pågående och nedlagda deponier skulle också kunna utgöra risk för påverkan på vattenkvalitet, men kontrollprogram ska styra att det inte sker. Det saknas information om detta i ÖP2040, vilket med fördel kan tydliggöras.

Det framgår inte så tydligt hur kommunen har jobbat med reserver för dricksvattenförsörjning för framtida eventuella behov, så det kan med fördel tydliggöras.

7 Klimatpåverkan och klimatanpassning

7.1 Relevanta mål och delmål

7.1.1 Bekämpa klimatförändringen (mål 13)

Målbeskrivning: Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och deras konsekvenser.

Relevans för detta avsnitt: Målet kopplar till hur klimatförändringarna ska kunna begränsas samt hur samhället ska anpassa sig till förändringarna.

Relevanta delmål:

13.1 Stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer

13.2 Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik och planering

13.3 Öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar

7.1.2 Ingen fattigdom (mål 1)

Målbeskrivning: Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt. Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär bl.a. även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet.

Relevans för detta avsnitt: Målet kopplar till den beredskap som behövs i form av klimatanpassningar, som exempelvis risker för minskad livsmedelsproduktion och elförsörjning.

Relevant delmål:

1.5 Bygg motståndskraft mot ekonomiska, sociala och miljömässiga katastrofer

7.1.3 Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Målbeskrivning: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Relevans för detta avsnitt: Målet kopplar främst till klimatanpassning, såsom att förebygga översvämning vid skyfall eller havsnivåhöjning samt anpassning till ett varmare klimat.

Relevant delmål:

11.5 Mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer

7.2 Bakgrund och förutsättningar

7.2.1 Klimatanpassning

Som resten av landet förväntas Örnköldsviks kommun få ett varmare och blötare klimat till följd av klimatförändringarna. Det innebär ökad årsmedeltemperatur, ökad nederbörd och fler extrema nederbördsmängder, vilket kommunen behöver beakta vid planering, byggande, underhåll och drift. Klimatförändringarna innebär framför allt risker kopplade till översvämning, ras, skred och erosion som ska hanteras i översiktsplaneringen enligt plan- och bygglagen.

Den regionala handlingsplanen för klimatanpassning i Västernorrlands län (Länsstyrelsen Västernorrland, 2018), beskriver på en övergripande nivå, några av de framtida utmaningar som förväntas uppstå, samt de möjligheter som dessa förutsättningar kan ge. Planen föreslår åtgärder som bör genomföras för att skapa ett robust och tryggt samhälle.

I översiktsplanen har kommunen tagit höjd för ett förändrat klimat fram till år 2100. För Örnköldsviks kommun förväntas detta innebära:

- Ökad årsmedeltemperatur där den största ökningen väntas ske under vintern vilket ger färre dagar med snötäcke och kortare period med tjäle.
- Förlängd vegetationsperiod med cirka 50 dagar.
- Ökat antal dagar där temperaturen växlar mellan plus- och minusgrader (s.k. nollgenomgångar). De förväntas minska över året men öka under vintern vilket påverkar vinterväghållning och jordbruket.
- Årsnederbörden förväntas öka med cirka 25 procent, där den största procentuella ökningen sker under vinter och vår. Detta innebär att det blir vanligare att nederbörden utgörs av regn än snö.
- Minskade tillfällen med höga flöden i stora vattendrag men ökad årsmedelvattenföring. Störst ökning förväntas under höst och vinter då marken ofta är vattenmättad vilket innebär hög avrinning. Som följd förväntas översvämningar öka under höst och vinter medan vårfloder beräknas bli lägre men komma tidigare under året.

Medelvattenståndet förväntas inte höjas fram till år 2050 på grund av pågående landhöjning, men förväntas därefter öka fram till år 2100. På kort sikt bedöms extremnivåerna för högvattenhändelse vara ungefär som idag medan det på cirka 200 års sikt bedöms innebära en höjning med 139 centimeter av medelvattenståndet. Vid beräknat klimatscenario (SSP5-8,5) förväntas medelvattenståndet öka från dagens – 2,8 centimeter (RH 2000) till + 33,2 centimeter och upp mot + 209,2 centimeter vid tillfälliga högvattenhändelser.

Kommunens dagvattensystem är i dagsläget dimensionerat för att hantera regnmängder för så kallat 10- och 30-årsregn. Detta innebär att större regnmängder kommer att leda till att ledningssystemet går fullt och vattenmassor avrinner vid markytan. Kommunen har tagit fram en översiktlig skyfallskartering som identifierar ytliga avrinningar och maximalt vattendjup vid identifierade lågpunkter.

Kommunen har även identifierat riskområden kopplade till översvämningar utifrån framtagna underlag från tidigare Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), nuvarande Myndigheten för civilt försvar (MCF). Kommunens översvämningsskartering, som grundar sig på MSB:s underlag, visar vilka vattendrag och närliggande områden som förväntas översvämmas till följd av 100- och 200-årsflöden samt beräknat högsta flöde. De områden som riskerar att översvämmas vid dessa flödesscenarier är låglänta vattennära områden längs dalgångarna, vid områden som exempelvis Norra Anundsjöån, nedströms Mellansel och norr om Sidensjö samt områden vid Gideå och Nyliden. Inom dessa områden finns bostäder, tekniska anläggningar, verksamheter, infrastruktur, samhällsfunktioner med mera som riskeras att påverkas och leda till olika konsekvenser för samhället.

Älvdalgångarna i kommunen utgörs i huvudsak av finkorniga jordarter såsom lera, silt och sand medan de höglänta områdena i kommunen utgörs av morän och berg. Till följd av effekterna av klimatförändringarna med ökad nederbörd och avrinning, förväntas sannolikheten för erosion, ras, skred och slamströmmar komma att öka, vilket ställer krav på klimatanpassningsåtgärder. Kommunen har identifierat områden där förutsättningar för ras, skred och erosion finns och där det rekommenderas att geotekniska undersökningar genomförs vid planering och lovgivning. I kommunens *policy för förebyggande verksamhet och räddningstjänst* redovisas inträffade naturolyckor för sammanslagna kategorier där bland annat ras, skred, slamström samt översvämning ingår. Statistiskt ligger antalet relaterade naturolyckor för denna kategori under genomsnittet för landet.

7.2.2 Klimatpåverkan

Örnsköldsviks kommun har låtit ta fram en rapport för kommunens koldioxidbudget för bedömning av kommunens koldioxidutsläpp i förhållande till Parisavtalets mål. Rapporten anger hur stor koldioxidbudget kommunen antas ha och hur mycket kommunen behöver minska sina koldioxidutsläpp med för att leva upp till Parisavtalet.

I kommunens klimatstrategi framgår flera delmål för kommunkoncernen för att minska utsläppen och nå målet att vara klimatneutralt år 2030.

7.3 Konsekvenser av planförslaget

7.3.1 Utvecklingsinriktningen

7.3.1.1 Klimatanpassning

Klimatrelaterade risker i ÖP2040 har avgränsats till översvämning, ras, skred och erosion. Utvecklingsinriktningen i ÖP2040 framgår att jordbruksmarken kommer att spela en allt viktigare roll för framtidens livsmedelsförsörjning i ett framtida förändrat klimat. I utvecklingsinriktningen anges också att bevarandet av gröna och blå miljöer skapar en robusthet för samhällets motståndskraft att möta utmaningarna med framtida klimatförändringar.

7.3.1.2 Klimatpåverkan

Utvecklingsinriktningen i ÖP2040 anger att ny bebyggelse ska tillkomma i eller i anslutning till redan exploaterade områden med befintlig service och infrastruktur. Den fysiska planeringen ska skapa goda förutsättningar för människor att gå, cykla eller resa kollektivt. Ett sammanhängande cykelstråk ska öka tillgängligheten och möjliggöra för att fler ska resa mer hållbart.

Genom att styra bebyggelseutvecklingen till lägen med god närhet och tillgänglighet till infrastruktur och kollektivtrafik främjas hållbart resande och minskar klimatpåverkan från transporter. Den digitala infrastrukturen anges som viktig för att minska mängden transporter. För att ytterligare minska klimatpåverkan ska kommunen sträva efter att förflytta godstransporter från väg till sjöfart och järnväg. I ÖP2040 anges att utbyggnad av järnvägsnätet möjliggör för hållbart resande och lägre klimatpåverkan på lång sikt. Vidare framgår i utvecklingsinriktningen att fossilfria drivmedel och elektrifiering behöver främjas inom väg-, sjöfart- och flygtransporter.

Enligt ÖP2040 ska Örnköldsviks Airport möjliggöra omställningen mot fossilfritt flyg genom infrastruktur för laddning av elflygplan. Batteriladdning och solcellspark på flygplatsens område ska bidra till hållbarhet och ett mer motståndskraftigt samhälle i förlängningen.

7.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

7.3.2.1 Klimatanpassning

Enligt ÖP2040 ska ekosystemtjänstperspektiv inkluderas och integreras i beslut och avvägningar. Vid planering av bebyggelseområden och ändrad markanvändning i befintliga områden ska en ekosystemtjänstanalys tas fram. Som riktlinje framgår bland annat att naturbaserade lösningar ska premieras framför tekniska lösningar. Det är positivt att kommunen i detta skede är tydliga med att en ekosystemtjänstanalys ska tas fram och när, vilket säkerställer att ett ekosystemperspektiv, och således klimatanpassningsperspektiv, vägs in i planeringen och beslut. Genom att analysera vilka ekosystemtjänster som finns och vilka det är brist på i ett specifikt område samt premiera naturbaserade lösningar, skapas förutsättningar för att identifiera och arbeta med klimatanpassning i samhällsutvecklingen.

I tätbebyggda områden ska trädkronstäckningsgraden öka för att möta upp klimatutmaningar och bibehålla andra viktiga ekosystemtjänster. Det framgår dock inte med hur mycket den ska öka jämfört med nuläget. Inom bebyggda områden ska dagvattnet fördröjas i största möjliga mån, hårdgjorda ytor minimeras och grön

infrastruktur främjas. Ökad andel grön- och blåstruktur och minskade hårdgjorda ytor ska även bidra till att dämpa temperaturerna och minska risken för värmeöar i tätbebyggda områden.

I ÖP2040 framgår att ny bebyggelse ska undvikas inom områden som hotas av 100-årsflöde, med undantag för exempelvis garage, uthus och infrastruktur. Om ny bebyggelse prövas inom gränsen för 100-årsflödet ska platsens lämplighet utifrån översvämningsskade och behov av eventuella skyddsåtgärder utredas. Det är bra att kommunen tar ställning till detta i ett tidigt skede. Samma gäller för sammanhållen nybyggnation inom området för beräknat högsta flöde där det framgår att en särskild prövning ska göras. Det framgår också att ett områdes lämplighet för bebyggelse ska bedömas på områden som ligger lägre än 2,5 meter över medelvattenståndet vid kusten samtidigt som det står att eventuell ny eller utvecklad bebyggelse inom dessa områden ska översvämningssäkras. En riktlinje i ÖP2040 som däremot är tydligare är att samhällsviktig verksamhet endast får lokaliseras utanför området för beräknat högsta flöde och högre än 3 meter över medelvattenståndet vid kusten.

Kommunen ska verka för att befintlig bebyggelse, vägar och gator på sikt ska klara att hantera ett 100-årsregn utan allvarlig risk för människors hälsa, miljön eller omfattande ekonomiska skador. Det anses vara positivt att denna riktlinje finns då det oftast är ny bebyggelse som klimatanpassas och det kan vara utmanande att klimatanpassa den befintliga miljön, som också utsätts för klimatrelaterade risker.

Enligt ÖP2040 ska mark inte bebyggas (med undantag för enklare komplementbyggnader såsom garage och uthus) där det vid höga vattenflöden i vattendrag, finns stor risk för översvämning, ras, skred och/eller erosion. Det är bra att kommunen tar ställning till detta. Vid skred, ras eller översvämning som direkt drabbar exempelvis garage innebär det primärt materiella skador men det finns även risk att ämnen, som oftast förekommer i garagemiljö, kan spridas. Det finns lokala riktlinjer för områden som ligger inom område med risk för ras, skred och erosion, exempelvis Skogsvägen vid Köpmanholmen. Där bedöms att en exploatering är möjlig med geotekniska åtgärder och det finns en riktlinje om att en geoteknisk undersökning krävs vid exploatering. För området Gullviks camping LBT-a1, vars markförhållanden till viss del är präglade av sankmark, som kan påverka stabilitet, finns lokala riktlinjer om att geotekniska förhållanden särskilt ska beaktas inom områdets östra del och att geoteknisk undersökning krävs vid exploatering. Riktlinjen anger att det måste utredas vilken typ av geoteknisk lösning som krävs.

För flera andra utvecklingsområden där det kan finnas risk för ras eller stabilitetsproblem finns också riktlinje om att geoteknisk utredning krävs.

Det finns också lokala riktlinjer kopplat till var avstånd och höjdskillnad till sjöar bör hållas på grund av risker för översvämning.

ÖP2040 anger att sekundära avrinningsvägar ska identifieras vid nybyggnation för att säkerställa säker avledning samt att tåliga och mångfunktionella lågpunkter ska bevaras eller tillskapas inom bebyggda områden för att hantera skyfallsvatten. Det framgår också att kommunen ska ansvara för att kommunägda grönområden och tätortsnära skog ska skötas på sådant sätt att risken för översvämning, erodering samt spridning av skogsbränder minskas.

Ny transportinfrastruktur längs riskklassade älvstränder ska föregås av en geoteknisk undersökning enligt ÖP2040. I ÖP2040 framgår även att befintlig transportinfrastruktur längs riskutsatta sträckor ska identifieras och åtgärder prioriteras. Detta är bra med tanke på de senaste årens incidenter i andra delar av landet då befintlig infrastruktur påverkats.

Det finns en riktlinje om att äldre detaljplaner ska tillämpas med försiktighet då kunskap om planområdets förhållanden vid framtagandet av detaljplanen inte funnits i samma utsträckning som finns idag. Det är en bra riktlinje som möjliggör att utifrån ett försiktighetsperspektiv gå igenom förutsättningarna på nytt och undvika att områden bebyggs där det tidigare ansetts vara lämpligt men med dagens kunskap kan anses vara olämpligt.

Kommunen är tydliga med att avloppsreningsverk och ledningsnäten är samhällsviktig infrastruktur som ska säkras mot risker som exempelvis översvämningar, ras och skred. Det är positivt att kommunen är tydliga med att avloppsreningsverk och ledningsnäten utgör samhällsviktig infrastruktur som ska säkras, vilket kräver noga val av placering och utformning i efterföljande planering. Samtidigt innebär det begränsningar var framtida bebyggelse kan planeras med tanke på var reningsverk placeras och ledningar läggs.

7.3.2.2 Klimatpåverkan

Många av riktlinjerna som har koppling till resurseffektivitet har bäring på klimatpåverkan då minskad resursanvändning innebär lägre klimatpåverkan. Exempelvis anges att det i ÖP2040 att befintliga byggnader i första hand ska nyttjas vid förändring i den bebyggda miljön och i andra hand ska befintliga byggnader byggas om. Detta bedöms positivt då tillverkning och transport är några av de största bidragande faktorerna till klimatpåverkan inom samhällsutvecklingen (Naturvårdsverket, 2024). ÖP2040 anger även att ny bebyggelse i första hand ska utvecklas där befintlig bebyggelse, service och infrastruktur redan finns vilket är positivt då det indirekt bidrar med lägre klimatpåverkan genom att behovet av långväga transporter minskar. Samnyttjande av offentliga lokaler är också exempel på riktlinje som bidrar till lägre klimatpåverkan.

Bevarandet av brukningsvärd jordbruksmark säkerställer tillgång till livsmedelsförsörjning lokalt i kommunen även i ett framtida föränderligt klimat. Genom att även bevara ängs- och hagmarker samt skogsbrukslandskap säkerställs ekosystemstjänster som bland annat koldioxidbinding.

I ÖP2040 framgår att laddinfrastrukturen ska utvecklas och tillgängliggöras vilket främjar användandet av fossilfria transportalternativ. Även färjetrafiken, för boende och besökare till skärgården och kusten, föreslås utvecklas för att drivas på förnybara drivmedel. Det är positivt att kommunen även fångar upp färjetrafikens klimatpåverkan och möjlig övergång till förnybara drivmedel.

I ÖP2040 anges både vindkraft och solkraft som anläggningar för att skapa energi från förnybara källor och det finns riktlinjer avseende etablering av dessa energikällor. Samtidigt som det framgår i utvecklingsinriktningen att solcellspark vid kommunens flygplats kan möjliggöra för hållbarhet och motståndskraftigt samhälle, framgår det även att solcellsanläggningar kan vara negativt för flygtrafiken på grund av störningar i form av bländande ljus med mera. I ÖP2040 framgår att det vid planering av solcellsanläggningar inom flygplatsens kontrollzon, och vid uppförandet av små anläggningar på enskilda byggnader inom tre kilometer från flygplatsen, ska samrå ske med Örnsköldsviks Airport.

En strategisk och välplanerad bebyggelse innebär tillgänglighet till service, offentliga platser med mera inom korta avstånd som innebär att bilberoendet minskar och såväl koldioxidutsläppen. Riktlinjen om strategisk och lättillgänglig placering av återvinningsstationer bedöms vara bra för att minska klimatpåverkan då det möjliggör för kortare transporter och transporter utan bil. Dessutom uppmuntrar och möjliggör det

för fler människor att återvinna vilket även har positiv effekt för att minska klimatpåverkan.

7.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

7.3.3.1 Klimatanpassning

Generellt har kommunen undvikit att peka ut områden för ändrad eller utvecklad markanvändning, eller LIS-områden, inom områden där kända klimatrelaterade risker har identifierats, såsom ras, skred, stabilitetsproblem, erosion och översvämning. Det finns dock fortfarande klimatrelaterade risker vid en del utvecklingsområden. För dessa områden har lokala riktlinjer tagits fram för att beakta riskerna i den fortsatta planeringen, exempelvis att geotekniska undersökningar ska genomföras för att utreda stabilitetsförhållandena. Det är positivt att sex LIS-områden fått minskad avgränsning sedan samrådsskedet på grund av klimatrelaterade risker så att dessa inte längre omfattas av risker (Skulesjön, Gensjösjön, Lill-hundsjö, Svedjeudden, Anundsjösjön och Trehörningsjön).

Föreslagna områden för bebyggelse och verksamheter ligger inom befintliga rinnstråk enligt framtagna skyfallskartering, där det maximala vattendjupet varierar mellan 1–26 meter maximalt djup innan vattnet rinner vidare. Det är positivt att kommunen har detta övergripande underlag som stöd i den fortsatta planeringen för att beakta avrinningsvägar.

7.3.3.2 Klimatpåverkan

I mark- och vattenanvändningskartan har inga nya områden för vindkraftverk pekats ut. Det var positivt att det fanns sådana områden utpekade i samrådshandlingen eftersom det innebär att kommunen redan pekat ut lämpliga områden som kan användas för etablering av anläggningar för energiproduktion från förnyelsebara källor. Kommunen har heller inte pekat ut lämpliga områden för solkraft vilket vore positivt att göra i detta skede. Att områden för vindbruk inte har pekats ut innebär att beslut gällande vindkraftsetablering kommer att avgöras från fall till fall, men det finns en risk att färre vindkraftverk byggs än om kommunen hade pekat ut områden i ÖP2040. Att områden för vindkraft inte har pekats ut innebär även en risk att det uppstår fler intressekonflikter med risk för negativ påverkan på exempelvis landskapsbild, kulturmiljö, naturmiljö etcetera.

7.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms ÖP2040 beakta riskerna kopplade till klimatförändringarna. Flera av riktlinjerna anger hur klimatanpassning ska kunna genomföras för att minska riskerna medan andra riktlinjer anger hur identifierade risker bör undvikas. Ambitionsnivån att hantera riskerna är hög vilket är tydligt med flera olika riktlinjer. Mångfalden av riktlinjer innebär dock att viss konflikt och viss motsägelsefullhet uppstår. Generellt bedöms en bredd av riktlinjer kunna säkerställa att många av de klimatrelaterade riskerna hanteras med förslag på klimatanpassning vid ny bebyggelse, men även befintlig bebyggelse. Detta framgår även i mark- och vattenanvändningskartan där kommunen pekat ut lämpliga utvecklingsområden för bebyggelse där klimatrelaterade risker bland annat vägts in. I de fall utvecklingsområden pekats ut i riskområden finns lokala riktlinjer vilket visar på kommunens medvetenhet om eventuella risker. Det är framför allt positivt att kommunen anger att en ekosystemtjänstanalys ska tas fram vid bebyggelseutveckling och ändrad markanvändning. Sammantaget bedöms ÖP2040 kunna innebära möjlighet till positiva konsekvenser med avseende på klimatanpassning.

I ÖP2040 föreslås områden för ny bebyggelse, verksamheter och anläggningar vilket innebär en ökad klimatpåverkan i samband med att dessa områden bebyggs. Det finns dock flertalet riktlinjer för att indirekt begränsa klimatpåverkan. Riktlinjen om prioriteringsordningen för hantering av befintlig bebyggelse vid utveckling anses vara positiv ur klimatsperspektiv då nyttjandet av befintliga byggnader minskar behovet av tillverkning av byggmaterial och transporter. Det är positivt att kommunen har ambitionen och lyfter omställningen av förnybara drivmedel inom sjö- och flygtrafik. När det kommer till vind- och solkraft vore det fördelaktigt om kommunen pekar ut lämpliga områden i mark- och vattenanvändningskartan. Genom att möjliggöra för solcellsanläggningar skapas även möjligheten att köpa solcellsandelar i anläggningarna. Sammantaget bedöms ÖP2040 innebära neutrala konsekvenser med avseende på klimatpåverkan, men med viss risk för både negativa konsekvenser och möjlighet till positiva.

Bedömning av konsekvens	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Klimatpåverkan			X		
Klimatanpassning				X	

7.4 Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet saknas en tydlig utvecklingsinriktning som vägleder de olika aspekterna kopplat till klimatpåverkan och klimatanpassning, såsom i ÖP2040. Det finns därför en risk att dessa aspekter inte får lika stora synergistiska effekter som i ÖP2040, framför allt gällande klimatpåverkan. I nollalternativet föreslås många fler områden för bostäder, verksamheter, vindkraftverk och LIS. Generellt bedöms nollalternativet innebära större klimatpåverkan, samtidigt som fler områden för vindkraftverk föreslås som kan innebära lägre klimatpåverkan om energin från vindkraftverken konkurrerar med icke förnybar energikälla. Riktlinjerna i ÖP2040 bedöms vara mer genomarbetade än i nollalternativet varför det bedöms finnas risk att nollalternativet inte fångar upp alla aspekter i olika omfattning. Sammanfattningsvis bedöms nollalternativet innebära risk för negativa konsekvenser med avseende på klimatpåverkan och klimatanpassning.

7.5 Förslag till förbättringar

Riktlinjerna i ÖP2040 är över lag bra men kommunen bör generellt se över riktlinjer där förbättringar föreslås och om det går att precisera med en minimumnivå. Exempelvis anges att trädskrotäckningsgraden ska öka i tätbebyggda områden samt att grönytor ska öka och hårdgjorda ytor minska i andel. Det vore positivt om kommunen förtydligar med en lägsta nivå som ska uppnås, samt vilken nulägesbild som det ska jämföras mot.

Riktlinjen om att mark inte ska bebyggas i områden där det vid höga vattenflöden finns stor risk för översvämning, ras, skred och/eller erosion, bör förtydligas. Värdering läggs på "stor" och det kan bli en tolkningsfråga som i slutändan inte uppfyller det som avses. Kommunen bör konkretisera liknande riktlinjer med ett tydligare ställningstagande med att det är eller inte är acceptabelt.

I ÖP2040 anges att sekundära avrinningsvägar ska identifieras och att mångfunktionella lågpunkter bevaras eller tillskapas inom bebyggda områden för omhändertagande av skyfallsvatten. Kommunen bör redan i detta skede identifiera sådana områden där stor översvämningrisk finns och där ett samlat grepp behövs för att anordna lågpunkter som omhändertar vatten från flera olika avrinningsvägar. 100-

årsregn ska avledas ytligt men kommunen bör se över om behov av uppdimensionering av befintligt ledningsnät behövs för att undvika översvämning i vissa befintliga områden.

I ÖP2040 framgår att ny transportinfrastruktur längs riskklassade älvstränder ska föregås av en geoteknisk undersökning. Det anses positivt att detta görs men kommunen bör även se över möjligheterna att redan i översiktsplaneringsnivå vara tydliga med vilka områden som inte är lämpliga för ny transportinfrastruktur utifrån framtagna underlag för ett tydligare ställningstagande.

Det finns en viss tvetydighet kring kommunens ställningstagande för solkraft. Det beskrivs att solcellspark vid kommunens flygplats är bra för att gå mot ett mer hållbart och motståndskraftigt samhälle, samtidigt som det konstateras att solcellsanläggningar kan innebära störningar för flygtrafiken. Det vore bra om kommunen är tydligare i riktlinjerna kring solkraft samt pekar ut områden där solkraftsanläggningar är lämpliga.

Det saknas tydliga riktlinjer som är riktade mot kommunkoncernens mål om klimatneutralitet år 2030. Kommunen bör se över om riktlinjer kan preciseras så det tydligt framgår att de är riktade mot målet.

8 Hälsa och välbefinnande

8.1 Relevanta mål och delmål

8.1.1 Hälsa och välbefinnande (mål 3)

Målbekrivning: Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Relevans för detta avsnitt: Främja folkhälsa, minska buller samt minska hälsorisker kopplat till föroreningar både i luft, vatten och mark. Minska risker kopplat till farligt gods. (Trafiksäkerhet i övrigt hanteras i avsnitt 13 – Hållbar infrastruktur och mobilitet)

Relevanta delmål:

3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa

3.9 Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar

8.1.2 Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Målbekrivning: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Relevans för detta avsnitt: Närhet till grönområden för alla samt luftkvalitet. (avfallsfrågan tas upp i avsnitt 9. Hållbar resurshantering)

Relevanta delmål:

11.6 Minska städernas miljöpåverkan

11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

8.1.3 God utbildning för alla (mål 4)

Målbeskrivning: Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Relevans för detta avsnitt: Målet är relevant med koppling till hälsosamma utemiljöer på skol- och förskolegårdar samt närhet till grönområden och lekplatser.

Relevanta delmål:

4.1 Avgiftsfri- och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet

4.2 Lika tillgång till förskola av god kvalitet

8.1.4 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Målbeskrivning: Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Relevans för detta avsnitt: Rekreation och friluftsliv för en hållbar turism.

Relevant delmål:

Delmål 8.9 Främja gynnsam och hållbar turism

8.2 Bakgrund och förutsättningar

8.2.1 Rekreation, friluftsliv och folkhälsa

Begreppet folkhälsa gäller både nivån på hälsa, exempelvis medellivslängden hos befolkningen, och fördelningen av hälsa, exempelvis medellivslängden i olika grupper av befolkningen (Folkhälsomyndigheten, 2024). En god folkhälsa innebär, enligt Världshälsoorganisationen (WHO), att hälsan är så god och så jämlikt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. För samhällsplaneringen kan detta handla om att begränsa risker och störningar, såsom buller, kemikalier och luftföroreningar. Det handlar också om god tillgång till grönområden samt trygga och säkra gång- och cykelvägar, vilket främjar en hälsosam livsstil.

Örnsköldsviks kommun är en av landets ledande friluftslivskommuner och kännetecknas således av friluftsliv och naturturism. Kommunen har en stor variation av gröna och blå naturmiljöer, från inlandet ut till kusten och skärgården. Skogar, ångar,

myrmarker, vattendrag, sjöar och stränder är exempel på gröna och blå miljöer i kommunen som tillsammans utgör den grönbå infrastrukturen. Dessa miljöer utgör områden för friluftsliv och erbjuder rekreativsmöjligheter som bidrar till att främja folkhälsan.

Kommunens skärgårdslandskap erbjuder friluftsvärden och världsarvet Höga kusten och Nätra fjällskog samt tätortsnära friluftsområden till centralorten Örnsköldsvik erbjuder rekreativ- och naturupplevelser. Kustlandskapet utgörs av ett stort sammanhängande område som binder flera områden med särskilda intressen för det rörliga friluftslivet samt höga rekreativsvärden. Höga kusten utgör en stor del av Örnsköldsviks kust och är i sin helhet utpekade riksintresse enligt 4 kap. 2–3 §§ miljöbalken. Höga kusten berörs även av riksintresseanspråk för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.

I inlandet består Örnsköldsviks kommun till stor del av landsbygd i form av jord- och skogsbrukslandskap som också erbjuder möjligheter för rekreation och friluftsliv. Inom kommunen finns ett flertal friluftsområden i anslutning till bebyggelse som bidrar till ett rikt och varierat friluftsliv. Det finns även flera besöksmål i olika skalor som exempelvis Skuleskogen nationalpark, Nätra fjällskog, Köpmanholmen, Trysunda, Norra Ulvön, Skeppsmalen/Skagsudde, Gullvik, Salusand och Solberg.

Kommunens *Policy för folkhälsa och social hållbarhet*, samt *Policy för ekologisk hållbarhet* grundar sig på de nationella folkhälsomålen med fokus på god och jämlik hälsa i befolkningen, och utgör underlag för vägledning för kommunens strategiska styrning.

8.2.2 Förorenad mark och radon

Inom kommunen finns cirka 560 registrerade potentiellt förorenade områden, varav de flesta ligger inom centralorten. Sedan slutet av 1800-talet har stora industrier givit upphov till förorenade områden inom kommunen. Örnsköldsviks kommun har tagit fram en handlingsplan som beskriver de förorenade områdena samt hur dessa ska hanteras. Handlingsplanen syftar till att utgöra underlag för strategiskt och systematiskt arbete för att uppnå miljömålet Giffri miljö genom att tydliggöra vilka prioriteringar, ansvarsområden, mål, strategi och tidplan avseende förorenade områden.

Majoriteten av de identifierade potentiellt förorenade områden inom kommunen är ej klassade. Dessa förekommer bland annat vid några av de utpekade verksamhetsområdena som ligger i anslutning till befintliga verksamheter. Vid hamnområdena och Örnsköldsvik Airport förekommer platser med högst riskklass för potentiellt förorenade områden.

8.2.3 Buller

Enligt förordning (2004:675) om omgivningsbuller är kommuner med fler än 100 000 invånare skyldiga att kartlägga bullersituationen med strategiska bullerkartor. Örnsköldsviks kommun omfattas inte av detta krav på grund av befolkningens mängden men ska ändå i sin planering verka för att begränsa uppkomsten av bullerpåverkan. Trafikverket ansvarar för kartläggning av buller och upprättning av åtgärdsprogram för de statliga vägarna. Inom Örnsköldsviks kommun omfattas E4:an och Björnavägen av detta. Delar av E4:an är karterad i ÖP2040, medan resterande delar ligger inom den fördjupade översiktsplanen för centralorten Örnsköldsvik.

8.2.4 Luftkvalitet

I nuläget är det känt att miljö kvalitetsnormerna för PM10 och NO2 överskrids längs Centralesplanaden i centralorten Örnsköldsvik. Ett åtgärdsprogram finns framtaget i

syfte att förbättra luftkvaliteten i Örnsköldsviks centrum. Ett arbete pågår med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram för förbättrad luftkvalitet i Örnsköldsvik gällande partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂). Resultat för luftkvaliteten i resterande delar av kommunen saknas men antas främst vara påtaglig vid trafikintensiva vägar och verksamheter.

8.2.5 Farligt gods

Det finns många industrier och verksamheter inom Örnsköldsviks kommun som hanterar olika typer av farliga ämnen i sin produktion. Enligt kommunens handlingsprogram, *Policy för förebyggande verksamhet och räddningstjänst* (Örnsköldsviks kommun, 2024), ligger det genomsnittliga antalet olyckor med farligt ämne på ungefär samma nivå som det nationella genomsnittet.

Cirka 22 000 fordon passerar centrala Örnsköldsvik per dag via E4:an. Ungefär 250 av dessa utgörs av transporter med farligt gods. E4, riksväg 335, 348 och 352 utgör de huvudsakliga transportvägarna genom länet. Transport av farligt gods sker även på mindre vägar och järnvägssträckor samt via sjöfart. Den mest förekommande typen av farligt gods utgörs av petroleumprodukter, men även betydande mängder frätande och oxiderande ämnen samt gaser transporteras genom länet.

8.3 Konsekvenser av planförslaget

8.3.1 Utvecklingsinriktningen

I utvecklingsinriktningen framhävs att Örnsköldsviks kustlandskap och skärgård ska utvecklas för bofasta och besökare samt friluftsliv genom varsam exploatering där avvägning görs mellan bevarande- och exploateringsintressen. Utveckling ska även ske av Höga kustens besöksmål för att höja attraktionskraften och besöksnäringen samtidigt som värdena bevaras och förstärks. Bättre förutsättningar för friluftsliv skapas även genom att nya vandringsleder kopplas samman med Höga kusten-leden, och markanvändning som gynnar friluftslivet och besöksnäringen prioriteras vid denna sträckning.

I utvecklingsinriktningen framgår att den fysiska planeringen ska främja god folkhälsa genom att förbättra förutsättningarna för människor att gå och cykla till en hållplats/resecentrum eller sina slutdestinationer. Detta genom att bland annat skapa sammanhängande cykelstråk med förbättrade cykelmöjligheter.

Den grön-blåa infrastrukturen ska bevaras och stärkas till sammanhängande nätverk av ekologiskt funktionella miljöer på land och i vatten. Dessa miljöer utgör viktiga värden för rekreation och folkhälsa.

8.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

8.3.2.1 Rekreation, friluftsliv och folkhälsa

I ÖP2040 finns övergripande riktlinjer för hur den framtida bebyggelsemiljön ska beaktas i planeringen. Grönytor och tillgängliga, trygga och upplevelserika allmänna platser, samt främjandet av barn och ungas utemiljö är exempel på inslag i riktlinjerna som bedöms bidra till bättre folkhälsa. I ÖP2040 framgår även att befintliga tätortsnära skogar, grönområden och parker ska utvecklas samt att grön och blå infrastruktur ska säkerställas och utvecklas i tätbebyggda miljöer för att främja sociala värden. Exempelvis anges att alla bostäder och skolverksamheter ska ha ett grönområde inom

300 meter utan kraftiga barriärer vilket säkerställs vid ny lokalisering av bebyggelse samt vid behov planeras in vid befintlig bebyggelse. Det framgår dock inte vilken minimumyta som gäller per person vilket riskerar att leda till att ny och befintlig bebyggelse samt skolverksamheter tillgodoräknar sig samma grönområde som riskerar att bli underdimensionerad för det besöksstryck som kan uppstå, vilket kan leda till ökat och snabbare slitage. Vidare anges ytterligare en riktlinje om att skolverksamheter ska ha tillgång till närnaturområden inom fem minuters gångavstånd. Det framgår dock inte om grönområde och närnaturområde räknas som samma kategori.

I ÖP2040 anges att friytan vid sammanhållen bebyggelse ska vara minst en sjättedel av bostädernas totala bruttoarea. Det anses vara positivt att kommunen är tydliga med ett konkret mått som är enkelt att följa upp. Det finns även riktlinjer att hälften av friytorna för kvartersmark ska bestå av plantering samt att friytor för barn och ungas utomhusmiljöer vid skolverksamheter ska följa Boverkets riktlinjer. Tillgång till bostadsnära idrottsanläggningar, lekplatser och rörelsestimulerande miljöer ska prioriteras i befintliga och nya bostadsområden och det ska vara möjligt att nå idrotts- och fritidsanläggningar med kollektivtrafik eller via gång- och cykelvägar.

Riktlinjer finns för landsbygd, turism- och besöksnärlandskap (beteckning LBT) som omfattar viktiga områden och målpunkter för besöksnäringen. Vid dessa områden ska hänsyn tas till rekreativa värden och utveckling som gynnar besöksnäring och/eller rekreation ska prioriteras. Turismutvecklingen ska ske utifrån hänsyn till de lokala värden för friluftsliv.

I ÖP2040 görs en indelning av naturområden och friluftsområden där respektive område är företrädande gentemot varandra. För naturområden framgår bland annat betydelsen för friluftsliv och rekreation, men att friluftsliv behöver bedrivas utan att det påverkar naturvärdena negativt. Det framgår även att i dessa områden ska ny bebyggelse undvikas men enstaka bebyggelse kan prövas om det är i anslutning till befintlig bebyggelsestruktur eller om det gäller anläggningar för friluftsliv och naturturism. För friluftsområdena framgår att möjlighet för utveckling ska ges om dess värden och tillgänglighet stärks utan att naturvärden påverkas negativt. Ny bebyggelse kan prövas om tillgängligheten till området och natur- och friluftslivets värden inte försämras. Det är positivt att kommunen är tydliga med prioriteringen och vilken utveckling som är möjlig inom de olika områdestyperna.

Det är positivt att det finns lokala riktlinjer för utvecklingsområden på platser där det finns höga friluftsvärden. Ett exempel på detta är utvecklingsområdet Skogsvägen vid Köpmanholmen, där det anges att vid planering eller prövning ska hänsyn tas till Herrgårdsparkens friluftsområde så att området värden inte påverkas negativt. Vid hamnområdet Köpmanholmen finns nu också en lokal riktlinje om att påverkan på Höga Kusten-leden och dess värden ska beaktas och utredas vid en exploatering och på andra platser finns också riktlinje om att befintliga stigar och passager ska fortsätta vara tillgängliga för allmänheten och friluftslivet.

Det finns även en riktlinje om att tillgängligheten för allmänheten till Norra Ulvön och Trysunda tillgodoses genom fortsatt kommunalt engagemang i reguljär båttrafik med fossilfri drift.

I ÖP2040 framgår att nya vindkraftverk bör undvikas inom och i anslutning till områden med höga friluftsvärden. I ÖP2040 framgår även att undantag från strandskyddet prövas restriktivt och att undantag endast medges för anläggningar och åtgärder som främjar det rörliga friluftslivet och att de är förenliga med hänsyn till biologisk mångfald. För att Höga kustens värden ska bevaras för framtiden ska friluftsliv och turism tillåtas att utvecklas med hänsyn till området värdefulla natur- och kulturmiljö. Det är positivt att kommunen anger i vilken omfattning utveckling kan ske med hänsyn till friluftsvärden.

8.3.2.2 *Förorenad mark och radon*

En av riktlinjerna i ÖP2040 anger att kommunen ska arbeta med kartläggning och åtgärder för att minska påverkan från förorenade områden samt för att de inte ska utgöra ett utvecklingshinder. Risk för spridning av förorenade sediment till vattnet ska inte ske vid utveckling av kommunens hamnar.

Det är positivt att översiktsplanen i tidigt skede anger förutsättningarna för hantering av förorenade områden. Det är dock inget som förändrar kommande planering då det är vedertaget att utföra markundersökningar inför byggnation inom potentiellt förorenade områden samt säkerställa i detaljplanen att saneringsarbeten vidtas vid påträffade föroreningar. Däremot anges i ÖP2040 att det i mark- och vattenområden, där utpekade ansvariga saknas, ska kommunen söka statliga bidrag för undersökning och eventuella åtgärder. Detta anses vara positivt då befintliga föroreningar kan avhjälpas utan att vara avhängig att en planläggning eller lovprövning ska föregås för att frågan om markföroreningar och sanering ska hanteras.

Avseende radon hänvisas det i översiktsplanen till att eventuell radonförekomst bör undersökas i samband med planläggning och lovgivning av bostäder i områden med risk för förhöjda radonhalter, vilket är ett brukligt tillvägagångssätt.

8.3.2.3 *Buller*

I ÖP2040 finns tydliga riktlinjer för hur bullerpåverkan ska motverkas i den fortsatta planeringen. I de fall verksamhetsområden föreslås i närhet av befintliga bostäder eller föreslagna områden för mångfunktionell bebyggelse, finns lokala riktlinjer om att hänsyn ska tas till bostadsbebyggelsen och att endast verksamheter som inte är störande för sin omgivning är lämpliga inom området. Det är positivt att det förtydligas vilka verksamheter som är tänkta inom de utpekade områdena för att risk för bullerstörningar inte ska uppstå. Vidare framgår i ÖP2040 att ytkrävande och transportintensiva verksamheter ska förläggas i anslutning till transportinfrastrukturstråk med god framkomlighet för godstransporter.

Riktlinjerna anger övergripande vilka typer av verksamheter som särskilt inte ska utsättas för bullerpåverkan samt att kommunen i sin planering ska utgå ifrån att uppfylla de nationella riktlinjerna för buller. Det framgår även att verksamhetsområden ska utformas till att fungera som bullerskärmar för att möjliggöra för bullerkänslig markanvändning. För Örnsköldsvik Airport finns i ÖP2040 beräknade områden för bullrets utbredning. Inom utpekade områden är det på grund av höga bullernivåer generellt olämpligt att uppföra nya bostadsbyggnader. Dessutom ska hänsyn tas till flygplatsens utvecklingsbehov.

Tillkommande bullerpåverkan bedöms ske genom högre andel trafik på vägarna som följd av dels personbilstransporter, dels transporter till verksamheter. Den mångfunktionella bebyggelsen och verksamhetsområden föreslås övervägande i närhet till befintliga vägar. Detta kan å ena sidan antas innebära att nya vägar inte behövs och att bullerstörningar vid tidigare ostörda områden inte uppstår. Å andra sidan innebär det något högre trafikbelastning och bullerpåverkan från befintliga vägar där närliggande bebyggelse inte anpassats för högre bullernivåer. I ÖP2040 anges dock att vägghållaren bör vidta åtgärder där buller från vägtrafik överskrider nationella riktvärden vid befintlig bebyggelse. Detta bedöms vara ett positivt komplement för att minska påverkan från trafikbuller.

Enligt ÖP2040 anges att ett tillräckligt stort avstånd ska hållas till bostäder för att minimera bullerproblem för boende. Riktlinjerna hänvisar både till Folkhälsomyndighetens allmänna råd om buller inomhus samt till Naturvårdsverkets riktlinjer för ljudnivåer för vindkraft och gällande riktvärdet 40 dBA för bostäder respektive 35 dBA

för frilufts- och rekreationsområden. I ÖP2040 förespråkas att omgivningsbuller från vägar, järnvägar, flygplatser, hamnar och vissa industriverksamheter ska hanteras i tidiga skeden i planering och lovgivning.

Sammantaget bedöms ÖP2040 hantera risker kopplade till bullerpåverkan på ett tillfredsställande sätt då verksamhetsområden planeras utanför tätorterna och i anslutning till befintliga verksamhetsområden. Generellt ligger befintliga och föreslagna utvecklingsområden för mångfunktionell bebyggelse på ett acceptabelt avstånd med avseende på bullerpåverkan. Det är också positivt att befintliga vägar och framtida genererat trafikbuller, som blir en indirekt konsekvens av utvecklingen, belyses i ÖP2040.

8.3.2.4 *Luftkvalitet och luktproblematik*

I ÖP2040 anges att risken för sämre luftkvalitet ska vägas in vid plan- och bygglovsärenden i utsatta miljöer. Känsliga verksamheter som skolor, förskolor samt särskilda boenden bör undvikas i områden där miljömålet för frisk luft inte uppfylls. Andra konkreta riktlinjer avseende luftkvalitet saknas i ÖP2040 men antas hanteras indirekt med riktlinjer för de källor som ger upphov till luftföroreningar, såsom vägtrafik och verksamheter. Vidare hanteras luftkvalitet indirekt med riktlinjer som främjar bevarandet av naturområden, då vegetation binder föroreningar och partiklar och på så sätt renar luften.

Riktlinjer för avfallsanläggningar finns men belyses utifrån andra miljöaspekter än lukt. Mångfunktionell bebyggelse föreslås vid Kläppa där lokala riktlinjer finns för hänsyn och säkerhetsavstånd till Alvikens reningsverk med avseende på lukt. Även vid Sidensjö finns lokala riktlinjer om att påverkan från reningsverket ska utredas vid utveckling av området. Det är positivt att kommunen visar på medvetenhet om reningsverkens påverkan och att det ska beaktas vid framtida utveckling.

Skyddsavstånd mellan djurhållning och bostäder ska avgöras utifrån de lokala förhållandena och bör anpassas efter storlek på anläggning och typ av bostäder.

8.3.2.5 *Farligt gods*

I ÖP2040 anges att riskbedömningar behöver genomföras vid planläggning eller lovgivning i närhet av områden med förhöjda risker. Det gäller bland annat inom 150 meter från transportled för farligt gods men även lokalisering av nya eller i närheten av verksamheter som bedöms utgöra ett riskobjekt, som exempelvis bränslestationer. Detta gäller även samhällsviktiga verksamheter, som skolverksamhet eller vattentäkter. Riskbedömningar ska även göras vid lokalisering av nya verksamheter som omfattas av Sevesolagstiftningen.

Vidare framgår att bland annat bostäder inte får förekomma inom specifika skyddszoner kring verksamhetsområdena med storskalig kemikaliehantering. Det framgår även att verksamheter som ökar miljöstörningarna eller säkerhetsriskerna utanför den inre skyddszonen bör undvikas och antalet bostäder i den yttre skyddszonen inte bör utökas. En riskutredning pågår varför de olika skyddszonerna och riktlinjer kan komma att ändras.

Det anges att vissa av kommunens hamnar har farlig verksamhet där skyddsavstånd kan behöva beaktas vid framtida utveckling. Det är bra att det tas upp i ÖP2040 men riktlinjen ger ingen tyngd då skyddsavstånd ska beaktas inom planläggning. Även om det kan vara svårt och kontraproduktivt att i en översiktsplan vara allt för detaljerad i och med det långa planeringsperspektivet och osäkerheter kring framtiden, så vore det ändå fördelaktigt att kommunen anger vilka typer av verksamheter (exempelvis störande eller

miljöfarlig verksamhet eller ej) man utifrån nuvarande kunskap ser vara möjliga eller inte möjliga att utveckla inom dessa områden.

För att undvika att bostäder och samhällsviktiga verksamheter, vattentäkter och andra känsliga mark- och vattenområden påverkas negativt ska riskfyllda och miljöstörande verksamheter inte lokaliseras i närheten av dessa.

8.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

8.3.3.1 *Rekreation och friluftsliv*

I mark- och vattenanvändningskartan föreslås generellt ny bebyggelse och verksamheter utanför identifierade och utpekade friluftsområden.

Området vid Melodikavägen pekas ut för mångfunktionell bebyggelse inom del av befintligt närnaturområde och friluftsområde. Kommunen har dock tagit fram lokala riktlinjer för detta område för att säkerställa att dessa aspekter beaktas i den fortsatta planeringen så att den gröna infrastrukturen bevaras och samtidigt fortsatt främjar friluftsliv och rekreation även för nya boende. Detta är även i linje med de övergripande riktlinjerna om närhet till grönområden. Även om det sker på viss bekostnad av befintligt friluftsliv- och närnaturområde anger riktlinjen att dess värden och nyttjandet av, samt tillgängligheten till, området ska värnas.

Vid hamnområdet Köpmanholmen föreslås verksamheter. I mark- och vattenanvändningskartan framgår att utpekade område för verksamheter vid hamnområdet Köpmanholmen överlappar delar av Höga kusten-leden vid Hålviksvägen. Kommunen har dock tagit fram lokala riktlinjer för att undvika negativ påverkan på leden, vilket är positivt.

Enligt mark- och vattenanvändningskartan föreslås bebyggelse på Norra Ulvön som ligger inom riksintresset för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. miljöbalken, vilket kan riskera att påverka upplevelsen av friluftslivet. Dock finns här riktlinjer för hur friluftslivets värden inte ska försämrats, exempelvis genom bevarandet av stigar.

Det är positivt att större delen av kuststräckan, även med utpekade områden för friluftsliv, har angetts ha restriktiv dispensprövning (kopplat till LIS), det vill säga där endast anläggningar eller åtgärder medges som främjar det rörliga friluftslivet.

8.3.3.2 *Förorenad mark och radon*

I mark- och vattenanvändningskartan framgår att nya verksamhetsområden föreslås intill befintliga områden där potentiella föroreningar kan finnas och saneringsbehovet kan vara stort. Detta bedöms kunna leda till att markföroreningar avlägsnas. Områden med potentiella föroreningar kan dessutom vara olämpliga för bostäder på grund av föroreningshistoriken. Det anses därför vara positivt att bostäder och annan känslig markanvändning inte lokaliseras till dessa platser.

8.3.3.3 Buller

Generellt föreslås nya verksamhetsområden i anslutning till befintliga verksamhetsområden, utanför tätorterna och områden utpekade för mångfunktionell bebyggelse. Då det inte är känt exakt vilka typer av verksamheter som kan tänkas uppföras inom föreslagna verksamhetsområden är det svårt att bedöma bullerpåverkan från dessa. Dock har områden för transportintensiva verksamheter pekats ut vid de större vägarna vilket anses positivt då bostäder inte påverkas i samma utsträckning som vid mindre vägar där bostadsbebyggelse generellt förekommer i större omfattning.

8.3.3.4 Luftkvalitet och luktproblematik

Kommunen har inte pekat ut platser för nya avfallsanläggningar. I mark- och vattenanvändningskartan framgår att mångfunktionell bebyggelse föreslås i närheten av befintliga avloppsreningsverk där lokala riktlinjer finns framtagna för att beakta lukt. Områden för djurhållning är inte utpekade på mark- och vattenanvändningskartan.

Transportintensiva verksamheter och verksamhetsområden pekas ut generellt utanför tätbebyggelsen vilket antas innebära att negativ påverkan på luftkvaliteten begränsas inom dessa områden.

8.3.3.5 Farligt gods

Som följd av verksamhetsutvecklingen förväntas transporter med farligt gods öka, vilket i sin tur kan innebära ökad risk för olyckor. Av mark- och vattenanvändningskartan framgår att de flesta utpekade områdena för industri och verksamheter samt transportintensiva verksamheterna är belägna intill större vägar och järnväg samt hamnområdena. Detta minskar inte risken för olyckor men bedöms minska konsekvenserna då befintliga vägar nyttjas och tillräckliga avstånd hålls till bostäder och annan känslig bebyggelse.

8.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms ÖP2040 beakta samtliga relevanta aspekter med avseende på hälsa och välbefinnande i någon omfattning. Det bedöms vara positivt att samtliga aspekter fångas upp och i olika nivåer. Det finns riktlinjer för rekreation och friluftsliv som hanterar aspekterna i olika skalor, från tätortsnära grönytor till stora friluftsområden. I ÖP2040 framgår det generellt tydligt vilken prioritet som friluftsliv och rekreation ges i planeringen och i vilka skeden som hänsyn ska tas till dessa värden, samt att främjandet av dessa aspekter i sin tur ska beakta andra värden. ÖP2040 skapar förutsättningar för att i efterkommande planering utgå från att främja rekreation och friluftsliv. ÖP2040 bedöms därmed innebära möjlighet till positiva konsekvenser med avseende på rekreation och friluftsliv.

ÖP2040 pekar ut nya verksamhetsområden, vilket riskerar att bidra till ökad spridning av nya och befintliga föroreningar. ÖP2040 anger dock hur förorenad mark ska beaktas i den fortsatta planeringen och de utpekade områdena ligger generellt i anslutning till befintliga vilket underlättar för omhändertagande av förorenad mark i samband med exploatering. En viktig riktlinje är att kommunen ska ta ansvar att söka bidrag för avhjälpandeåtgärder vid förorenade områden där ansvarig utövare saknas. ÖP2040 bedöms bidra till att skapa möjligheter till positiva konsekvenser avseende förorenad mark och radon.

ÖP2040 anger nya områden för bebyggelse, verksamheter och anläggningar som bidrar till ökat buller, främst via förväntat tillkommande trafikbuller. I ÖP2040 beaktas dock bullerpåverkan och exempelvis har transportintensiva verksamheter lokaliserats

utanför tätorter. Det bedöms att ÖP2040 innebär möjlighet till positiva konsekvenser med avseende på buller.

Det saknas i översiktsplanen tydliga riktlinjer för luftkvalitet. Det är dock endast i centralorten Örnköldsvik som luftkvaliteten har bedömts kunna bli problematisk och riskera att överskrida miljökvalitetsnormerna för luft och centralorten ingår inte i ÖP2040.

Riktlinjer finns som indirekt har bäring på luftkvalitet och således bidrar till hantering av aspekten. En av dessa är riktlinjen för trädkronstäckningsgrad som anses kunna ha positiv påverkan på luftrening i tätorterna. Vidare förväntas ÖP2040 innebära ökat trafikflöde som bidrar till ökade föroreningsutsläpp, dock bedöms inte dessa ökade utsläpp leda till betydliga negativa effekter för folkhälsan då det oftast är inom trängre stadsmiljö eller vid högratikerade vägar som föroreningshalterna är högst. Tydliga riktlinjer saknas även för luktproblematik även om detta framgår som lokala riktlinjer att beakta vid planering av bebyggelse i närheten av befintliga reningsverk. ÖP2040 bedöms därmed innebära neutrala konsekvenser med avseende på luftkvalitet och luktproblematik.

I ÖP2040 pekas nya verksamhetsområden och transportintensiva verksamhetsområden ut. Det går i detta läge inte säga någonting om vilka verksamheter som kommer att etableras och vilka risker som finns kopplat till transport av farligt gods. Riktlinjerna innebär dock restriktiva möjligheter att etableringar sker invid känsliga områden, som exempelvis bostäder och vice versa. ÖP2040 bedöms därmed inte leda till att minska transporter med farligt gods, däremot bedöms inte riskerna för eventuell olycka öka. Detta gäller även då det framgår att kommunen ska eftersträva att förflytta godstrafiken från väg till sjöfart och järnväg. ÖP2040 bedöms innebära en acceptabel risk med avseende på farligt gods och därmed neutrala konsekvenser enligt bedömningskalan.

Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040					
Bedömning av konsekvens	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Rekreation och friluftsliv				X	
Förorenad mark och radon				X	
Buller				X	
Luftkvalitet och luktproblematik			X		
Farligt gods			X		

8.4 Konsekvenser av nollalternativet

Det saknas en utvecklingsinriktning i nollalternativet vilket innebär att de strategiska sambanden mellan de olika aspekterna inte kan identifieras lika tydligt som i planförslaget och därmed kopplingen till hälsa och välbefinnande. Det bedöms därför finnas en risk att samtliga aspekter inte får lika mycket utrymme i den framtida planeringen.

I nollalternativet finns många fler områden för vindkraftverk, verksamhetsområden, bostadsbebyggelse och LIS, vilket bedöms riskera att leda till mer negativa konsekvenser. Till skillnad från nollalternativet har ÖP2040 en tydligare prioriteringsordning där det framgår vilka aspekter som har företräde gentemot varandra och vilka områden som berörs för att främja rekreation och friluftsliv. I nollalternativet saknas exempelvis en övergripande mark- och vattenanvändningskarta där det går att identifiera vilka områden som berörs. Detta är en brist då det blir svårt att övergripande bedöma eventuella konflikter. Riktlinjerna är även indelade efter ämnen i nollalternativet medan det i ÖP2040 framgår för den specifika aspekten samt går att lokalisera geografiskt vilka områden som berörs. Nollalternativet bedöms således innebära risk att aspekterna kopplade till hälsa och välbefinnande inte fångas upp i samma omfattning som i ÖP2040.

8.5 Förslag till förbättringar

Riktlinjerna som anger bostäders och skolverksamheters minsta avstånd till grönområden och närnaturområden bör specificeras då det i den fortsatta planeringen kan bli otydligt vad som gäller. Det anges exempelvis att alla bostäder och skolverksamheter ska ha ett grönområde inom 300 meter. Samtidigt anges att skolverksamheter ska ha tillgång till närnaturområde inom fem minuters gångavstånd. Det bör tydliggöras om det är en skillnad, och i sådana fall vad skillnaden är, mellan grönområde och närnaturområde samt om fem minuters gångavstånd likställs med 300 meter. Detta för att riktlinjerna inte ska vara otydliga.

I ÖP2040 framgår att nya vindkraftverk bör undvikas inom och i anslutning till områden med höga friluftsvärden. Denna bör konkretiseras med "ska" i stället för "bör". Det vore även bra om kommunen preciserar vad som menas med "i anslutning till" och att en sådan bedömning föregås med en utredning.

Kommunen bör överväga att konkretisera riktlinjer kopplade till luftkvalitet och luktproblematik. Det framgår bland annat att skolor och förskolor bör undvikas i områden där miljömålet för frisk luft inte uppfylls. Förutom att omformulera till "ska" i stället för "bör" föreslås att även konkretisera med åtgärder som bör vidtas vid dessa områden för att möjliggöra sådana verksamheter. Det bör även framgå i kartunderlag vilka områden som är lämpliga och i vilka områden miljömålet överskrids.

Kommunen bör se över att omformulera riktlinjerna om att verksamheter som ökar miljöstörningarna eller säkerhetsriskerna utanför den inre skyddszonen bör undvikas och antalet bostäder i den yttre skyddszonen inte bör utökas. Det bör konkretiseras med "ska" i stället för "bör".

9 Landskapsbild och kulturmiljövärden

9.1 Relevanta mål och delmål

9.1.1 Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Målbeskrivning: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Relevans för detta avsnitt: Kulturmiljövärden, landskapsbild.

Relevant delmål:

11.4 Skydda världens natur- och kulturarv.

9.2 Bakgrund och förutsättningar

Kulturmiljön avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region.

Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet. De enskilda kulturmiljöobjekten och de samlade miljöerna ger en inblick i gångna tiders samhälle och hur tidigare generationer använt och format landskap och miljö. Tillgång till ett rikt kulturarv och en god livsmiljö är av stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Kulturmiljöerna och kulturarvet är en del av kommunens attraktionskraft både som boendemiljö och besöksmål. Dokumentet Strategiskt kulturarvsprogram för Västernorrland, framtaget av Region Västernorrland och Länsstyrelsen Västernorrland, fungerar som en utgångspunkt för kommunens arbete med kulturmiljöer.

I Örnsköldsviks kommun finns många kulturmiljöer att beakta i planeringen både i kustlandskapet och inlandet, i samlad Ortsbebyggelse och på landsbygden.

Örnsköldsviks kommun har en varierande topografi, naturlandskap och storlek och är rik på naturområden med höga värden i både inlandet, kusten och skärgården. I dessa miljöer är kulturmiljövärden också vanligt förekommande.

Inom landsbygden och skogsbrukslandskap som innefattar stora delar av kommunens yta, förekommer höga natur- och kulturvärden.

Även kommunens kustlandskap med större och mindre öar har i många fall höga kulturmiljövärden. De mindre öarna är i huvudsak oexploaterade (viss fritidshusbebyggelse och friluftslivsanordningar förekommer) och flera strandområden har utökat strandskydd. De större öarna har mera diversifierad markanvändning både historiskt och i nutid vilket exempelvis kan handla om fiske, jord- och skogsbruk, permanentboende, fritidshusbebyggelse, turismanläggningar och hamnområden. För dessa finns det ett fortsatt behov av en diversifierad markanvändning men med hänsyn till värdefulla kultur- och naturmiljöer.

Området Höga kusten är riksintresse för naturvård men innehåller också höga kulturmiljövärden. Området omfattar kustområdet och skärgården. Det är helhetsintrycket av värden, skapade av natur och människa som gör Höga Kusten värdefullt. Värdena för turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivet och en obruten kust, ska särskilt beaktas vid bedömningen av ingrepp i miljön (4 kap. 1 § miljöbalken). Inom dessa områden får ingrepp bara göras om det inte påtagligt skadar de natur- och kulturvärden som finns i området.

Höga Kusten är sedan år 2000 utsett till världsarv på UNESCO:s världsarvslista. Det innebär att där finns natur- eller kulturmiljöer som är unika i sitt slag och som är värdefulla för mänskligheten att skydda och vårda.

Kommunen värnar om möjligheten för allmänheten att röra sig fritt i naturen och längs stränder och att tillgänglighet och kvalitet i natur- och kulturlandskapet bevaras och utvecklas på lämpligt sätt utifrån platsens förutsättningar. Inga vindkraftsetableringar tillåts inom området Höga kusten.

I Örnsköldsviks kommun finns tio områden som är av riksintresse för kulturmiljövård enligt 3 kap. miljöbalken varav sex återfinns i Höga Kusten. På Norra Ulvön utgör Ulvöhamn och Sandvikens fiskeläge riksintresse för kulturmiljövård. Både Ulvöhamn och Sandvikens fiskeläge är kulturhistoriska värdefulla miljöer som har värden kopplat till rekreation och är attraktiva besöksmål för turistnäringen. Sandvikens fiskeläge, med anor från 1700-talet, är också klassat som kulturresevat. Den samlade bebyggelsen i Ulvöhamn, Grisslan och Marviksgrunnan är reglerad med områdesbestämmelser. Örnsköldsviks kommun har sammanställt ett program för kulturmiljövård, antagen av Kultur- och fritidsnämnden år 2005. I den har kommunen pekat ut områden, objekt och landskap som anses av särskilt bevarandevärde. Kommunens kulturmiljöprogram utgör ett stöd i bedömningar enligt plan- och bygglagen i samband med planläggning och lovgivning.

I kommunen finns även ett kulturresevat, Sandvikens fiskeläge på Norra Ulvön. Utöver dessa finns flera kulturvärden i form av byggnadsminnen, fornlämningar, kyrkor och kapell spridda runt om i kommunen. I kommunen finns det områden med skydd för landskapsbilden enligt 19 § naturvårdslagen (gamla lydelsen) vilken fortfarande gäller med hänvisning till bestämmelserna för kulturresevat i miljöbalken. Förordnandet gäller områden vid Grundsunda, Norra Ulvön och på Väster-Strängön och Öster-Strängön.

Kommunens styrdokument för kulturmiljö, Kulturmiljöprogram för Örnsköldsviks Kommun reviderat 2003 redovisar ett 70-tal värdefulla kulturmiljöer, och bygger på byggnadsinventeringar som utförts främst under 70- och 80-talen. Kulturmiljöprogrammet är ett kunskapsunderlag och ett verktyg för att underlätta avvägningar och prioriteringar i olika planeringskedan och beslutssituationer och en redovisning av allmänna intressen för kulturmiljövård enligt miljöbalken. Kulturmiljöprogrammet ska ge stöd vid tillämpningen av bland annat plan- och bygglagen, miljöbalken och kulturmiljölagen. Kulturmiljön är under ständig förändring och det är väsentligt att nya inventeringar görs och att kulturmiljöprogrammet uppdateras. En revidering av kulturmiljöprogrammet är under framtagande.

Kommunen kan i en detaljplan eller med områdesbestämmelser skydda viktiga kulturmiljöer och för bland annat Ulvöhamn och Skeppsmalen har områdesbestämmelser som reglerar bebyggelsens utformning upprättats.

Vid fysisk planering ska kulturmiljön ingå som en naturlig del och behandlas på lika villkor som andra samhällssektorer intressen. Kulturhistoriska värden i den bebyggda miljön såsom kulturlandskapets framväxt, rörelsestråk och lokala byggnadstraditioner ska värnas och bevaras. I detta ingår även gröna kulturmiljövärden, såsom parker, alléer, murar, stadsträd, kyrkogårdar, fornlämningar och dess närområden.

9.3 Konsekvenser av planförslaget

9.3.1 Utvecklingsinriktningen

Kulturmiljöerna är en resurs och en del av kommunens attraktionskraft både som boendemiljö och besöksmål. Genom att ändra och lägga till på ett varsamt sätt går det att bygga vidare på platsens befintliga kvaliteter. Ny bebyggelse, inom och i anslutning till kulturhistoriskt värdefulla miljöer prövas noga mot de värden som finns i Höga Kusten. Höga krav ska ställas på bebyggelsens utformning, anpassning till landskapet och befintlig bebyggelse i synnerhet i områden med höga kulturmiljövärden. Befintliga kulturmiljövärden ska även i fortsättningen kunna upplevas.

Kulturarvet ska vara en angelägenhet för alla invånare i kommunen och dess värden ska synliggöras och stärkas. I kommunen finns ett rikt kulturarv och en mångfald av kulturmiljöer som speglar kommunens utveckling från forntid till nutid. Utvecklingsinriktningen visar en ambition om att kommunen ska värna och stärka sina kulturmiljövärden samt kopplar till den nya bygglagstiftningen, vilket är positivt.

9.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

Det finns många riktlinjer om hur hänsyn till kulturmiljövärden ska tas vid byggnation, exempelvis kopplat till utformning och placering, vilket minskar risken för negativ påverkan. Exempelvis poängteras relationen mellan bebyggelse och jordbruksmark och hur bebyggelse ska anpassas.

Det finns riktlinjer om att byggnader ska undvika att rivas i första hand och att anpassningar av takvinklar ska göras. Det är också positivt att bebyggelse som är utpekad i gällande styrdokument för kulturmiljö ska prövas för rivningsförbud när nya detaljplaner tas fram.

Det finns också flera riktlinjer om hur hänsyn ska tas till Höga kustens höga kulturmiljövärden. I planförslaget anges att kommunen i detaljplaner eller områdesbestämmelser kan skydda viktiga kulturmiljöer. För bland annat Ulvöhamn och Skeppsmalen har områdesbestämmelser som reglerar bebyggelsens utformning upprättats. För utvecklingsområdena på Norra Ulvön, som ingår i riksintresse för kulturmiljövård, finns riktlinjer som ska minska risken för skada på riksintresset,

exempelvis att exploatering av ny bebyggelse behöver ske medvetet, att stor hänsyn ska tas till platsens topografiska förutsättningar och geologiska värden kopplat till världsarvet och de känsliga kulturmiljövärdena.

I samband med kommunövergripande riktlinjer för jordbruksmark anges att landskapsbilden, kulturmiljö och det öppna odlingslandskapets värden ska beaktas vid ny bebyggelse.

I ett par lokala riktlinjer ska hänsyn tas till eventuella fornlämningar, men det är inte tydligt på en generell nivå att hänsyn ska tas till just fornlämningar, vilket bedöms innebära att det finns risk för att fornlämningar påverkas negativt.

Det finns en viss ambition att stärka befintliga kulturmiljövärden vid byggnation. Exempelvis ska vid utveckling/förtätning av lokala centrummiljöer utgångspunkten vara att förstärka lokala stadsmässiga karaktärsdrag och kulturmiljövärden. Det ges också exempel på att utveckling av industrier många gånger behöver samspela med utveckling av kulturmiljövärden på dessa platser, vilket är positivt för kommunens kulturmiljö.

9.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

Många av de utpekade utvecklingsområdena i ÖP2040 kommer innebära att landskapsbilden förändras eftersom skog kommer avverkas, vilket kan innebära negativa konsekvenser för kulturmiljö och landskapsbild. Det som talar för att påverkan på kulturmiljö och landskapsbild kan mildras, är att flera utpekade utvecklingsområden, dock inte alla (framför allt inte alla LIS) är belägna intill befintlig bebyggelse, vilket bedöms minska effekten av förändringen i viss mån.

Inom flera utvecklingsområden och LIS-områden finns det övriga lämningar och potentiella fornlämningar som kan riskera att påverkas.

De flesta utvecklingsområden som föreslås ligger utanför riksintresse för kulturmiljövård samt område som det finns kulturmiljöprogram för. Det finns dock utvecklingsområden på Norra Ulvön som ligger inom riksintresse för kulturmiljövård. För dessa finns riktlinjer för att inte skada riksintresset. Köpmanholmens hamnområde är delvis beläget inom område som omfattas av kulturmiljöprogram. Ett reviderat kulturmiljöprogram för kommunen är under framtagande. Det finns en generell riktlinje kring att bebyggelse ska prövas för rivningsförbud i områden som omfattas av styrdokument för kulturmiljö.

Det är positivt för bevarande av landskapsbilden att öppna landskap som jordbruksmarker i princip helt undantas från bebyggelse.

En indirekt konsekvens för kulturmiljö och landskapsbild kan uppkomma från att inga nya vindkraftsområden pekas ut. Risken med det kan vara att vindkraft då uppkommer på platser där det finns konflikter med landskapsbild och kulturmiljöer. Dock bedöms denna konsekvens som begränsad då det finns riktlinjer som hanterar detta. Exempelvis att etablering av vindkraft bör lokaliseras till områden som i allra största mån är fria från konflikter med andra intressen.

9.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms det finnas risk för negativa konsekvenser för kulturmiljöer och landskapsbild, eftersom det planeras byggnation inom områden som har höga kulturmiljövärden (som Norra Ulvön) och till viss del i närhet till fornlämningar och övriga lämningar, samt då skog kommer avverkas vilket förändrar landskapsbilden. Det finns många riktlinjer för hur anpassningar till landskap och kulturmiljövärden ska ske och att

rivning ska undvikas. Det anges också att värden ska förstärkas på vissa platser, vilket bedöms medföra möjlighet till positiva konsekvenser också.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Kulturmiljövärden och landskapsbild		X			

9.4 Konsekvenser av nollalternativet

Avvägningar mellan olika intressen görs inte på samma sätt som i planförslaget, utan avvägningar hänvisas till senare planeringsskeden, vilket kan riskera att påverka kulturmiljövärden mer negativt i nollalternativet. I övrigt finns riktlinjer för hur hänsyn ska tas till kulturmiljövärden.

9.5 Förslag till förbättringar

Köpmanholmens hamnområde ligger delvis inom område som omfattas av kulturmiljöprogram. Det skulle kunna framgå i lokala riktlinjer för området hur hänsyn ska tas till kulturmiljöprogrammet.

10 Hållbar resurshantering, energitillgång och en cirkulär ekonomi

10.1 Relevanta mål och delmål

10.1.1 Ingen hunger (mål 2)

Målbekrivning: Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

Relevans för detta avsnitt: Bevarande av jordbruksmark och livsmedelsförsörjning för framtida generationer.

Relevanta delmål:

2.1 Tillgång till säker och näringsriktig mat för alla

2.4 Hållbar livsmedelsproduktion och motståndskraftiga jordbruksmetoder

10.1.2 Hållbar konsumtion och produktion (mål 12)

Målbekrivning: Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Relevans för detta avsnitt: Ansvarsfull planering av hushållning med naturresurser, inklusive avfallshantering och masshantering.

Relevanta delmål:

12.2 Hållbar förvaltning och användning av naturresurser

12.4 Ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall

12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar

10.1.3 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8)

Målbeskrivning: Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Relevans för detta avsnitt: Målet kopplar till hur en cirkulär ekonomi kan uppnås och vara ekonomiskt hållbar, genom kommunens hantering och planering för hushållning med naturresurser.

Relevanta delmål:

8.1 Hållbar ekonomisk tillväxt

8.4 Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

10.1.4 Hållbar energi för alla (mål 7)

Målbeskrivning: Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

Relevans för detta avsnitt: Säkerställa tillgång till hållbar energi inom kommunen.

Relevanta delmål:

7.1 Tillgång till modern energi för alla

7.2 Öka andelen förnybar energi i världen

7.3 Fördubbla ökningen av energieffektivitet

10.2 Bakgrund och förutsättningar

Örnsköldsviks kommun har sedan år 2021 en klimatstrategi för hur kommunkoncernens verksamheter ska uppnå kommunens klimatmål. I den definieras målet för energieffektivitet med att antingen öka nyttan av använd energi eller att uppnå samma nytta som tidigare med mindre energi. Inom det övergripande målet finns flertalet delmål och riktlinjer med fokus på att effektivisera energianvändningen inom kommunens verksamheter och aktiviteter samt att övergå till enbart förnybara energikällor. Inom kommunen finns redan idag flertalet områden med vindkraftverk.

Sedan 2018 har kommunen en policy för ekologisk hållbarhet där den politiska viljeriktningen och värdegrunden anges och syftar till att ge vägledning för kommunens strategiska styrning för hållbar utveckling. Policyn identifierar fyra målområden, vardera

med utgångspunkt från de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljö kvalitetsmålen. Där anges bland annat att ett livscykel perspektiv ska genomsyra arbetet med hållbar konsumtion och produktion för att verka för mera cirkulär ekonomi som i sin tur bidrar till mer resurseffektiv användning. Även minskandet av avfallsmängder ingår för ett hållbart kretslopp med ökad återvinning och återanvändning.

Kommunen har även sedan år 2023 en avfallsplan vars syfte är att ge vägledning och målinriktning för resurseffektiv avfallshantering. Planen har tre övergripande målområden för att minska avfallsmängderna, öka återvinningen och minska miljöpåverkan. Stora delar av kommunens yta utgörs av skogsbrukslandskap där storskaligt skogsbruk bedrivs. Skogsbruks- och jordbrukslandskapet bidrar med råvaror och är av nationellt intresse enligt 3 kap. 4 § miljöbalken.

Rennäringen består av både ett allmänt intresse enligt miljöbalken 3 kap. 5 § miljöbalken och ett enskilt intresse som medlemmarna i en sameby innehar enligt rennäringslagen (1971:437). Staten har pekat ut ett flertal allmänna intressen där rennäringen är ett sådant intresse. Det allmänna intresset innebär att mark- och vattenområden som har betydelse för renskötseln så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Det enskilda rennäringsintresset sammanfaller ofta med och utgör en förutsättning för det allmänna rennäringsintresset.

Rennäringen bedrivs över stora arealer utifrån renens, naturens och årstidernas förutsättningar. Delar av rennärings markanspråk omfattas av riksintresse vilket utgörs av kärnområden, flyttleder och svåra passager. Utöver riksintresset finns även betesland för vinter, vårvinter och trivselland som omfattas av renskötselrätten. Dessa områden ligger främst inom markanvändningen för skogsbrukslandskapet men sträcker sig även hela vägen ut till kusten.

Örnsköldsviks kommun ligger inom renskötselområde och är även en samisk förvaltningskommun. Utöver riksintresse för rennäringen finns inom kommunen bland annat vinterbetesmarker kopplat till samebyarna Vilhelmina norra, Vilhelmina södra och Voernese sameby.

10.3 Konsekvenser av planförslaget

10.3.1 Utvecklingsinriktningen

Planeringen utgår från den befintliga bebyggelsestrukturen i kommunen för att stödja ett effektivt resursutnyttjande av mark- och vattenområden. Befolkningstillväxten förväntas ske i centralorten men även i kommunens serviceorter där byggrätter och byggklara tomter redan finns. Områdena har även grundläggande infrastruktur som kan nyttjas av planerad bebyggelse och verksamheter.

Till följd av förändrat klimat kommer jordbruksmarken att spela en central och allt viktigare roll i kommunens framtida livsmedelsförsörjning. Skogsbruket och bioekonomi förväntas bidra till den gröna omställningen i norra Sverige.

Inom skärgårdsområdena ska utveckling i första hand ske där befintlig infrastruktur och samhällsstrukturer kan nyttjas.

10.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

10.3.2.1 Hushållning med jordbruksmark

Enligt ÖP2040 ska jordbruksmarken värnas genom att undvika exploatering för annat ändamål på dessa platser. Exploatering för annat ändamål kan endast i särskilda fall tillåtas för väsentliga samhällsintressen om behovet inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Kommunen har i ett fåtal fall pekat ut annan markanvändning på tidigare brukad jordbruksmark vilket motiveras för respektive område.

På grund av sin kuperade terräng har Örnsköldsviks kommun en relativt begränsad tillgång till jordbruksmark. Jordbruksmark är viktig för framtidens livsmedelsförsörjning, den biologiska mångfalden och landskapsbilden. Därför ska enligt riktlinjerna bebyggelse och/eller andra åtgärder undvikas för att skydda den brukningsvärda jordbruksmarken. Vid exploatering ska det väsentliga samhällsintresset motiveras tydligt och en lokaliseringstudie ska tas fram. Det framgår även i riktlinjer att areella näringar ska överordnas boendeintressen på landsbygd i samband med planläggning och lovgivning, vilket tolkas som att kommunen tar ställning till att jordbruksmark inte ska exploateras för bostäder. Detta förstärks även med riktlinjen om att nylokalisering av bostäder och dess tillfartsvägar ska placeras så att utveckling av närliggande jordbruksverksamhet inte försvåras. Det anses vara positivt att kommunen tar ställning till jordbruksmarkens betydelse i förhållande till bostäder och andra åtgärder.

Specifika riktlinjer finns angivna för jordbrukslandskapet på Norra Ulvön och för Västerhus, läs mer i avsnitt 9 om landskapsbild och kulturmiljö.

10.3.2.2 Rennäring

Rennäringen bedrivs över stora arealer utifrån renens, naturens och årstidernas förutsättningar. Delar av rennäringens markanspråk omfattas av riksintresse vilket utgörs av kärnområden, flyttleder och svåra passager. Utöver riksintresset finns även betesland för vinter, vårvinter och trivselland som omfattas av renskötselrätten. Dessa områden ligger främst inom markanvändningen för skogsbrukslandskapet men sträcker sig även hela vägen ut till kusten.

Hänsyn behöver tas till rennäringens olika markanvändningar och särskilt till vinterbetesmarkerna, vid utvecklad och ändrad markanvändning. Dessa områden är extra känsliga och även marker som inte nyttjas frekvent är viktiga och blir allt viktigare i takt med ökad exploatering och förändrat klimat. För att inte fragmentisera landskapet anges i ÖP2040 att bebyggelseutvecklingen bör ske i anslutning till befintlig bebyggelse och infrastruktur. Detta behöver beaktas även utanför områden av riksintresse där åtgärder kan få konsekvenser för riksintressets och näringens värden. Det kan vara både positivt och negativt för rennäringen att 3 områden för vindkraft som i en tidigare version har pekats ut, inte längre pekats ut.

Det finns en generell riktlinje som anger att konsultation med berörda samebyar och / eller Sametinget ska genomföras i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna, se mer under avsnitt 13.3.2.

10.3.2.3 Masshantering, avfallshantering och cirkulär ekonomi

I ÖP2040 framgår att kommunen ska uppmuntra och vara en föregångare gällare hållbart, resurs- och energieffektivt byggande, sett till klimatpåverkan och materialåtgång. I ÖP2040 anges en prioritering av förändringar i den bebyggda miljön där befintliga byggnader i första hand ska nyttjas och i andra hand ska befintliga

byggnader byggas om. Endast i tredje hand ska nytt byggas och rivning ska generellt undvikas. I de fall ny bebyggelse ändå utvecklas ska det i första hand ske vid befintlig bebyggelse och infrastruktur och i andra hand prioriteras i närheten av befintliga kollektivtrafikstråk och noder. Prioritering av förtätning ska ske på redan hårdgjorda ytor. Det bedöms vara positivt att kommunen i tidigt skede är tydliga med vilken prioriteringsordning som gäller för bebyggelseutvecklingen av befintlig miljö.

Vidare anges det i ÖP2040 att ny bebyggelse ska utformas med mångfunktionalitet och flexibilitet för att kunna anpassas efter förändringar över tid och på så sätt vara resurseffektiva. Det är positivt att kommunen har ett resilient och långsiktigt perspektiv kopplat till eventuella förändringar som innebär att resursåtgången kan minimeras.

Gällande täktverksamheter anges att restriktivitet gäller täkter för naturgrus och natursand. Gruvdrift och andra omfattande täktverksamheter ska undvikas i känsliga lägen. Det anses vara positivt att kommunen i tidigt skede har ett ställningstagande i frågan då plan- och prövningsprocesser inte behöver aktualiseras. Kommunen är även tydlig med att inga ytterligare täktverksamheter ska tillåtas inom riksintresseområdet för Höga kusten. Återvinningsstationer ska placeras strategiskt och lättillgängligt på platser där många människor passerar i sin vardag, vilket anses positivt för att minimera klimatpåverkan och bidra till ett mer resurseffektivt samhälle. I ÖP2040 framgår det att kommunen ska verka för robust digital infrastruktur och bredband med hög kvalitet samt god mobiltäckning.

Enligt ÖP2040 är det av vikt att verka för att behovet av täktverksamhet på sikt kan minska, genom exempelvis återvinning av överskottsmassor, särskilt vid större byggprojekt.

10.3.2.4 Hållbar energi, energiförsörjning och bredband

I ÖP2040 framgår att vid etablering av vindkraft ska avvägning alltid göras mot allmänna och långsiktiga intressen. Etablering av vindkraft bör lokaliseras till områden som i allra största mån är fria från konflikter med andra intressen. Där det idag finns utbyggd vindkraft ska de kumulativa effekterna för kommunens medborgare samt djur- och växtlivet särskilt beaktas. Världsarvet Höga Kusten och områden med siktlinjer från/mot världsarvet är enligt ÖP2040 olämpliga för vindkraftsetableringar då risken för negativ påverkan är för stor. Det finns flera riktlinjer för vindkraft i ÖP2040, bland annat gällande avstånd till bostäder, att naturvärdesinventeringar ska genomföras, överskottsmassor samt samråd med berörd sameby i ett tidigt skede liksom tidig dialog med Försvarmakten.

Utveckling av storskalig etablering av solkraft ska enligt ÖP2040 uppmuntras och utredas. I de fall solkraft kan kombineras med annan markanvändning kan det tillåtas, särskilt om åtgärden är reversibel. Etablering av solkraft på outnyttjade ytor uppmuntras, exempelvis på taken till större kommunala och kommersiella byggnader. Solkraft bör även hanteras i bygglovsprövningen utifrån det enskilda fallet. Ingen ytterligare vattenkraftsutbyggnad ska tillåtas i något vattendrag och befintliga vattenkraft ska förses med moderna miljövillkor.

Rörledningsinfrastruktur för vätgas, är strategiskt viktigt och en förutsättning för att möjliggöra industrins och samhällets gröna omställning. I ÖP2040 anges att kommunen ser positivt på en utbyggd rörledningsinfrastruktur, där dragningen av rörledningen och är strategisk planerad utifrån både produktion och användning av vätgas.

Flera luftledningar i kommunen utgör riksintresse för transmissionsnätet enligt 3 kap. 9 § MB. I ÖP2040 anges att befintliga ledningar behöver skyddas för att möjliggöra framtida behov av utveckling och nybyggnation av ledningar. Vid ledningarna finns även restriktioner för att upprätthålla säkerheten för ledningen men även för människors hälsa

och säkerhet. Det finns riktlinjer gällande riskavstånd, påverkansområde och samråd med mera.

I ÖP2040 anges att skyddsvärda områden utpekade i den regionala vattenförsörjningsplanen ska värnas och att ett proaktivt arbete för att säkra reservvattentäkter ska genomföras.

10.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

Kommunen har valt att inte särskilt peka ut nya områden som är lämpliga för vindkraft. Möjligheten till fortsatt utveckling av landbaserad vindkraft inom kommunen är begränsad och i ÖP2040 anges att även pågående markanvändning för vindkraft kan påverkas och behöva utredas i kommande processer. Vindkraftsparker som befinner sig i en pågående tillståndsprocess eller som redan har fått tillstånd finns utpekade i mark- och vattenanvändningskartan. Det finns lokala riktlinjer för dessa utpekade områden som tydliggör att samråd och dialog ska ske med berörd sameby och att de kumulativa effekterna ska särskilt belysas.

I kartan saknas utpekade områden för storskalig etablering av solkraft vilket kommunen angett ska uppmuntras och utredas. Det vore positivt om kommunen likt andra anläggningar och bebyggelse tagit ställning till vilka områden som kan tillåtas för solkraftsetablering samt tillsammans med vilken typ av markanvändning som det ska tillåtas.

Kommunen har inte heller tagit ställning till om och var en ny avfallsanläggning skulle kunna utvecklas och därmed är det inte utpekade i kartan. Kommunen har i sina riktlinjer en tydlig prioritering att rivning ska undvikas och att befintlig bebyggelse ska nyttjas i första hand, vilket är positivt.

I mark- och vattenanvändningskartan framgår tydligt vilka områden som är utpekade för skogs- och jordbruksmark samt hur föreslagna områden för bebyggelse, verksamheter och anläggningar förhåller sig till detta. Det förekommer dock en del områden där utveckling föreslås på befintlig skogsmark och i två fall på skogbeklädd jordbruksmark, vilket innebär att arealerna av denna markanvändning minskar. Det finns dock lokala riktlinjer som uppmärksammar detta och hur det bör hanteras i den fortsatta planeringen.

Det finns inget utvecklingsområde inom riksintresse för rennäring, men det finns ett LIS-område (Torrsvattnet) och ett hörn av LIS-området vid Kärrsjön. I övrigt ligger alla LIS- och utvecklingsområden inom område av betydelse för rennäringen eftersom hela kommunen täcks av vinterbetesmarker. I ÖP2040 hanteras detta genom riktlinjer som ska säkerställa att hänsyn ska tas och konsultationer hållas, samt att avgränsningen av värdefulla områden ska tydliggöras. Trots detta finns en viss risk för negativa konsekvenser för rennäringen. Att utvecklingsområden ligger samhällsnära minimerar påverkan på samernas markanvändningsredovisningar.

Rennäring utgörs både av ett allmänt intresse enligt miljöbalken och ett enskilt intresse enligt rennäringslagen. Riksintresse för rennäringen omfattar kärnområden och flyttleder för rennäring samt passager för renar, och riksintresset utgör omfattande områden av kommunen. Områden av riksintresse för rennäring har inte uppdaterats sedan 2009. Efter 2009 har planeringsunderlag såsom samernas markanvändningsredovisningar och renbruksplaner tagits fram som förtydligar det enskilda intresset. Kommunen anger att de upplever att det är stor skillnad mellan planeringsunderlagen och riksintresseanspråken. Kommunen föreslår i ÖP2040 att riksintressena ska ses över för att tydliggöra vilka markanspråk som kommunen ska beakta.

För att inte fragmentera landskapet för rennäring bland annat, anges i ÖP2040 att bebyggelseutvecklingen bör ske i anslutning till befintlig bebyggelse och infrastruktur.

Det anges också i ÖP2040 att detta behöver beaktas även utanför områden av riksintresse där åtgärder kan få konsekvenser för riksintressets och näringens värden.

10.3.4 Samlad bedömning

Sammanfattningsvis bedöms ÖP2040 innebära neutrala konsekvenser med avseende på hushållning med jordbruksmark. ÖP2040 är tydlig med att brukningsvärd jordbruksmark är överordnad bostäder, men det framgår inte vad som gäller för verksamheter och andra anläggningar.

Jordbruksmark inom kommunen har i ÖP2040 undantagits från bebyggelse, med undantag för två områden, vilka pekas ut för ändrad markanvändning för verksamheter (Hållen och Yttersel). Utpekandena motiveras med att utvecklingsområdena kan anses utgöra etablering av väsentligt samhällsintresse samt att de aktuella jordbruksmarkerna är igenväxta i dagsläget och skogbeksäddade. Lokala riktlinjer för områdena, anger att prövning av jordbruksmarkens brukningsvärde behöver göras. Detta följer den generella riktlinjen för jordbruksmark som anger att brukningsvärd jordbruksmark ska värnas genom att undvika exploatering och kan endast prövas i särskilda fall som berör väsentliga samhällsintressen. Genom att endast dessa två, avgränsade områdena pekas ut för exploatering och motiveras, samt har lokala riktlinjer, begränsas möjligheten att fortsatt exploatering sker på jordbruksmark.

Vad gäller rennäringen, finns riktlinjer som syftar till att säkerställa att konsultation hålls samt att hänsyn tas till områden som är värdefulla för rennäring. Trots detta kvarstår en viss risk för negativa konsekvenser från planförslaget.

För masshantering, avfallshantering och cirkulär ekonomi bedöms ÖP2040 innebära neutrala konsekvenser. Det finns flera riktlinjer som berör avfalls- och masshantering, vilket är positivt att kommunen beaktar. Däremot borde riktlinjerna kunna konkretiseras för att få större tyngd kring avfalls- och masshanteringsfrågan. Exempelvis en tydligare plan för återanvändning av massor vid projekt för att helt utesluta täkter för naturgrus och natursand samt peka ut framtida lokaliseringar för avfallsanläggning. Riktlinjen att nyttja befintliga byggnader och undvika rivning är positivt ur avfallssynpunkt och cirkulär ekonomi. Även lokalisering av verksamheter, möjlighet att samordna transporter och uppmuntra cirkulära flöden anses vara positivt.

Det bedöms finnas möjlighet till positiva konsekvenser med avseende på hållbar energi, energiförsörjning och bredband. Detta då det finns tydliga riktlinjer kring vindkraft och solkraft, även om inga områden har pekats ut för ändamålet. Det vore fördelaktigt om områden för både vind- och solkraftsetablering pekades ut i planen. Ingen ny vattenkraft ska tillåtas enligt ÖP2040.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Hushållning med jordbruksmark			X		
Rennäring		X			
Masshantering, avfallshantering och cirkulär ekonomi			X		
Hållbar energi, energiförsörjning och bredband				X	

10.4 Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet finns ingen utvecklingsinriktning varför det blir svårt att följa kommunens ambition när det kommer till hållbar resurshantering, energitillgång och cirkulär ekonomi, och de eventuella synergistiska effekter som kan uppstå. I nollalternativet saknas även en övergripande mark- och vattenanvändningskarta som visar förhållandet mellan utpekade områden för vindkraft med övriga aspekter och markanvändning. I nollalternativet föreslås fler områden för bostäder och verksamheter vilket bedöms leda till större behov av resurseffektivitet samt avfall- och masshantering. I nollalternativet pekas även flera områden ut för utbyggnad på jordbruksmark vilket är negativt utifrån bevarandesynpunkt och vilket försvårar ett säkerställande av framtida tillgång till brukningsvärd jordbruksmark. I nollalternativet föreslås fler områden för vindkraft vilket är positivt ur energitillgångssynpunkt om beräknat behov täcks in. I ÖP2040 är det tydligt vilka avvägningar som gjorts och vilka underlag som ligger till grund för avvägningarna, vilket inte är fallet med nollalternativet. Det blir därför svårare att veta om frågorna är hanterade i tillräcklig utsträckning eller om det finns risk att det uppstår konflikter i den kommande planeringen.

10.5 Förslag till förbättringar

Det vore fördelaktigt om kommunen pekar ut områden som anses lämpliga för etablering av vindkraftverk och solkraftverk. Vad gäller solkraft, kan detta göras genom att ta ställning till att områden som inte lämpar sig för exploatering kan föreslås för solkraftspark, exempelvis områden med förorenad mark eller bullerutsatta områden där varken verksamheter eller bostäder anses vara lämpliga.

I ÖP2040 anges att skyddsvärda områden utpekade i den regionala vattenförsörjningsplanen ska värnas och att ett proaktivt arbete för att säkra reservvattentäkter ska genomföras. Även denna riktlinje bör konkretiseras på vilket sätt områdena ska värnas och hur reservvattentäkter i ett tidigt skede kan säkras.

Riktlinjen om strategiska och lättillgängliga återvinningsstationer bör kunna preciseras med att förslagsvis förhålla sig till den befintliga och framtida bebyggelsen. Exempelvis att en återvinningsstation ska finnas inom ett visst avstånd från bostadsbebyggelse och kunna försörja ett visst antal personer. Kommunen bör även se över behovet och möjligheten att peka ut lämpligt område för ny avfallsanläggning för specifika avfallslag.

Gällande täktverksamheter anges att restriktivitet gäller täkter för naturgrus och natursand. Denna riktlinje bör kunna konkretiseras vad som avses med restriktivitet för att undvika olika tolkningsbedömningar. Förslagsvis anges att täkter för naturgrus och natursand inte ska förekomma överhuvudtaget.

11 Bostadsförsörjning och lika rätt till grundläggande tjänster

11.1 Relevanta mål och delmål

11.1.1 Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Målbeskrivning: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Relevans för detta avsnitt: Bostadsförsörjning samt tillgång till grundläggande tjänster. En inkluderande och hållbar samhällsutveckling i stort. De flesta delmålen diskuteras under andra avsnitt.

Relevant delmål:

11.1 Säkra bostäder till överkomlig kostnad

11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering

11.1.2 Ingen fattigdom (mål 1)

Målbeskrivning: Avskaffa fattigdom i alla dess former överallt. Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär bl.a. även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet.

Relevans för detta avsnitt: Lika rätt till och tillgång till ekonomiska resurser och grundläggande tjänster inom samhället.

Relevant delmål:

1.4 Lika rätt till egendom, grundläggande tjänster, teknologi och ekonomiska resurser

11.1.3 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Målbeskrivning: Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Relevans för detta avsnitt: Främja företagande, arbetstillfällen och innovation.

Relevant delmål:

8.3 Främja politik för nya arbetstillfällen och ökad företagsamhet

11.2 Bakgrund och förutsättningar

Den 31 december 2023 hade Örnsköldsviks kommun 55 478 invånare. Det var en liten minskning med 79 personer från året innan. Något fler personer flyttade till kommunen än från kommunen, samtidigt som fler personer avled än vad som föddes, därav den minskade befolkningen.

I kommunens befolkningsprognos 2024-2033 (Statisticon AB, 2024) förväntas folkmängden i Örnsköldsviks kommun att minska med 829 invånare till 54 649 personer. Under prognosperioden förväntas fler personer flytta till kommunen än vad som flyttar ut. Däremot förväntas det även i framtiden bli fler personer som avlider än vad som föds. Barnafödandet i Örnsköldsviks kommun har minskat under flera år. 1980 föddes 721 barn medan endast 453 barn föddes 2023. Kommunen har även tagit fram en befolkningsprognos baserad på delområden (Statisticon AB, 2024). Resultatet visas i tabellen nedan.

Tabell 2. Befolkningsförändring 2024–2033 per delområde

Delområde	Invånare 2024	Invånare 2033	Förändring
Bjäste – Sidensjö	8 168	8 079	-89
Mellansel – Bredbyn – Solberg	4 695	4 558	-137
Björna – Långviksmon – Trehörningsjö	1 926	1 895	-31
Gideå – Husum	5 780	5 543	-237
Centrum	10 809	11 002	193
Domsjö – Hörnett	8 251	7 967	-284
Ås – Själevad – Västerhus	4 915	4 925	10
Gullänget – Gimåt	5 557	5 574	17
Högland – Arnäsvall	2 588	2 590	2
Järved – Bonäset	2 697	2 516	-181
Totalt	55 386	54 649	-737

Befolkningsprognosen till trots, arbetar kommunen för en ökad befolkning. I kommunens vision ska Örnsköldsvik bli en plats för 65 000 nyfikna människor med framtidstro. Till år 2030 ska befolkningen ha ökat med 5 000 invånare. I kommunens Utvecklingsprogram för en kraftig befolkningstillväxt i Örnsköldsvik konstateras att befolkningsökning skapar framtidstro och en känsla av utveckling (Örnsköldsviks kommun, 2022). Norra Sverige upplever en tillväxt i den gröna omställningen och gröna industrialiseringen. Kommunen är företagstät med många innovativa och exportinriktade företag, samtidigt som kommunen erbjuder möjligheter till ett attraktivt boende och ett aktivt liv.

För att klara ambitionen om 5 000 fler invånare till 2030 ska kommunen genomföra prioriterade insatser gällande mark och infrastruktur, jobb och kompetens samt attraktiva boende- och livsmiljöer. Kommunen behöver en proaktiv beredskap, där översiktsplanen spelar en viktig roll. Mark- och planberedskapen ska skapa förutsättningar för 2 000 nya arbetstillfällen och 2 500 nya bostäder till år 2030. För en hållbar befolkningsammansättning och för att minska försörjningskvoten krävs det att majoriteten av de som flyttar in är i arbetsför ålder.

Planförslaget utgår från visionen om att Örnsköldsvik ska bli en plats för 5 000 fler (till 2040), och att människor ska känna trygghet, gemenskap och glädje.

Örnsköldsviks kommun har en policy för bostadsförsörjning som ska ses som en konkretisering av översiktsplanen (Örnsköldsviks kommun, 2018). Policyn relaterar dock till översiktsplanen från 2012. Policyn grundas på en analys av den demografiska utvecklingen och av efterfrågan på bostäder och olika gruppers behov samt marknadens förutsättningar.

I policyn sägs också att nyproduktionen bör ligga på cirka 120 bostäder per år, vilket skulle ge ytterligare 2 640 bostäder till år 2040. Hälften av dessa bör byggas i centralorten.

Örnsköldsviks bostadsbestånd består till allra största del av småhus med äganderätt och hyresrättslägenheter i flerbostadshus. Hyresrätterna i kommunen ägs i ungefär samma utsträckning av allmännyttan (Övikshem) som av privata hyresvärdar. Vid ny bostadsbebyggelse ska komplettering med den minst förekommande boende/upplåtelseformen eftersträvas.

I policyn beskrivs utmaningarna för kommunen. Örnsköldsvik får en allt äldre befolkning som i större utsträckning bor kvar i sina småhus medan de unga i åldern kring 20 år flyttar från kommunen i hög utsträckning. Kommunen har en tillbakaflyttning i ålderskategorin kring 30 år och fler barnfamiljer väljer att bo i centrala Örnsköldsvik. Framtidens behov av både boendealternativ för äldre i sitt närområde och boende för unga vuxna för att minska utflyttningen är en av de största utmaningarna. Behovet av studentbostäder har minskat men behovet av boenden inom socialtjänstområdets målgrupper behöver ökas och befintliga bostäder förnyas, vilket är en utmaning för framtiden.

11.3 Konsekvenser av planförslaget

Planförslaget innehåller elva utvecklingsområden för mångfunktionell bebyggelse, som markeras som ändrad markanvändning vilket innebär att det är nya områden. Därutöver finns tre ändrade (nya) utvecklingsområden för småskalig bostadsbebyggelse. Totalt finns 30 LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) varav 23 områden är för bostäder, fyra för besöksnäringen samt tre för samtliga dispenskäl. Av de 30 LIS-områdena är elva områden nya.

Kommunens process för framtagning av utvecklingsområden beskrivs ingående i avsnitt 4.4. Sammanfattat innebar processen att 80 tidiga utvecklingsområden minskade till 39. Planförslaget innehåller nu utvecklingsområden som har hög sannolikhet att kunna realiseras. Den övergripande principen för planförslaget som helhet är att utveckling främst ska ske genom förtätning och utveckling av befintlig bebyggelsestruktur.

11.3.1 Utvecklingsinriktningen

I utvecklingsinriktningen beskrivs att en långsiktigt hållbar bebyggelseutveckling förutsätter att planeringen utgår från den befintliga bebyggelsestrukturen. Det ger också ett effektivt resursutnyttjande av mark- och vattenområden, infrastruktur och service.

Den största delen av kommunens befolkningsökning kommer att ske i centralorten. Den fördjupade översiktsplanen för Örnsköldsviks centralort anger att bebyggelsen ska utvecklas genom komplettering och förtätning av redan bebyggd mark, stadsomvandling och exploatering av utpekade låg- eller oexploaterade områden. Sammantaget ska det skapa förutsättningar för omkring 3 000 nya bostäder i centralorten Örnsköldsvik.

Planförslaget ska ge förutsättningar för en befolkningsökning i serviceorterna Husum, Bjästa, Bredbyn och Björna, samtidigt som befolkningen i närorterna ska bibehållas. I flera av orterna finns befintliga byggrätter och byggklara tomter för individuella bostadshus, flerbostadshus och verksamheter. Översiktsplanen föreslår nya utvecklingsområden både i serviceorterna och närorterna, samt områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden).

Utvecklingsinriktningen ger stöd för befolkningsökningen med 5 000 personer, genom att skapa förutsättningar för tillräckligt med bostäder. Förtätningar och kompletteringar i centralorten och i befintliga service- och närorter ger tillgång till grundläggande tjänster såsom kollektivtrafik, bredband, vatten och avlopp samt den service som finns i respektive ort. Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

Bebyggelseutvecklingen hanteras på ett bra sätt i planförslaget, och det finns en tydlig ambition om att även skapa förutsättningar för social hållbarhet. De gemensamma riktlinjerna berör bland annat resursanvändning, trygga, hälsobefrämjande, jämställda och jämlika miljöer samt gäller arkitektur och det offentliga rummets utformning.

Förtätning är ett ledord i planförslaget, och förtätningen ska prioriteras till redan hårdgjorda ytor. I första hand ska förändringar i bebyggelsen ske genom att förändra användningen av redan befintliga byggnader, i andra hand genom ombyggnation och först i tredje hand bygga helt nytt. Ny bebyggelse ska utvecklas där befintlig bebyggelse, service och kollektivtrafik redan finns. Nya bebyggelseområden ska utformas med mångfunktionalitet och flexibilitet i åtanke. Se även avsnitt 10 om hållbar resurshantering.

Ny bebyggelse ska normalt prövas i detaljplaner för centralorten, serviceorterna och områden nära centralorten där trycket på nya bostäder är stort. Komplettering inom färdigbyggda områden kan prövas i samband med bygglov och förhandsbesked.

Det är positivt att planförslaget ger riktlinjer om hälsofrämjande, trygga, jämställda och jämlika miljöer. Även här återkommer riktlinjer om funktionsblandning, för att skapa befolkade platser under fler tider på dygnet. En riktlinje betonar att bostadsutbudet ska vara varierat gällande upplåtelseform, bostadsstorlekar och bostadskostnader. Kommunen ska planera för fler av de bostadstyper som det i dag finns för få av. De kommunövergripande riktlinjerna lyfter också fram att den bebyggda miljön ska vara

trygg, trivsamt och tillgängligt samt att barns utemiljöer ska främjas. Arkitektoniska värden och utformning av det offentliga rummet ges stort utrymme i planförslaget.

Riktlinjer för mångfunktionell bebyggelse i tätort betonar att utgångspunkten ska vara respektive stadsdels eller tätorts befintliga karaktärsdrag, kulturmiljövärden och övriga förutsättningar. Ett blandat bostadsutbud ska eftersträvas inom respektive stads- och tätortsdels, för att tilltala olika typer av målgrupper. Riktlinjerna lyfter även behovet av friytor för lek och utevistelse, och att skolor ska ha tillgång till naturområden av bra kvalitet.

11.3.2 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

Tio utvecklingsområden för mångfunktionell bebyggelse i tätort med ändrad markanvändning (beteckning MBT-a) beskrivs relativt utförligt och motiveras i planförslaget. I beskrivningarna anges närhet till skolor, idrottsanläggningar eller platser för friluftsliv, närhet till kollektivtrafik och förutsättningar att beakta såsom risk för buller eller dålig lukt från omgivande verksamheter, exempelvis avloppsreningsverk. Samtliga områden ligger i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Det är framför allt skogsmark som tas i anspråk men i två fall även jordbruksmark (skogsbeklädd).

Sex utvecklingsområden för småskaliga bebyggelsestråk, bostadsbebyggelse (beteckning SBB) beskrivs och motiveras. Några av områdena saknar kollektivtrafik. Avstånden till skolor är längre än för de tio områdena (MBT-a), där merparten har gång- och cykelavstånd till skolor och i flera fall även till idrottsplatser.

De grundläggande tjänsterna hanteras också genom riktlinjer för avloppshantering, materialåtervinning och deponi. Minskad resursförbrukning och ökat återbruk är grundläggande delar av ett hållbart samhälle och dessa funktioner måste ges plats i planeringen. Tekniska anläggningar får inte påverkas negativt av framtida exploatering.

22 LIS-områden för bostäder beskrivs utförligt i planförslaget. LIS-områden ska främja utvecklingen på landsbygden och skapa underlag för service, både regionalt och lokalt, genom att bland annat möjliggöra för nya eller utbyggda boendemiljöer. Områdena erbjuder attraktiva lägen för fritids- eller permanentboenden.

I riktlinjerna för LIS-områden anges bland annat att områdena ska motiveras utifrån hur de bidrar till landsbygdens utveckling och ska knytas till en specifik plats serviceunderlag. I planförslaget har LIS-områdena för bostäder organiserats utifrån sin närhet till serviceorterna Bjästa, Björna, Bredbyn och Husum, som har funktionen av kommundelscentrum samt till närorterna Gideå, Hemling, Banafjäl, Långviksmon, Mellansel, Sidensjö och Trehörningsjö där viss service finns.

Det finns riktlinjer för prövning av LIS-områdena för bostäder, bland annat att tillgången till strandområden för allmänheten och goda livsvillkor för växt- och djurliv ska tillgodose. Strandskyddets syften ska fortfarande tillgodose långsiktigt.

Vid utpekandet av LIS-områden har enbart områden som antingen ligger inom eller i anslutning till befintlig bebyggelse valts. Tanken är att det ska leda till en naturlig utbyggnad av bostäder och verksamheter i de befintliga samhällena på landsbygden, som då kan utveckla befintlig infrastruktur och samtidigt bibehålla obrutna strandlinjerna för minskad miljöpåverkan. Därför har inga obebyggda sjöar eller vattendrag pekats ut. Planförslagets LIS-områden för bostäder ligger i anslutning till sjöar i inlandet.

11.3.3 Samlad bedömning

Planförslaget ger goda förutsättningar för ökat bostadsbyggande i utvecklingsområden som ger närhet till service, skolor, kollektivtrafik och ett aktivt liv. Planförslaget har tydliga kopplingar mot ett socialt hållbart samhälle.

I kommunens policy för bostadsförsörjning framgår att småhus med äganderätt och hyresrätter i flerfamiljshus är de dominerande bostadsformerna. Det innebär att bostadsrätter är en bostadsform som bör öka. Bostadsrätt innebär möjlighet till ägande av sin bostad för dem som har råd. Utbyggnad av nya bostäder för 3 000 invånare innebär ett tillskott av fler och sannolikt dyrare bostäder.

Det är svårt för en översiktsplan att styra kostnadsnivån på bostäder. Planförslagets riktlinje om att rivning av bebyggelse endast får ske i undantagsfall är därför bra och kan ses som en motvikt till att det kan bli fler och dyrare bostäder. Äldre bostadsfastigheter erbjuder ofta möjligheter till billigare bostadsalternativ (och kulturhistoria).

Uppkomsten av socialt utsatta bostadsområden kan stävjas genom att bostadstyper, storlekar och upplåtelseformer blandas inom samma ort eller bostadsområde. Det möjliggör för boende att stanna kvar i området trots ändrade livsförhållanden. Områden där människor bor kvar blir stabila och mer trygga.

Grundläggande tjänster kan vara bland annat kollektivtrafik, bredband, energi, vatten och avlopp, avfallshantering, vård, omsorg och skola. Som grundläggande tjänster bör även tillgång till grönytor räknas, liksom tillgänglighet till offentliga rum. Planförslaget ger goda förutsättningar för att dessa tjänster ska kunna utvecklas med en växande befolkning och fler verksamheter.

Planförslagets områden för mångfunktionell bebyggelse samt den övergripande inriktningen om förtätning bidrar till ökat underlag för service och handel, vilket är förutsättningar för att behålla och utveckla arbetstillfällena. LIS-områden för bostäder och besöksnäring bidrar också till att nya arbetstillfällena kan skapas. Större företagsetableringar ges förutsättningar i planens områden för industri och verksamhet. Den samlade bedömningen är att översiktsplanen bidrar till att främja en politik för nya arbetstillfällena och ökad företagsamhet så långt det är möjligt. För ytterligare bedömning av hållbar verksamhetsetablering hänvisas till avsnitt 12.

Det är positivt att mångfunktionell bebyggelse används för många områden. Det skapar goda förutsättningar för närhet till grundläggande tjänster såsom barnomsorg, skolor, handel, idrottsanläggningar och kollektivtrafik. Friyta kan också ses som en grundläggande tjänst, och det är bra att riktlinjerna lyfter behovet av väl tilltagna friytor.

Riktlinjer om återvinningsstationer är bra, det främjar minskat avfall i naturen, ökar möjligheterna till återvinning, vilket bidrar till hållbara städer och samhällen samt har en positiv hälsoeffekt när avfall och kemikalier tas om hand på ett säkert sätt.

Det är mycket bra att riktlinjerna täcker in att det ska finnas en digital infrastruktur med god tillgång till bredband i hela kommunen. Bredband räknas som modern energitjänst, delmål 7.1 enligt Agenda 2040. Sammanfattningsvis bedöms planförslaget medföra förväntade positiva konsekvenser när bostäder, service och grundläggande tjänster koncentreras till befintliga orter. Närhet till service såsom skolor och idrottsanläggningar betonas i förslagets riktlinjer. Tillgången till bostäder för de grupper som kan ha specifika behov såsom äldre, barn, studenter kan bli bättre genom att behoven förtydligas i riktlinjer. Exempelvis kan äldre och funktionshindrade ha större behov av närhet och viss service och studenter behöver tillgång till kollektivtrafik till lärosäten. Det anges dock i en riktlinje att boendeformer för människor med funktionsnedsättning ska

möjliggöras inom kommunens olika delar utifrån aktuell bostadsförsörjningsanalys, vilket är positivt.

Med ökad inflyttning och en planberedskap för verksamheter bedöms förväntade positiva konsekvenser avseende arbetstillfällena och ökad företagsamhet. Grupper med särskilda boendebehov (studenter, LSS, äldre, barn) behöver beaktas i det fortsatta planarbetet.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Hållbar samhällsplanering med god tillgång till grundläggande tjänster					X
Tillgång till bostäder för alla					X
Arbetstillfällena och ökad företagsamhet					X

11.4 Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet används inte begreppet mångfunktionell bebyggelse, utan bebyggelsen delas upp i kategorier såsom bostäder och verksamheter. Nollalternativet innebär att inga utvecklingsområden för mångfunktionell bebyggelse skapas. Begreppet mångfunktionell bebyggelse innebär områden som i huvudsak består av bostäder, kontor, handel och andra typer av verksamheter som är förenliga med bostäder. Begreppet öppnar för funktionsblandning av bostäder och service, vilket är viktigt för att skapa levande och befolkade områden med närhet till service och även ett minskat bilberoende. Nollalternativet hade således varit en nackdel utifrån den aspekten och minskat möjligheterna till funktionsblandning och levande orter.

Nollalternativet (ÖP2012) innehåller preciseringar beträffande bostäder för olika grupper såsom socialt och ekonomiskt svaga grupper, senior- och trygghetsboende för äldre samt studentbostäder. I nollalternativet påpekas att planeringen av bostäder ska bidra till socioekonomisk uppblandning, motverka segregering och bidra till ökad integrering, även över generationsgränserna. Barnperspektivet ska också beaktas. Motsvarande preciseringar av olika grupper saknas i planförslaget, vilket kan innebära en risk att gruppernas olika behov inte beaktas fullt ut. Ålderssegregering nämns inte i planförslaget och barnperspektivet är inte särskilt tydligt.

Nollalternativet innebär även fler – 80 stycken – och betydligt större LIS-områden. LIS-områdena i nollalternativet är betydligt större till ytan än de som finns i planförslaget. Det innebär att inneboende konflikter kring realiseringen av LIS-områden i nollalternativet skjuts på efterkommande planskeden, vilket ökar osäkerheten kring möjligheterna att realisera nollalternativet. Mindre, väl avgränsade och tydligare definierade LIS-områden i planförslaget där framtagandeprocessen hanterat konflikter och risker, innebär en betydligt större möjlighet att realisera LIS-områdena i planförslaget.

11.5 Förslag till förbättringar

Planförslaget kan förbättras ytterligare med några förtydliganden och kompletterande resonemang.

Riktlinjen för utveckling av mångfunktionell bebyggelse är att utgångspunkten ska vara respektive stadsdels- eller tätortsmiljöns befintliga karaktärsdrag, kulturmiljövärden, och övriga förutsättningar. Det finns en risk att riktlinjen tolkas på ett sätt som gör att bostadsbyggandet likriktas inom områden och att variationer av bostäders utseende, materialval, höjd, storlek och upplåtelseform uteblir. Variationer i bostadsbebyggelsen inom stadsdelar och orter kan bidra till att områden blir mer dynamiska och intressanta. Olika höjder på byggnader kan skapa blickfång och underlätta orienteringen. Riktlinjen kan behöva förtydligas för att motverka att bebyggelsen likriktas.

Riktlinjer och resonemang om en sammanhållen kommun och mötesplatser funktion föreslås som komplettering. Lokalisering och utformning av mötesplatser har betydelse för hur invånare kommer att röra sig och vilka de möter. Mötesplatser som exempelvis har aktiviteter för olika åldersgrupper skapar förutsättningar för att människor möts över generationsgränser. En sammanhållen kommun handlar om att människor ska våga röra sig i samhället och korsa varandras stråk, att se varandra i vardagen och inte bara röra sig inom sitt eget och nära bostadsområde. Här har mötesplatser en viktig funktion.

Mötesplatser kan vara både sammanlänkande (bonding) och överbryggande (bridging), och båda typerna behövs. Sammanlänkande mötesplatser handlar om platser där människor som redan har något gemensamt kan träffas och stärka sin gemenskap. Exempel är innergårdar, föreningslokaler, koloniområden och hundrastgårdar. Överbryggande mötesplatser är platser som attraherar människor från olika åldrar samt olika sociala och kulturella grupper, och där nya kontakter kan skapas. Exempel på överbryggande mötesplatser är tågstationer, köpcentra, badhus, idrottshallar, torg och saluhallar. En överbryggande mötesplats är ofta en mötesplats som är ensam i sitt slag och som vänder sig till en bred allmänhet. Att skapa många överbryggande mötesplatser bidrar till att skapa en sammanhållen kommun, där människor kan mötas och lära känna varandra. Det stärker gemenskapen och ökar tryggheten.

Lokaliseringen av mötesplatser har betydelse. Service såsom hundrastgårdar, vårdcentraler, folktandvård, biblioteksfilialer, även skolor och förskolor kan med fördel lokaliseras till randzoner mellan bostadsområden och kommundelar, inte mitt inne i ett bostadsområde. Genom att lokaliseras mellan olika bostadsområden och mellan kommundelar, kommer servicen att användas av boende från fler än ett område eller kommundel. Människor känner att servicen tillhör dem, oavsett vilket bostadsområde de bor i. Människor kan mötas i vardagen.

Det finns två riktlinjer som handlar om ett blandat bostadsutbud:

- *Ett blandat och varierat bostadsutbud gällande upplåtelseform, bostadsstorlek och bostadskostnader eftersträvas. Kommunen ska planera för bostadstyper som utgör brist och/eller kan skapa önskvärda flyttkedjor utifrån aktuell bostadsförsörjningsanalys (kommunövergripande riktlinje).*
- *Ett blandat bostadsutbud ska eftersträvas inom respektive stads- och tätortsdal, för att tilltala olika typer av målgrupper (kompletterande riktlinje för områden med beteckningen MBT).*

Det är viktigt att denna blandning eftersträvas inom varje bostadsområde och varje ort för att skapa förutsättningar för människor att bo kvar. Människor ska kunna fortsätta bo i de områden de valt, även när familjer växer med barn som föds, eller minskar när barn flyttar hemifrån eller familjer separerar. Vid separationer är det viktigt att föräldrar kan

bo kvar i samma område eller ort så att barnen slipper byta skola. Äldre personer kan behöva bostäder utan trappor, men vill bo kvar i orten. Studier, arbetslöshet, sjukdom och skilsmässor är tillfällen då den personliga ekonomin kan drabbas. Personer ska inte behöva flytta till andra orter eller stadsdelar för att de har sämre ekonomi.

Bostadsområden som bedöms som socioekonomiskt utsatta skapas inte av de människor som flyttar dit, *utan av att människor flyttar därifrån*. Det är viktigt att människor kan bo kvar oavsett familjesituation och ekonomi. Det ger bostadsområden stabilitet och trygghet och motverkar även att vissa områden formas av invånarnas socioekonomiska status (både hög och låg status). Mångfald i boendet berikar.

En tydlig blandning av bostäder *inom alla stadsdelar och orter* bidrar till ökad jämlikhet, genom att människor med olika bakgrunder och olika förutsättningar får mer likvärdiga möjligheter att bosätta sig var de vill i kommunen. En blandning av bostäder, storlekar och upplåtelseformer bidrar till hållbarhetsmål

LSS-bostäder och gruppboendestäder är viktigt för att människor med funktionsvariationer ska ha möjlighet att få eget boende. Det skulle kunna förtydligas i riktlinjerna och även hänvisa till kommunalt bostadsförsörjningsprogram.

12 Hållbart transportsystem och en hållbar verksamhetsetablering

12.1 Relevanta mål och delmål

12.1.1 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur (mål 9)

Målbeskrivning: Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation.

Relevans för detta avsnitt: Bygga ut och rusta upp infrastrukturen så den blir hållbar och säker, gäller både väg, järnväg, gång- och cykel. (IT-infrastruktur hanteras i avsnitt 9.2) Främja en hållbar verksamhetsetablering inom kommunen.

Relevanta delmål:

Delmål 9.1 Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer

Delmål 9.2 Främja inkluderande och hållbar industrialisering

Delmål 9.4 Uppgradera all industri och infrastruktur för ökad hållbarhet

12.1.2 Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Målbeskrivning: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Relevans för detta avsnitt: Hållbara transportsystem för alla, hållbar mobilitet.

Relevant delmål:

Delmål 11.2 Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla

12.1.3 Hälsa och välbefinnande (mål 3)

Målbeskrivning: Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Relevans för detta avsnitt: I detta avsnitt hanteras trafiksäkerhet. (Risker kopplat till farligt gods hanteras under avsnitt 8 – Hälsa och välbefinnande)

Relevant delmål:

Delmål 3.6 Minska antalet dödsfall och skador i trafiken

12.1.4 God utbildning för alla (mål 4)

Målbeskrivning: Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Relevans för detta avsnitt: Målet är relevant vad gäller säkra och trygga skolvägar samt gång- och cykelvägar till lekplatser, rekreationsområden m.m. (Hälsosamma utemiljöer vid skola och förskola hanteras i avsnitt 8 – Hälsa och välbefinnande)

Relevanta delmål:

Delmål 4.1 Avgiftsfri- och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet

Delmål 4.2 Lika tillgång till förskola av god kvalitet

12.1.5 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8)

Målbeskrivning: Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Relevans för detta avsnitt: Transportsystem för ökad turism.

Relevant delmål:

Delmål 8.9 Främja gynnsam och hållbar turism

12.2 Bakgrund och förutsättningar

Näringslivet i Örnsköldsviks kommun är till största delen exportorienterat. I kommunen finns dessutom flera internationellt ledande process- och tillverkningsindustrier. Stora mängder gods transporteras via väg, järnväg och sjöfart. Merparten av transporterna och de ekonomiska aktiviteterna i regionen sker längs kusten.

För att skapa tillväxt och en stark arbetsmarknadsregion är en omdragning av väg E4 via en tunnel genom Åsberget och realiseringen av Nya Ostkustbanan och Norrbottniabanan viktiga transportinfrastruktursatsningar för kommunen ur ett nationellt och regionalt perspektiv. Bättre kollektivtrafik underlättar för företagets kompetensförsörjning. Arbetskrafts- och kompetensförsörjning är en avgörande tillväxtfråga.

Örnsköldsvik samverkar inom Region Västernorrland med Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Timrå och Ånge, samt inom Umeåregionen med Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Umeå, Vindeln och Vännäs kommuner för att främja näringsliv, tillväxt och samhällsservice.

Örnsköldsvik har även samarbeten med Mittuniversitetet i Sundsvall och Umeå universitet. Campus Örnsköldsvik (tidigare benämnt Örnsköldsviks lärcentrum) är till för dem som studerar på universitet, yrkeshögskola, vuxenutbildning eller folkhögskola och erbjuder studierum, föreläsningssalar och andra faciliteter som studenter behöver. Umeå universitet har några kurser där Örnsköldsvik är studieort. Flera yrkeshögskoleutbildningar har också Örnsköldsvik som studieort. I Örnsköldsvik finns kommunal vuxenutbildning och två folkhögskolor.

För att främja innovationer finns Innovation Örnsköldsvik AB (Innovation Örnsköldsvik AB, 2024). Uppdraget är att främja kommunen som en kreativ plats och stärka näringslivets och kommunkoncernens innovationskultur. Bolaget säljer tjänster såsom rådgivning, nätverksaktiviteter, utbildning och matchningar avseende innovations- och affärsutveckling.

Höga Kusten Destinationsutveckling AB ägs av Örnsköldsvik, Härnösand, Kramfors och Sollefteå. Bolaget ska främja besöksnäringen i världsarvet Höga Kusten. En besöksnäringstrategi för 2030 finns framtagen som bygger på redan genomförda aktiviteter för att stärka varumärket Höga Kusten (Höga Kusten Destinationsutveckling AB, 2021). Målet till 2030 är att dubblera omsättningen för besöksnäringen, att Höga

Kusten ska vara en koldioxidneutral destination, att lokalinväånare ska fungera som ambassadörer för området och att Höga Kusten ska hålla internationell toppklass.

Därutöver samarbetar kommunen med olika aktörer för att stärka besöksnäringen och för att utveckla Kvarkenregionen och Kvarkens skärgård.

12.3 Konsekvenser av planförslaget

12.3.1 Utvecklingsinriktningen

12.3.1.1 *Transportsystem*

Kommunikationer är viktiga förutsättningar för en kommuns utveckling. I planförslaget ingår kommunikationer i utvecklingsinriktningen. Även här visar planförslaget en hög ambition om ökad hållbarhet. För att minska transporterens klimatpåverkan behöver kommunens samhällsplanering leda till rumslig närhet, täthet och funktionsblandning, vilket förbättrar möjligheterna för att gå och cykla samt ger underlag till kollektivtrafiken. Kommunen ska även sträva efter att flytta över mer godstransporter till sjöfart och järnväg. Fossilfria drivmedel och elektrifiering lyfts också i utvecklingsinriktningen.

I utvecklingsinriktningen betonas betydelsen av en robust och sammanhängande infrastruktur, som ska klara långvariga störningar och den pågående klimatförändringen. Vägar, järnvägar och sjöfart är viktigt för näringslivet i kommunen som till största delen är exportorienterat. Stora volymer gods transporteras ut från kommunen till olika destinationer. Stråken för godstrafik ska samordnas med viktiga logistiknoder såsom hamnar och terminaler. Verksamheter som är exportintensiva ska lokaliseras i anslutning till dessa noder och nära prioriterade stråk för att ytterligare effektivisera.

Även drönartrafik lyfts i utvecklingsinriktningen, som spås få ökad betydelse. Här konstateras att mer kunskap behövs för att göra tydliga ställningstaganden.

I utvecklingsinriktningen lyfts alla transportslag. Kommunens ambition att ställa om transportsystemet enligt Sveriges mål och för ökad hållbarhet är tydlig, vilket även bidrar till Agenda 2030-målet 17.14 om att föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling. Utvecklingsinriktningen sammanfattas nedan:

- E4 ska prioriteras för både gods- och persontrafik. Förbifart via en tunnel genom Åsberget är viktig för kommunen. Även andra prioriterade vägar pekas ut, för att binda ihop inlandet med centralorten och för anslutning till Örnsköldsviks Airport.
- Kommunen ska fortsatt verka för att Norrbottenbanan färdigställs och att Nya Ostkustbanan byggs för hög kapacitet. Järnvägen har stor betydelse för att öka arbetsmarknadsregionerna.
- Örnsköldsviks central, Örnsköldsviks Norra och Husum station är fortsatt viktiga. Kommunen vill även se en framtida tåghållplats i Nätradalen.
- Arnäsvall godsterminal ska utvecklas för effektivare hantering av gods.
- Ambitionen för de kommunala hamnarna är att de ska ingå i det transeuropeiska transportnätet TEN-T. Högre kapacitet, längre kajer och containerhantering behövs.

- Örnsköldsviks Airport är fortsatt viktig för kommunens utveckling. Flyget står inför en omställning till fossilfritt flyg. Infrastruktur för laddning av elflyg ska finnas och det förutsätter batterilagring och solcellspark på flygplatsens område. Samhällsviktig luftfart är ambulansflyg och brandflyg.
- Bebyggelsen ska utvecklas i anslutning till kollektivtrafiken, för att främja ett hållbart resande. Kollektivtrafikens hållplatser och stationer behöver tillgänglighetsanpassas för att bli mer användbar för alla.
- Sammanhängande cykelstråk är en långsiktig ambition, som främjar aktivt och hälsosamt resande samt kan bidra till en mer hållbar besöksnäring. I samband med Ortsbeskrivningarna i ÖP:n tydliggörs vilka gång- och cykelstråk som är prioriterade och vilka som ses som framtida cykelstråk.

12.3.1.2 *Industri och verksamheter*

Beträffande hållbar verksamhetsetablering så innehåller utvecklingsinriktningen tankar om en utvecklad och mer hållbar besöksnäring, där det ska finnas fler samverkande delar som lockar besökare under hela året: restauranger, övernattning och upplevelser. Besöksnäringen är viktig för kommunen och viktiga besöksmål har identifierats i översiktsplanen och de nämns i utvecklingsinriktningen.

Den samverkan som Örnsköldsvik redan har med Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Timrå och Ånge ska fortsätta, för att skapa hållbar tillväxt och utveckling för kommunerna och Västernorrlands län. Samarbetet med Umeåregionen har samma övergripande syfte, att främja bland annat näringsliv och tillväxt.

Husum har förutsättningar att utveckla cirkulära system och hållbara företagsetableringar, och att bli en besöksnod i norra kommundelen tillsammans med Grundsunda. Även Köpmanholmen utgör en knutpunkt för besöksnäringen och den funktionen kan stärkas.

12.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

12.3.2.1 *Transportsystem*

För ökad resurseffektivitet och för att främja hållbara transporter ska bebyggelse och nya idrotts- och fritidsanläggningar lokaliseras i närheten av befintliga kollektivtrafikstråk och noder. Nio övergripande riktlinjer handlar om persontrafik och godstransporter. Möjligheterna att byta mellan olika hållbara transportslag ska förbättras genom att planeringen utgår från ett *hela resan-perspektiv*. Stora markparkeringar ska minskas till förmån för mer yteffektiva alternativ. Laddplatser ska finnas, både för privatfordon och för tyngre transporter. Många riktlinjer handlar om att utveckla framkomligheten och tryggheten för gång, cykel och kollektivtrafik. Utrymmen för dessa transportslag ska tas från biltrafikens utrymmen. Det anges också att vid utveckling av persontrafik ska tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning beaktas, vilket är positivt.

Riktlinjer för olika markanvändningskategorier delas upp i större väg, järnväg, resecentrum/tåghållplats, hamnområde, farled och flygplats. Riktlinjerna är många och bedöms täcka viktiga aspekter. För större vägar betonas bland annat behovet av säkra passager för djur, närboende och besökare i strategiska lägen. Vägbroar ska inte utgöra vandringshinder för djur. Flera av riktlinjerna för järnväg handlar om säkerhet och störningar, samt om att minska barriärer för människor och djur. Resecentrum och tåghållplatser ska vara attraktiva och välkomnande, med god tillgänglighet för gående och cyklister. Besökares behov och hela resan-perspektivet gäller vid utveckling av dessa.

Även kommunens hamnar lyfts. Dessa ska få förutsättningar att utveckla infrastrukturen med hållbara drivmedel, exempelvis el till eldrivna färjor. Även här finns en riktlinje som handlar om säkerhet. En farled – till och från Köpmanholmens hamn – är den enda farleden som inte omfattas av riksintresse. Därför finns en riktlinje för att sjöfarten är prioriterad före andra intressen för denna farled.

Riktlinjer för flygplats täcker in Örnsköldsviks Airport, Mellansels flygplats samt kommunens två flygfält Kubbe och Åviken. Riktlinjerna handlar bland annat om säkerhetsavstånd, om solcellsanläggningar inom flygplatsens kontrollzon och att hänsyn ska tas till flygplatsens roll för totalförsvaret.

12.3.2.2 *Industri och verksamheter*

I de kommunövergripande riktlinjerna finns ingen specifik kategori som handlar om verksamheter. Men det finns riktlinjer som kan vara tillämpliga även på verksamheter, exempelvis att förändringar i den byggda miljön i första hand ska nyttja befintliga byggnader, i andra hand bygga om befintliga byggnader och först i tredje hand bygga nytt. Kommunen ska uppmuntra till ett hållbart, resurs- och energieffektivt byggande, vilket också bör gälla nya verksamheter. Bebyggelsen ska även klimatanpassas, vilket bland annat innebär att exploatering inte ska ske i områden som riskerar påverkas av klimatrelaterade händelser. Denna övergripande riktlinje gäller sannolikt även verksamheter och industrier.

I riktlinjerna för olika markanvändningskategorier skiljs på industri och verksamhetsområden (beteckning VIV) och transportintensiv verksamhet (beteckning VIT). Därutöver finns riktlinjer för större besöksanläggningar (beteckningen VIB).

VIV-områden innebär en blandning av industrier och verksamheter som kan vara störande för omgivningen. Riktlinjerna för VIV-områden tar bland annat upp att behovet av tillgång till kollektivtrafik och gång- och cykelstråk. Effektivt markutnyttjande ska uppnås genom att bygga fler våningar eller genom samordning mellan verksamheter. För verksamheter som tar mycket naturmark i anspråk ska skadelindringshierarkin beaktas så att ekosystemtjänster kan upprätthållas. Riktlinjerna lyfter också god arkitektur och kulturmiljöaspekter.

VIT-områden innefattar verksamheter och företagsområden som i huvudsak har en koppling mot gods, exempelvis storhandelsområden, områden i anslutning till hamnar, godsknutpunkter och logistik. Riktlinjerna betonar att dessa verksamheter ska läggas i anslutning till transportinfrastrukturstråk med god framkomlighet för godstransporter. Riktlinjerna har stora likheter med riktlinjerna för VIV-områdena.

Riktlinjer för markanvändningen större besöksanläggningar (VIB) lyfter fram att många anläggningar tidvis kan ha ett stort parkeringsbehov och orsaka störningar som inte passar in i en blandad bebyggelse, exempelvis större arrangemang av olika slag. Områdena ska ges förutsättningar för en fortsatt utveckling och ska kunna erbjuda en mångfald av upplevelser. Parkeringslösningarna ska vara yteffektiva och flexibla och innehålla laddmöjligheter för elbilar och elcyklar. Lösningar som främjar gång, cykel och kollektivtrafik ska ha förtur framför lösningar som ökar biltrafiken.

För TIV-områden (Större väg – transportintensiv verksamhet) anges att vid utbyggnad av större verksamhets- och bostadsområden behövs det i ett tidigt skede utredas hur trafikförsörjningen till och från området ska ske. Om området byggs ut i etapper behöver en strategisk plan tas fram som visar hur trafikförsörjningen ska ske när området är fullt utbyggt.

12.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

12.3.3.1 *Transportsystem*

Tre utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning beträffande transportsystemet finns med i planförslaget. Området Överhörns handlar om alternativa dragningar för ombyggnad av E4ans korsning med väg 348 samt korsningen mellan vägarna 225, 348 och 938.

Därutöver finns två områden för utvecklad hamnverksamhet. Åskärs hamnpir är den ena. Hamnpiren är inte fullt utnyttjad och det finns en möjlighet att utveckla området. Vid Köpmanholmens hamn har bland annat förorenande fiberbankar vid delar av hamnen. Därför finns ett förbud mot motorbåtstrafik utanför Köpmanholmens hamn. Sanering av havsbottensediment behöver genomföras för att hamnen ska kunna växa och ta emot större båtar.

Järnväg och flygplatser bedöms vara mer "statiska" än övriga transportsystem, och därför finns inga utvecklingsområden för dessa med i planförslaget.

12.3.3.2 *Industri och verksamheter*

Planförslaget innehåller elva ändrade (nya) områden för verksamheter. Samtliga områden har närhet till transportleder, exempelvis E4 eller järnväg, vilket är i linje med de kommunövergripande riktlinjerna. Närheten till transportleder samt närhet till orter underlättar också för kollektivtrafik. Platsernas särskilda förutsättningar beskrivs och motiverar riktlinjer om sådant som särskilt måste beaktas, exempelvis närhet till riksintresse, vatten eller bostäder.

Två utvecklingsområden är för transportintensiv verksamhet: Långviksmons stickspårsområde längs inlandsbanan och Karlsviken vid Trehörningsjö med närhet till Norra stambanan och Trehörningsjö station. Det är just närheten till järnväg som motiverar dessa utvecklingsområden för transportintensiv verksamhet.

Inget utvecklingsområde för större besöksanläggning (VIB) finns i planförslaget.

12.3.4 Samlad bedömning

Planförslaget tar ett samlat grepp om transport och kommunikationer och har en tydlig ambition mot ökad hållbarhet. Planförslaget ger förutsättningar för ökad närhet vilket gynnar gång, cykel och förbättrat underlag till kollektivtrafiken. Det är mycket viktigt i en kommun där avstånden är relativt långa, och där mörker och vinterväglag kan försvåra för gång och cykling. Det är positivt att planförslaget verkar för att godstransporter ska hänvisas till större vägar och flyttas över till sjöfart och järnvägstrafik. Riktlinjerna gällande kommunikationer innehåller många "morötter" men saknar "piskor", exempelvis områden där biltrafik eller lastbilstrafik inte ska tillåtas.

Planförslagets utvecklingsområden för verksamheter bedöms vara väl valda och motiveras bland annat av deras närhet till kommunikationer. De ligger i anslutning till redan befintliga verksamheter eller mångfunktionell bebyggelse som ger utrymme för icke störande verksamheter.

I planförslaget beskrivs även att den framtida utvecklingen av industrier och verksamheter handlar om att uppmuntra och skapa förutsättningar för cirkularitet och industriell symbios. Verksamheterna bör dela på resurser med kringliggande industrier och bör eftersträva energieffektivitet och hållbart byggande. För transportintensiva verksamheter är samordning ett ledord. Översiktsplanen har dock begränsad möjlighet

att påverka hur rena, miljöanpassade, resurssnåla eller innovativa framtidens industrier blir i sin produktion.

Ambitionerna för hållbar verksamhetsetablering är goda och bedöms ge möjlighet till positiva konsekvenser. Dock kan översiktsplanen inte styra vilka verksamheter som vill etablera sig i kommunen och hur hållbara dessa är. Planförslaget innehåller inga uttryckliga förbud mot exempelvis vissa förorenande eller störande verksamheter. Det är heller inte sannolikt att alla besöksmål ger underlag för kollektivtrafik året om.

Besöksnäring och turism är en del av verksamhetsetableringen. Den ska utvecklas för att kunna locka fler besökare under större delen av året, genom att erbjuda både övernattningar, restauranger och upplevelser inom samma platser. Det ska i möjligaste mån vara möjligt att ta sig till besöksmål med kollektivtrafik, gång och cykel. Parkeringsplatser ska vara flexibla och där ska finnas laddplatser.

Sammanfattningsvis bedöms planförslaget skapa möjliga positiva konsekvenser både gällande hållbara transportsystem och hållbar verksamhetsetablering. Det är svårt att förändra människors transportvanor och det kan behövas både piskor och morötter. Planförslaget innehåller morötter men inga piskor. Etablering av verksamheter kan bli mer hållbar genom planförslagets riktlinjer om bland annat närhet till större vägar och samordningsfunktioner. Planförslaget kan inte styra nya verksamheters produktionsprocesser, råvaruanvändning, avfalls- och kemikaliehantering med mera, varför bedömningen stannar vid möjlighet till positiva konsekvenser.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – Ö 2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Hållbara transportsystem och hållbar mobilitet				X	
Hållbar verksamhetsetablering				X	

12.4 Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet saknas en utvecklingsinriktning. I planförslaget beskrivs en utvecklingsinriktning relativt detaljerat, bland annat vad avser transportinfrastrukturen. Det tydliggör kommunens önskade utveckling och blir ett stöd för planhandläggare och andra kommunala verksamheter inför framtida beslut.

Totalt sett är det betydligt större ytor avsatta för industri och verksamheter i planförslaget än i nollalternativet. Det innebär en större beredskap för att hantera nyetableringar av verksamheter, vilket följer översiktsplanens övergripande inriktning om att verka för 2 000 nya arbetstillfällen.

12.5 Förslag till förbättringar

Planförslaget innehåller bland annat riktlinjer om att bygga ut gång- och cykelvägnätet, förbättra belysningen och göra korsningspunkter mer trafiksäkra. Inför framtida åtgärder i gatunätet, är det viktigt att kvinnor och flickor får komma till tals och beskriva sina rörelsestråk samt platser och sträckor som de undviker, så att insatser görs där de får störst nytta.

Trygghet är en viktig aspekt i relation till trafik och människors rörelser. Flickor och kvinnor rör sig ofta längs olika gatunät beroende på om det är dag eller natt, ljus eller mörkt. Många kvinnor har ett dagvägnät och ett nattvägnät. Medborgardialoger är också mycket relevant för att skapa säkra skolvägar. Det är viktigt att arbeta med säkra skolvägar föregås av en inventering av skolvägar och var barn rör sig, samt dialog med barn. De är experterna på sina skolvägar. Barn har ofta andra uppfattningar än vuxna om vad som är osäkert eller farligt i deras närmiljö. Om barn inte kommer till tals, finns en risk att åtgärder görs på fel ställen.

Se även förbättringsförslag under avsnitt 13.5.

13 Inkludering och delaktighet

13.1 Relevanta mål och delmål

13.1.1 Fredliga och inkluderande samhällen (mål 16)

Målbekrivning: Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Relevans för detta avsnitt: Skapa trygga och säkra miljöer i samhället, för alla och särskilt för barn. Inkludering i samhällsplaneringen genom dialog, samråd med mera.

Relevanta delmål:

16.1 Minska våldet i världen

16.2 Skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld

16.7 Säkerställ ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande

13.1.2 Jämställdhet (mål 5)

Målbekrivning: Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

Relevans för detta avsnitt: Skapa trygga och säkra och icke-diskriminerande offentliga miljöer oavsett könsidentifikation och sexuell läggning. Säkerställ ett fullt deltagande i samhällsplaneringen.

Relevanta delmål:

5.1 Utrota diskriminering av kvinnor och flickor

5.2 Utrota våld mot och utnyttjande av kvinnor och flickor

5.5 Säkerställ fullt deltagande för kvinnor i ledarskap och beslutsfattande

13.1.3 Minskad ojämlikhet (mål 10)

Målbeskrivning: Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Relevans för detta avsnitt: Fokus på att alla människor blir inkluderade i samhället och har lika rättigheter.

Relevanta delmål:

10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering

10.3 Säkerställa lika rättigheter för alla och utrota diskriminering genom att minska förekomsten av ojämlika utfall.

13.1.4 Genomförande och globalt partnerskap (mål 17)

Målbeskrivning: Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling

Relevans för detta avsnitt: Delaktighet bland tjänstepersoner och politisk förankring och samstämmighet vid framtagandet av ÖP.

Relevant delmål:

17.14 Stärk politisk samstämmighet för hållbar utveckling

13.2 Bakgrund och förutsättningar

Ett socialt hållbart samhälle är ett demokratiskt samhälle där alla tillåts göra sin röst hörd – och blir lyssnad på – och där de grundläggande behoven tillgodoses, de mänskliga rättigheterna säkerställs och alla människor är inkluderade. Samhället ska vara till för alla oavsett bakgrund, samhällsklass, kultur, könstillhörighet, ålder eller funktionsvariation. Inflytande och delaktighet i samhällsplaneringen är viktigt för att uppnå social hållbarhet.

Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter oberoende av exempelvis kön, etnicitet, religion, funktionsvariation, ålder och annan ställning. Människor ska ges makt att påverka sin livssituation. Jämlikhet minskar risken för konflikter och främjar alla människors möjlighet att delta i och påverka samhällsutvecklingen.

Social hållbarhet är också i stor utsträckning en fråga om folkhälsa, både att befolkningen i stort mår bra och att hälsan är jämnt fördelad mellan olika grupper i

samhället. Vissa aspekter av folkhälsa påverkas av samhällsplaneringen. Förutsättningarna för en god hälsa påverkas av hur livsvillkoren ser ut för individen, exempelvis sysselsättning, utbildning och tillgång till hälso- och sjukvård. Även vår livsmiljö, där vi bor, arbetar och rör oss, påverkar vår fysiska och psykosociala hälsa. Flera aspekter av folkhälsa beskrivs under avsnitt 8 – Hälsa och välbefinnande.

Örnsköldsviks kommun har flera strategier och policyer som ska stödja verksamheten och främja tillgänglighet, mångfald och jämställdhet, bland annat en barn- och ungdomsstrategi, en integrationsstrategi, en jämställdhetsstrategi och strategi för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Kommunen har även en policy och strategi för arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk, samt en policy för folkhälsa och social hållbarhet (Örnsköldsviks kommun, 2018).

I barn- och ungdomsstrategin (Örnsköldsviks kommun, 2021) har kommunen slagit fast att alla barn och unga i kommunen ska ha goda och jämlika uppväxt- och levnadsvillkor, makt att forma sina liv och möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Kommunens verksamheter ska se barn och unga som kompetenta individer som är viktiga att inkludera och lyssna på. Strategin omfattar barn och unga 0–25 år.

Jämställdhetsstrategin (Örnsköldsviks kommun, 2020) är styrande för kommunens nämnder för att utveckla och kvalitetssäkra de kommunala verksamheterna ur ett jämställdhetsperspektiv. Strategin innehåller sju mål där *jämställd samhällsplanering* är ett mål. För att uppnå målen använder kommunen *jämställdhetsintegrering* som metod, vilket innebär krav på att jämställdhetsperspektivet måste finnas med och beaktas i det dagliga arbetet.

I kommunens policy för folkhälsa och social hållbarhet (Örnsköldsviks kommun, 2018) kopplas arbetet bland annat till relevanta Agenda 2030-mål. Egenmakt, inflytande och delaktighet är ett av fem målområden. För att uppnå syftet med policyn ska kommunens strategiska styrdokument utarbetas, revideras och omarbetas i linje med policyns målområden. Folkhälsoperspektivet och social hållbarhet ska integreras i samtliga verksamheters besluts- och planeringsprocesser från start.

Rennäringen är både ett allmänt intresse enligt miljöbalken 3 kap 5 § och ett enskilt intresse som medlemmarna i en sameby innehar enligt rennäringslagen (1971:437). Det allmänna rennäringsintresset innebär att mark- och vattenområden som har betydelse för renskötseln ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande. Det enskilda rennäringsintresset sammanfaller ofta med och utgör en förutsättning för det allmänna rennäringsintresset. Rennäringen bedrivs över stora arealer utifrån renens, naturens och årstidernas förutsättningar. Delar av rennäringsens markanspråk omfattas av riksintresse vilket utgörs av kärnområden, flyttleder och svåra passager. Utöver riksintresset finns även betesland för vinter, vårvinter och trivselland som omfattas av renskötselrätten. Dessa områden ligger främst inom markanvändningen för skogsbrukslandskapet men sträcker sig även hela vägen ut till kusten.

13.3 Konsekvenser av planförslaget

Inför framtagandet av planförslaget har dialoger förts med allmänheten, politiker och tjänstepersoner. Flera dialoger genomfördes i det inledande skedet av framtagandet, bland annat med allmänheten, olika fokusgrupper, föreningar, näringsliv och myndigheter. Samråd pågår under merparten av översiktsplane-processen och är lagstadgat i plan- och bygglagen. Det framgår inte av planförslaget hur könsfördelningen har sett ut bland de tjänstepersoner som arbetat med framtagningen.

Den digitala formen för ÖP 2040 bedöms vara positiv för kommuninvånarnas möjlighet att ta del av informationen. Texterna är tydliga med ett vardagligt språk, och förkortningar undviks. Inledningstexterna förklarar på ett bra sätt vad en översiktsplan är och hur den används. De digitala kartorna ger en mycket bra överblick och navigeringen är användarvänlig. Det är lättare att klicka mellan avsnitten än att bläddra fram och tillbaka i en pappersversion. Materialet är dock omfattande, men den digitala formen exponerar inte allt innehåll på en gång, vilket ett tjockt dokument gör. På det sättet kan innehållet i den digitala översiktsplanen vara lättare för kommuninvånarna att ta till sig. Den digitala översiktsplanen bedöms öka medborgarnas tillgänglighet till dokumentet.

13.3.1 Utvecklingsinriktningen

Utvecklingsinriktningen visar de övergripande strukturerna i kommunens mark- och vattenanvändning utifrån tre perspektiv: bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer. Inkludering och delaktighet beskrivs inte i utvecklingsinriktningen. Det förklaras av att kommunen följt Boverkets modell 2.1 för översiktsplaner och i modellen finns inte inkludering och delaktighet med i utvecklingsinriktningen. Kommunen ser ett värde i att följa modellen.

13.3.2 Kommunövergripande riktlinjer och riktlinjer för olika markanvändningskategorier

I introduktionen till de kommunövergripande riktlinjerna om hälsofrämjande, trygga, jämställda och jämlika miljöer, beskrivs att kommunens invånare ska *genom jämlika demokratiska processer ges möjligheter till inflytande och delaktighet i utvecklingen av samhället och sina livsmiljöer*. Kommunens miljöer ska ge förutsättningar till ett gott och inkluderande liv under likvärdiga förutsättningar i hela kommunen oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder och socioekonomisk bakgrund.

Texten har bäring på Agenda 2030-målen om jämlikhet och jämställdhet. För att uppnå målen ska översiktsplanen skapa förutsättningar för bland annat ökad funktionsblandning, ett varierat bostadsutbud, allmänna platser som är tillgängliga, välkomnande, upplevelserika och trygga. Vidare ska ungas utemiljö främjas, med bostadsnära idrottsanläggningar och rörelsestimulerande miljöer. Bostäder nära kollektivtrafikens noder och ett sammanhängande gång- och cykelvägnät är andra målbilder. Trygghets- och säkerhetsaspekter ska beaktas i planeringen.

Riktlinjerna ger uttryck för ambitionen om att skapa miljöer som främjar inkludering, jämställdhet, jämlikhet och allas lika möjligheter att använda offentliga miljöer och transporter, faktorer som tillsammans bidrar till social hållbarhet.

En riktlinje finns: *Invånare bör bjudas in till dialog kring samhällsutvecklingen, från problemformulering till genomförande. Särskilt viktigt är att inkludera grupper som vanligtvis inte deltar och att skapa förutsättningar för att öka deras inflytande.*

Det beskrivs inte *hur* medborgarna ska få inflytande och vara delaktiga i utformningen av dessa miljöer. Inte heller beskrivs varför det är viktigt att medborgarna engageras och inkluderas i samhällsplaneringen.

Det finns ett antal riktlinjer kring arkitektur och god utformning av offentliga rum, där ambitionen är att skapa attraktiva och *inkluderande miljöer*. Det saknas dock en definition på vad en inkluderande miljö är och inga exempel ges.

Riktlinjerna för olika markanvändningskategorier är utformade på samma sätt som de kommunövergripande riktlinjerna. Här betonas bland annat friytor och att utformningen av utemiljö särskilt ska tillgodose behoven hos de grupper som har störst behov av friytor såsom barn, personer med funktionsnedsättning och äldre. Framkomlighet ska prioriteras ut ett barn- och ungdomsperspektiv. Den önskade utformningen beskrivs, men inte *hur* delaktighet och inkludering kan vara en väg att nå målet, eller vad ett barn- och ungdomsperspektiv får för konkreta uttryck. (Kommunen ska alltid göra en prövning av barnets bästa inför nämndsbeslut. Denna prövning kan genomföras utan att inkludera barn.)

Det saknas riktlinjer som tydligt betonar jämställdhet mellan könen. Jämlikhet lyfts under det inledande avsnittet med riktlinjer för hälsofrämjande, trygga, jämställda och jämlika miljöer, men det är vagt formulerat. Planering av bebyggelse behöver ske utifrån ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Kommunen har en checklista för jämställdhet i kommunala beslut. Det är därför viktigt att planeringen som utgår från översiktsplanen har ett jämställdhetsperspektiv fram till kommunala beslut.

Riktlinjer under transporter hanteras på samma sätt. Önskad målbild beskrivs i riktlinjerna, men inte hur delaktighet och inkludering kan vara en väg att uppnå målet. En strategisk planering kring resecentrum och tåghållplatser ska göra det enklare att resa och minska onödiga resor, exempelvis genom tätare mångfunktionell bebyggelse kring hållplatser och stationer. Det är åtgärder som kan öka jämlikheten i resandet, eftersom det underlättar resor utan att behöva ha tillgång till bil och därmed minskar bilberoendet. Kvinnor reser fortfarande mer med kollektivtrafik än vad män gör, varför åtgärderna också har betydelse för jämställdheten. Åtgärderna kan bli effektivare genom att planeringen utgår från och tar vara på medborgarnas kunskap om sina närområden.

Beträffande vindkraft (beteckning TAV) finns en riktlinje som anger att: *Samråd med berörd sameby ska ske i ett tidigt skede angående åtgärder av betydelse för rennäringen.*

Som gemensam riktlinje för rennäringen samt för markanvändningarna skogsbrukslandskap (beteckning LBS) och LIS-prövning finns en riktlinje som gällande delaktighet och konsultation: *Kommunen ska i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna avgöra om konsultation med berörda samebyar och/eller Sametinget ska genomföras. Vid en sådan bedömning ska frågans betydelse göras ur ett samiskt perspektiv och kumulativa effekter av olika åtgärder vägas in. Konsultationen ska göras i ett tidigt skede och kan samordnas med ordinarie samrådsförfarande enligt plan- och bygglagen. Konsultation ska också genomföras om det efterfrågas av samiska företrädare. Denna riktlinje är viktig för att säkerställa att påverkan på det samiska kulturarvet och traditionella markanvändningen beaktas.*

En riktlinje för skogsbrukslandskap (LBS) säger att samråd alltid ska ske inför skogsbruksåtgärder inom skyddsområden för vattentäkt.

13.3.3 Utvecklingsområden för ändrad och utvecklad markanvändning

Utvecklingsområdena beskrivs på en detaljerad nivå och med tydliga avgränsningar i kartor. Det blir tydligt för användare av översiktsplanen (bland annat planhandläggare) och allmänhet att förstå vad som gäller på en mycket detaljerad nivå. Med tydlighet i offentlig information – som den digitala översiktsplanen – ökar möjligheter för medborgarnas förståelse och därmed engagemang.

Riktlinjerna för utvecklingsområdena beskriver inte inkludering och delaktighet.

13.3.4 Samlad bedömning

Planförslaget beskriver önskad utveckling inom en rad områden, där åtgärder som främjar social hållbarhet är tydliga. Det är bra. Däremot beskrivs inte processen dit – hur kommuninvånarna ska engageras och i vilka sammanhang delaktighet och inkludering är värdefulla. Det bedöms som fördelaktigt om resonemang kring delaktighet och inkludering lyfts in i utvecklingsinriktningen eller på annan plats där övergripande strategier beskrivs.

Översiktsplanen kan inte innehålla detaljerade beskrivningar om när och hur olika dialogprocesser ska genomföras i konkreta planprocesser. I planprocesser såsom planprogram och detaljplaner kan olika stöddokument och checklistor vara en hjälp för att involvera och engagera medborgare.

Dialogprocesser är ofta viktiga för att åtgärderna blir rätt. Genom att betona detta i översiktsplanen på en strategisk nivå kan översiktsplanen ge dialogprocesserna ökad tyngd. Att den nya digitala ÖP2040 är lättillgänglig och tydlig både för allmänheten och för planhandläggare/bygglovshandläggare, bedöms ge en ökad och mer jämlik tillgång till information och kunskap.

Ökad närhet och arkitektonisk omsorg om den bebyggda miljön ska göra platserna mer befolkade och därmed öka tryggheten. Ambitionen är bra, men det saknas resonemang kring vilken typ av åtgärder som minskar risken för våld i offentliga miljöer, särskilt mot utsatta grupper såsom kvinnor barn, funktionsvarierade och äldre. Det saknas också en definition på vad en inkluderande miljö är för något. Bedömningen landar i att det finns möjligheter till positiva konsekvenser men att dessa kan utebli om inte jämlikhet och jämställdhet utvecklas i planförslaget med fler tvingande riktlinjer.

Planförslaget gör inte tydligt hur ett lyhört, inkluderande och representativt beslutsfattande ska ske kring översiktsplanens genomförande. De få riktlinjer som finns kring delaktighet och beslutsfattande är vaga och inte tvingande. Det finns risker med att genomföra åtgärder i den fysiska miljön utan att engagera och inkludera de boende och specifika grupper. Risken att åtgärder görs på fel ställen är uppenbar när inte medborgarnas kompetens tillvaratas.

Sammanfattningsvis bedöms att det finns potential för planförslaget att skapa positiva konsekvenser. Då behöver förslaget utvecklas med tydligare riktlinjer om att medborgarnas kunskaper, behov och önskemål bättre ska tas tillvara i olika delaktighetsprocesser.

Planförslaget bör också definiera vad en inkluderande miljö är så att det blir tydligt vilka åtgärder som leder till bland annat trygga miljöer och en ökad jämställdhet och jämlikhet i den fysiska planeringen.

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga/neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Jämlikhet och jämställdhet i den fysiska planeringen			X		
Delaktighet i kommande planprocess		X			
Jämlik tillgång till information				X	

13.4 Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet innebär en sämre tydlighet i hur olika områden ska användas, då områden för användning av bostäder och verksamheter beskrivs i generella och mer övergripande drag. Tolkningar vid överlappande intressen skjuts framåt i tiden i nollalternativet, där planhandläggare får tolka och avgöra vilken markanvändning som är lämplig vid senare planskeden. Det är mer riskfyllt, då det öppnar för olika tolkningar och ger större osäkerhet för medborgare om vad som kommer att tillåtas respektive inte tillåtas. Osäkerheten kan minska medborgarnas engagemang för samhällsplaneringsfrågor.

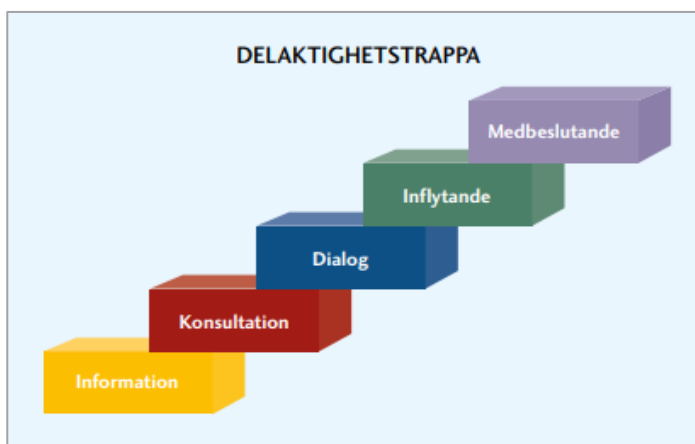
13.5 Förslag till förbättringar

Utvecklingsinriktningen visar övergripande strukturer och ska på ett övergripande sätt beskriva vad som är viktigt i samhällsplaneringen. Att skapa engagemang, delaktighet och inkludering i samhällsplaneringen är strategiskt viktigt och borde kunna inkluderas i utvecklingsinriktningen. Samhället står inför en nödvändig och önskad grön omställning. Den förutsätter att medborgarna förstår på vilket sätt som samhället behöver förändras och varför exempelvis energiproduktion, transportinfrastruktur och resor påverkas. Kunskap motverkar folkopinioner och underlättar genomförandet av den gröna omställningen. Metoder för att skapa engagemang, delaktighet och inkludering utgör därför viktiga strategiska inslag i genomförandet av en översiktsplan.

Det finns en gemensam riktlinje om att kommunens invånare ska ges möjlighet till inflytande och delaktighet: *Invånare bör bjudas in till dialog kring samhällsutvecklingen, från problemformulering till genomförande. Särskilt viktigt är att inkludera grupper som vanligtvis inte deltar och att skapa förutsättning för att öka deras inflytande.*

Riktlinjen kan bli starkare genom att byta ordet *bör* till *ska*. Invånare ska bjudas in till dialog kring samhällsutvecklingen.

Inkludering och delaktighet kan även stärkas genom en riktlinje om att delaktighetstrappan ska användas. Information följt av konsultation är de två lägsta stegen, och ambitionen bör vara att komma så högt upp som möjligt. I dialog sker samråd och uppsökande verksamhet för att efterfråga kommuninvånarnas synpunkter, som underlag för beslut. Involvering och medbeslutande förutsätter längre processer, som leder till ett verkligt gemensamt beslut.

Figur 10. Delaktighetstrappan (Sveriges Kommuner och Regioner, 2023)

ÖP2040 ger inriktning och stöd för kommunens planprocesser men kan inte detaljstyra arbetet. Nedanstående resonemang bör därför ses som exempel med syfte att inspirera till medborgardialoger och inkluderingsprocesser.

Den kommunövergripande riktlinjen kan även stärkas genom resonemang om hur det ska gå till och med exempel på frågor där medborgarnas engagemang och kunskap är värdefull. Alla kommuninvånare är experter på sina egna bostadsområden och närområden, och på sina vardagliga resor. Att ta hjälp av invånarna för att exempelvis identifiera felande länkar i gång- och cykelinfrastrukturen och på skolvägar kan vara mycket värdefullt. Dels för att möjligheten att åtgärder genomförs på rätt ställen ökar, samtidigt som invånarnas engagemang kan växa.

På samma sätt kan medborgarna uppmanas att berätta om vilka platser som upplevs som trygga respektive otrygga, och beskriva vad som påverkar deras upplevelse av trygghet. Andra exempel där kommuninvånarnas kunskaper är värdefulla gäller platser där belysningen bör förbättras, passager i vägnätet som upplevs ha dålig trafiksäkerhet eller bristande genhet, eller för att ge förslag på platser och områden lämpliga för förtätning. Att efterfråga medborgarnas åsikter – att bli lyssnad på – upplevs alltid som positivt och slutresultatet blir bättre. Åtgärder på vägnätet riskerar att bli fel om de beslutas utifrån kartstudier och inte utefter medborgarnas verkliga rörelser.

Det saknas riktlinjer som betonar hur jämställdhet mellan könen kan uppnås i den fysiska planeringen. Det, samt riktlinjer som syftar till att skapa trygga och mer befolkade platser, kan stärkas genom att de motiveras med vilka effekter som riktlinjen ska leda till. Exempelvis kan riktlinjer som syftar till att öka tillgängligheten till kollektivtrafiken motiveras med att det ökar jämställdheten – då kvinnor fortfarande reser mer kollektivt än män – och jämlikheten då åtgärden minskar bilberoendet vilket gynnar dem som inte har bil.

14 Samlad bedömning av hållbarhet och betydande miljöpåverkan

I detta avsnitt ges inledningsvis en samlad bedömning av samtliga hållbarhetsaspekter i relation till de globala hållbarhetsmålen. Resultatet redovisas i Swecos Hållbarhetssoi™ och diskuteras under avsnitt 14.1 nedan.

I avsnitt 14.2 ges sedan en samlad bedömning av konsekvenserna på miljö och hälsa, som omfattas av lagkraven i 6 kap Miljöbalken och MKB-förordningen. I det avsnittet identifieras de aspekter som bedöms ge risk för betydande miljöpåverkan. Slutligen beskrivs kumulativa effekter i avsnitt 14.3.

14.1 Övergripande hållbarhetsbedömning i förhållande till de globala målen

För varje hållbarhetsmål enligt Agenda 2030 har en sammanvägd bedömning gjorts mot bakgrund av de konsekvensbedömningar som har presenterats i avsnitt 5 till 13 i denna rapport. Det är delmålen som presenteras i Tabell 1 i avsnitt 3.4 som har utgjort grund för bedömningarna för respektive huvudmål.

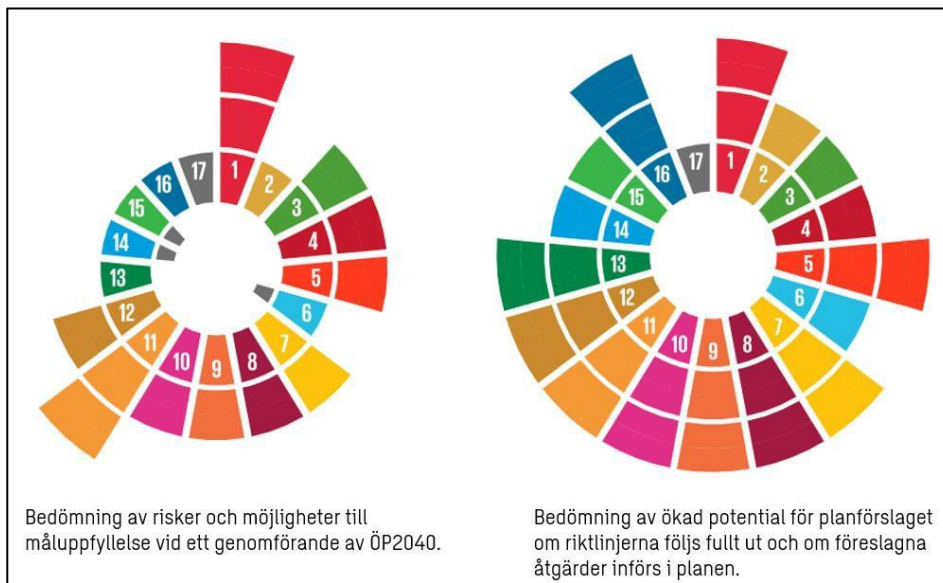
I Figur 11 nedan presenteras den samlade hållbarhetsbedömningen för den nya översiktsplanen (ÖP2040) för Örnsköldsviks kommun. I den vänstra hållbarhetsolen visas risker vid ett genomförande av planförslaget, det vill säga ett sämsta utfall av planens markanspråk och ställningstaganden. I den högra hållbarhetsolen visas potential till ökad måluppfyllnad, vilken beror dels på hur redan angivna ställningstaganden i ÖP20405 kommer att hanteras i kommande planskeden, dels på huruvida de åtgärdsförslag som presenteras under respektive avsnitt 5.5 till 13.5 i rapporten kommer att införas i planen.

Som framgår av Figur 11 pekar de flesta solstrålarna (10 av de 16 hållbarhetsmål som har bedömts) utåt och indikerar möjlighet till eller förväntad måluppfyllnad. Det är några av de hållbarhetsmål som innehåller miljöaspekter som omfattas av 6 kap Miljöbalken som har bedömts ge risk för negativa konsekvenser.

Det är dock viktigt att betona att vissa risker för negativa konsekvenser som går i motsatt riktning mot målet, och som illustreras med grå inåtvända pilar i den vänstra solen nedan, kommer att kvarstå även om det samtidigt har bedömts finnas god potential för måluppfyllelse inom samma mål. Ett exempel på detta är mål 6 – Rent vatten och sanitet för alla, där en utbyggnad enligt planförslaget inom känsliga vattenmiljöer oundvikligen kommer att innebära en viss risk för negativa konsekvenser även om det samtidigt bedöms finnas möjlighet till måluppfyllelse om exempelvis återställande av våtmarker eller andra restaurerande åtgärder sker, som kommunen nämner men inte tydligt specificerar. För att illustrera detta har de båda solarna lagts ihop i samma bild i Figur 12.

För två av målen, mål 1, och mål 11 har ÖP2040 bedömts ge *förväntad* måluppfyllnad genom förväntade positiva konsekvenser, vilket har illustrerats med extra långa strålar i hållbarhetsolen. För mål 1 – Ingen fattigdom handlar det främst om att ÖP skapar förutsättningar för lika tillgång till grundläggande tjänster samt att man i planen har skapat bra förutsättningar för att mildra effekter av miljö- och klimatkatastrofer. Vad gäller mål 11 - Hållbara städer och samhällen, är det många olika aspekter av hållbarhet som ingår i målet samt som bidrar till en förväntad måluppfyllnad, bland annat

bostadsförsörjning, mobilitet, tillgång till grönområden, miljöpåverkan från samhällen, skydd av kulturmiljö, klimatanpassning samt hållbar urbanisering.

Figur 11 De två hållbarhetsolarna visar på risker och möjligheter kopplat till måluppfyllnad, vid ett genomförande av ÖP2040.

För åtta av målen har ÖP2040 bedömts ge *möjlighet till* måluppfyllnad genom positiva konsekvenser utan risk för negativa konsekvenser, vilket illustreras med något kortare strålar. Det gäller mål 3 – God hälsa och välbefinnande, mål 4 – God utbildning, mål 5 – Jämställdhet, mål 7 – Hållbar energi för alla, mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, mål 9 - Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 10 – Minskad ojämlikhet samt mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion. För mål 5, mål 7, mål 8, mål 9, mål 10 och mål 12 har dessutom potential till än mer måluppfyllnad identifierats om ställningstaganden adderas och/eller tydliggörs i ÖP2040, vilket tydliggörs under rubriken *Förslag till förbättringar* i avsnitt 5.5 till 13.5. Exempelvis skulle måluppfyllnaden för mål 7 om energi öka om lämpliga områden för solkraft och vindkraft pekas ut i ÖP2040.

Vad gäller mål 5 – Jämställdhet, mål 10 – Minskad ojämlikhet och mål 16 – Fredliga och inkluderande samhällen skulle tydligare ställningstaganden gällande delaktighet och inkludering i planprocessen kunna öka möjligheten för måluppfyllnad. Genom att förstärka planförslagets riktlinjer om medborgarengagemang och även komplettera med att olika grupper i samhället ska engageras beroende på frågans art, ökar sannolikheten att rätt åtgärder genomförs i exempelvis detaljplaneskedet.

Även att tydliggöra olika gruppers behov av specifika förutsättningar för deras boenden samt att definiera vad som avses med inkluderande miljöer och hur dessa skapas skulle öka måluppfyllnaden.

En övergripande synpunkt är att den digitala ÖP:n är lättillgänglig och tydlig både för allmänheten och för planhandläggare/bygglovshandläggare, vilket bedöms ge god möjlighet till måluppfyllnad för flera av hållbarhetsmålen. Dels direkt, genom en ökad och mer jämlik tillgång till information och kunskap, dels indirekt genom att tydligheten i det digitala materialet säkrar att olika värden beaktas i kommande planering.

Vad gäller mål 3 – God hälsa och välbefinnande bedöms det finnas goda möjligheter till måluppfyllnad genom fokus på rekreation och folkhälsa med närhet till grönområden, friytor med mera. Även aspekterna buller och trafiksäkerhet bedöms hanteras på ett tillfredsställande sätt i planen.

För mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna har bedömningen landat på neutrala konsekvenser och neutral måluppfyllelse. Ett genomförande av ÖP2040 innebär byggnation av både bostäder och verksamheter samt medför ökade transporter i kommunen. I och med detta kan en viss negativ påverkan på klimatet inte undvikas. Dock finns många ambitiösa riktlinjer både gällande transporter, bebyggelseutveckling, energi och bevarande av natur/kolsänkor som motverkar de negativa konsekvenserna. Vad gäller klimatanpassning, bedöms ÖP2040 ge förväntade positiva konsekvenser. Även för mål 2 – Ingen hunger som handlar om en framtida livsmedelsförsörjning är bedömningen att måluppfyllelsen blir neutral. Detta eftersom inga utvecklingsområden pekats ut på jordbruksmark (med ett undantag) samt att det finns många bra riktlinjer som hanterar frågan.

Figur 12 Denna hållbarhetsradar visar både risker för negativa konsekvenser och potential för måluppfyllnad vid ett genomförande av ÖP2040 i förhållande till nuläget. Den starkare färgen visar på den huvudsakliga bedömningen av risker och konsekvenser för respektive mål, medan den svagare färgen längst ut i strålarna på solen visar på den potential till ökad måluppfyllnad som bedöms finnas.

För mål 6, mål 14 och mål 15 har bedömningen gjorts att det finns *risk för* negativ måluppfyllelse vid ett genomförande av ÖP2040. Dessa mål hanterar frågorna vattenkvalitet, vattenförsörjning, naturmiljö och biologisk mångfald. Då utvecklingsområden är placerade i känsliga vattenmiljöer samt innebär att naturområden tas i anspråk, går risker för negativa konsekvenser och därmed negativ måluppfyllelse inte att undvika. Samtidigt finns många riktlinjer i ÖP2040 som ger potential att minska de negativa konsekvenserna samt i vissa fall att bidra till ökad måluppfyllelse.

14.2 Samlad bedömning av betydande miljöpåverkan

För fyra miljöaspekter har den huvudsakliga bedömningen landat i risk för negativa konsekvenser vid ett genomförande av ÖP2040. Det gäller aspekterna naturmiljövärden och biologisk mångfald, vattenkvalitet, kulturmiljövärden och landskapsbild samt hushållning med mark och vatten avseende rennärning. Orsaken till detta är att de utpekade markanspråken i ÖP2040 oundvikligen medför risker för påverkan på och

därmed negativa konsekvenser för dessa aspekter. Det finns dock många välformulerade och genomtänkta riktlinjer i översiktsplanen som innebär att de negativa riskerna kan minskas samt att i vissa fall även möjlighet till positiva konsekvenser kan uppnås. Detta illustreras med färgade fält i Tabell 3 nedan. Den huvudsakliga bedömningen vid ett genomförande av ÖP2040 har markerats med ett kryss samt en starkare färgmarkering, medan de svagare färgerna i tabellen visar på möjligheter och risker.

Möjlighet till positiva konsekvenser har identifierats för aspekterna klimatanpassning, rekreation och friluftsliv, förorenad mark och radon samt buller.

Vad gäller aspekterna vattenförsörjning, klimatpåverkan, luftkvalitet, farligt gods och hushållning med jordbruksmark har den huvudsakliga bedömningen landat i obetydliga/neutrala konsekvenser. Samtidigt har vissa risker för negativa konsekvenser identifierats för flera av dessa aspekter.

Tabell 3 Samlad miljöbedömning av konsekvenser vid ett genomförande av ÖP2040

Miljöaspekter	Konsekvenser av planförslaget – ÖP2040				
	Förväntade negativa	Risk för negativa	Obetydliga / neutrala	Möjlighet till positiva	Förväntade positiva
Naturmiljövärden och biologisk mångfald		X			
Vattenkvalitet		X			
Vattenförsörjning			X		
Klimatpåverkan			X		
Klimatanpassning				X	
Rekreation och friluftsliv				X	
Förorenad mark och radon				X	
Buller				X	
Luftkvalitet			X		
Farligt gods			X		
Kulturmiljövärden och landskapsbild		X			
Hushållning med mark och vatten (jordbruksmark)			X		
Hushållning med mark och vatten (rennäring)		X			

14.3 Kumulativa effekter

Kumulativa effekter uppstår när flera effekter samverkar med varandra. Till exempel kan en skyddsvärd naturmiljö påverkas både av markexploatering och utsläpp till vatten. Kumulativa effekter kan också uppstå inom en enskild aspekt från flera verksamheter.

I denna HKB har kumulativa effekter berörts under flera avsnitt eftersom olika hållbarhetsaspekter har diskuterats ur ett brett multidisciplinärt perspektiv.

Beroende på hur grön- och blåstrukturen planeras kan det ge både positiva och negativa kumulativa effekter som exempelvis på människors hälsa (välbefinnande, rekreation, bullerminskning, luftrening med mera), spridningssamband för arter, överlevnad av rödlistade arter, rening av vatten, klimatanpassning (översvämningssytor, minskning av värmeöar med mera).

Örnsköldsvik har mycket natur och mycket som ska bevaras samt mycket riktlinjer även på lokal nivå kring hänsyn, vilket innebär att det finns potential till positiva kumulativa effekter från grön- och blåplaneringen. Det finns dock förbättringsförslag under respektive avsnitt som visar hur det skulle kunna bli mer positiva konsekvenser kopplat till detta.

Örnsköldsviks kommun är en del av Västernorrlands län och samverkar i flera regionala frågor med de övriga sex kommunerna inom länet, det vill säga Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Timrå och Ånge. Att ta hänsyn till och samarbeta kring mellankommunala intressen är viktigt för att uppnå synergieffekter och främja en hållbar samhällsutveckling. Örnsköldsviks kommun är till ytan stor och pendlingsavstånden till olika typer av samhällsservice kan vara långa. För områden vid kommungränsen anges i översiktsplanen att det därför kan vara intressant att ytterligare utveckla mellankommunal samverkan med exempelvis kommunerna Bjurholm och Nordmaling, som är belägna i Västerbottens län. Några av de frågor som är viktiga för kommunen att ha en regional samverkan kring är kommunikationer, arbetskrafts- och kompetensförsörjning samt hur vi långsiktigt skapar hållbar tillväxt och utveckling i kommunen och länet.

15 Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan

För att styra utvecklingen mot de övergripande målen i översiktsplanen föreslås att en genomförandeplan tas fram. Denna plan kan med fördel inkludera åtgärder från hållbarhetskonsekvensbedömningen samt tydligt beskriva ansvarsfördelningen. Detta är viktigt för att kommunen ska kunna följa upp åtgärder och prioriteringar, samt säkerställa att gemensamma insatser genomförs i rätt tid och omfattning. På så sätt kan kommunen utvecklas i den takt och riktning som översiktsplanen föreslår. Genomförandet har en stark koppling till kommunens övergripande budgetplanering och ekonomiska hållbarhet.

I många frågor, såsom utvecklingen av grönstrukturen eller genomförandet av restaurerande åtgärder, är samverkan med markägare, skogsbolag och boende på landsbygden en förutsättning. Om samverkan också kopplas till resurser kan en god grund för en utveckling av grönstrukturen skapas. På samma sätt är det viktigt med samverkan över kommungränserna. Örnsköldsvik kommun gränsar till kommunerna Nordmaling, Bjurholm, Åsele, Sollefteå och Kramfors. Här finns kommuner av liknande karaktär och storlek, vilket gör ett nära samarbete både naturligt och fördelaktigt.

16 Referenser

- Arkitekten. (2024). *Naturbaserade lekplatser är bäst*. Hämtat från <https://arkitekten.se/debatt/naturbaserade-lekplatser-ar-bast/>
- Folkhälsomyndigheten. (den 11 12 2024). *www.folkhalsomyndigheten.se*. Hämtat från Om folkhälsa: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/om-folkhalsa/#:~:text=och%20hela%20befolkningen,-,Folkh%C3%A4lsa%20%C3%A4r%20ett%20samlingsbegrepp%20f%C3%B6r%20hela%20befolkningens%20h%C3%A4sotillst%C3>
- Globala målen*. (u.d.). Hämtat från <https://www.globalamalen.se/>.
- Höga Kusten Destinationsutveckling AB. (2021). *En nivå till mot 2030. Höga Kustens besöksnäringstrategi*.
- Innovation Örnsköldsvik AB. (2024). *Ägardirektiv för Innovation Örnsköldsvik AB*.
- Jordbruksverket. (2024). *Åkermarkens användning efter Kommun, Gröda och År*. Hämtat från https://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas__Arealer__1%20Riket%20%c3%a4n%20kommun/JO0104B2.px/table/tableViewLayout1/
- Länsstyrelsen Västernorrland. (2018). *Regional handlingsplan för Klimatanpassning i Västernorrlands län*.
- MSB. (2024). *Värmekartering*. Hämtat från <https://gis.msb.se/portal/apps/storymaps/stories/9b3a5dc917fb486ebcb79091bdf18269>
- Naturvårdsverket. (2020). <https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/agenda-2030-och-globala-hallbarhetsmalen/>. Hämtat från Naturvårdsverkets hemsida.
- Naturvårdsverket. (den 17 12 2024). *Naturvårdsverket*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/>
- Naturvårdsverket. (2024). *Skyddad natur*. Hämtat från <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>
- Solenergi nyheter. (2024). *Solel på bördig och obrukbar mark*. Hämtat från <https://www.solenerginyheter.se/20240227/3521/solel-pa-bordig-och-obrukbar-mark>
- Statisticon AB. (2024). *Befolkningsprognos 2024-2033 Örnsköldsviks kommun*.
- Statisticon AB. (2024). *Delområdesprognos 2024-2033, Örnsköldsviks kommun*.
- Sveriges Kommuner och Regioner. (2023). *Delaktighetstrappan. Och liknande modeller*.
- Sveriges miljömål. (2017). <https://www.sverigesmiljomal.se/contentassets/146416ffed6549f18b08d8be7913ff17/matrix-over-miljomalen-mappning.pdf>. Hämtat från [sverigesmiljomal.se](https://www.sverigesmiljomal.se).
- Sveriges miljömål. (2020). <https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/>. Hämtat från [Sverigesmiljomal.se](https://www.sverigesmiljomal.se).
- Sveriges miljömål. (u.d.). *Mappning av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen*. Hämtat från <https://www.sverigesmiljomal.se/contentassets/146416ffed6549f18b08d8be7913ff17/matrix-over-miljomalen-mappning.pdf>.
- VISS. (2024). *Vattenkartan*. Hämtat från <https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=1589fd5a099a4e309035beb900d12399>
- Örnsköldsviks kommun. (2012). *Översiktsplan 2012 för Örnsköldsviks kommun*. Hämtat från <https://www.ornskoldsvik.se/download/18.5466f5217876bbdb7e288e4/1618381185268/%C3%96P%2012%20antagen.pdf>

- Örnsköldsviks kommun. (2018). *Policy för bostadsförsörjning med riktlinjer för bostadsförsörjning.*
- Örnsköldsviks kommun. (2018). *Policy för folkhälsa och social hållbarhet (aktualitetsprövad 2024).*
- Örnsköldsviks kommun. (2020). *Jämställdhetsstrategin 2020-2024.*
- Örnsköldsviks kommun. (2021). *Barn- och ungdomsstrategi 2021-2024.*
- Örnsköldsviks kommun. (2022). *Utvecklingsprogram för en kraftig befolkningstillväxt i Örnsköldsvik.*
- Örnsköldsviks kommun. (2024). *Digital ÖP.* Hämtat från <https://dop.ornskoldsvik.se/?page=TAA>
- Örnsköldsviks kommun. (2024). *Policy för förebyggande verksamhet och räddningstjänst 2024-2027.*

Together with our clients and the collective knowledge of our 18,500 architects, engineers and other specialists, we co-create solutions that address urbanisation, capture the power of digitalisation, and make our societies more sustainable.

Sweco – Transforming society together